GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN MEKANSAL KALİTE PARAMETRELERİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ: KAYSERİ TALAS MEVLANA MAHALLESİ

Halil IŞIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

NİSAN 2024

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Halil IŞIK
29/04/2024

SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN MEKANSAL KALİTE PARAMETRELERİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ: KAYSERİ TALAS MEVLANA MAHALLESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Halil IŞIK

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Nisan 2024

ÖZET

Kentler, toplum hayatı üzerinde etkisi olan, gündelik hayat pratiklerinin yeniden üretildiği ve sürdürüldüğü toplumsal mekanlardır. Kentsel mekanın kalitesi, sosyal sürdürülebilirlik, toplumsal refah için önemli bir araçtır. Sosyal sürdürülebilirliğin toplum ve birey üzerindeki yansımalarının temsil mekanları kamusal alanlardır. Bu doğrultuda kentsel açık mekanların tasarımı, sosyal sürdürülebilirliği ve mekan kalitesi günümüz dünyasında önemli bir araştırma konusu haline gelmektedir. Kentsel mekanlar, demokratik, eşitlikçi, kullanıcıların ihtiyaçlarına hizmet edebilen ve bu şekilde tasarlanan mekanlardır. Kayseri'nin Talas ilçesinde bulunan Mevlâna Mahallesi günümüzde barındırdığı farklı kültürel değerler ve potansiyellerle kullanıcılar için önemli bir bellek mekanıdır. Yüksek yoğunlukta nüfusun yaşadığı Mevlâna Mahallesinde uygulanan imar planları ve geçirdiği dönüşümler neticesinde yüksek yoğunluklu, sosyal ilişki ve ağların zayıfladığı, kamusal mekanların yerini tekil konut bloklarının aldığı, insan ölçeğinden uzaklaşan bir mahalleye dönüşmektedir. Bu bağlamda çalışma, Talas Mevlâna Mahallesi'nin sürdürülebilirlikle olan ilişkisini/ilişkisizliğini ortaya koymak ve mekansal kalitesini eleştirmek amacındadır. Çalışma alanı sosyal sürdürülebilirlik kapsamında ele alınmış olup kamusal alanda mekansal kalitenin ölçümüne yönelik parametre ve modeller incelenmiştir. İnceleme sürecinde kamusal alanda mekansal kalite ölçümü analizi yapmamıza yardımcı olacak ana göstergeler belirlenmiştir. Alan çalışması kapsamında belirlenen göstergeler kullanılarak çizim, analiz, harita, resim ve belgeler ortaya konmuştur. Çalışmanın sonucunda, Talas Mevlâna Mahallesi'nin mekansal kalitesi ve sürdürülebilirliğine katkıda bulunacak öneriler getirilmiştir. Çalışma ile hem literatüre katkı sağlamak hem de niteliksiz, çevresine dikkat etmeyen imar planları ile şekillenen Talas Mevlâna Mahallesi'ne dikkat çekmek istenmektedir.

Bilim Kodu	:	80107
Anahtar Kelimeler	:	Sosyal sürdürülebilirlik, kamusal alan, kalite, Kayseri- Talas
Sayfa Adedi	:	147
Danışman	:	Prof. Dr. Zeynep ULUDAĞ

EVALUATION OF SOCIAL SUSTAINABILITY WITH SPATIAL QUALITY PARAMETERS: KAYSERİ TALAS MEVLANA DISTRICT

(M. Sc. Thesis)

Halil IŞIK

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

April 2024

ABSTRACT

Cities, with their significant influence on social dynamics, act as essential social spaces for the reproduction and sustainability of daily life practices. The quality of urban space is significant for social and cultural sustainability of the society. In that sense, public spaces carry a significant role to pave way to all kinds of social encounters and interactions in the urban environment. Consequently, the design of urban open spaces has emerged as the main research area in today's world, profoundly affecting social sustainability and spatial quality. Urban spaces, ideally, are envisioned as democratic, egalitarian, and tailored to users' needs. Mevlâna Neighbourhood in Kayseri's Talas district embodies various dynamics and potentials. Due to the urban planning strategies and ensuing transformations, the neighbourhood has evolved into a community that has lost its human scale with high density, residental blocks, weak social connections, and lack of public spaces. This study aims to explore the relationship, between Talas Mevlana Neighbourhood and sustainability, while critically evaluating its spatial quality. It commences by delving into the subject of social sustainability and explores parameters and models for measuring spatial quality in public areas. This study aims to make a substantive contribution to the literature and draw attention to Talas Mevlâna Neighbourhood, a locale shaped by substandard urban planning.

Science Code	:	80107
Key Words	:	Social sustainability, public space, quality parameters, Kayseri-Talas district
Page Number	:	147
Supervisor	:	Prof. Dr. Zeynep ULUDAĞ

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmalarımda, tecrübesi, bilgisi, emeği ve katkılarıyla bana yol gösteren, eşsiz nezaketini, vicdanî ve etik değerlerini düstur edindiğim, öğrencisi olmaktan onur duyduğum kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. Zeynep ULUDAĞ hocama tez çalışmalarımı yürütürken gösterdiği anlayış ve fedakârlıktan dolayı müteşekkirim.

Eleştirileriyle tezime katkı sunan tez savunma jüri üyeleri Doç. Dr. Esra ÖZKAN YAZGAN ve Doç. Dr. Timuçin HARPUTLUGİL hocalarıma teşekkür ediyorum.

Eğitim hayatımın başından bugüne ilgisini ve emeğini bir an olsun esirgemeyen başta babam Mustafa IŞIK olmak üzere annem Güzin IŞIK'a ve kardeşlerime maddi ve manevi desteklerinden dolayı teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmalarım boyunca bilgisiyle ve göstermiş olduğu sonsuz desteğiyle bana güç veren, her zaman yanımda olan hayat arkadaşım, kıymetli eşim Merve BİLGEN IŞIK'a, yoğun iş ve tez çalışmalarımdan dolayı en güzel günlerimizden fedakârlık ederek bu süreçte bana anlayış gösteren, hayatımın neşe kaynağı, güzel kızım İpek IŞIK'a teşekkür ediyor, sonsuz sevgilerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv

ABSTRACT v

TEŞEKKÜR vi

İÇİNDEKİLER vii

ÇİZELGELERİN LİSTESİ ix

ŞEKİLLERİN LİSTESİ x

RESİMLERİN LİSTESİ xi

HARİTALARIN LİSTESİ xiv

SİMGELER VE KISALTMALAR xvi

1. GİRİŞ 1

2. KENTSEL MEKAN 9

2.1. Kent Kavramı 9

2.2. Kentsel, Kamusal Alan Tanımları 10

3. SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK 15

3.1. Sürdürülebilirliğin Tanımları ve Gelişim Süreci 15

3.2. Sürdürülebilirliğin Boyutları 18

3.3. Sosyal Sürdürülebilirlik ve Mekansal Kalite 20

4. KENTSEL ALANDA MEKANSAL KALİTE PARAMETRELERİ 31

4.1. Ekonomik Kalite Parametreleri 31

4.2. Sosyal Kalite Parametreleri 34

4.3. Yönetsel ve Çevresel Kalite Parametreleri 44

4.4. Teknoloji ve Gelecek Perspektifinde Kalite Parametreleri 53

4.5. Bölüm Sonu Değerlendirmesi 57

Sayfa

5. TALAS MEVLANA MAHALLESİN SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN İNCELENMESİ 63

5.1. Talas'ın Konumu ve Tarihçesi 64

5.2. Talas'ın Demografik Yapısı 71

5.3. Talas'ın İmar Planları 72

5.4. Talas Mevlana Mahallesi'nin Konumu ve Tarihçesi 75

5.5. Talas Mevlana Mahallesi'nin Kentsel Sürdürülebilirliği 79

5.6. Talas Mevlana Mahallesi'nin Ekonomik Sürdürülebilirliği 86

5.7. Talas Mevlana Mahallesi'nin Tarihsel-Doğal Sürdürülebilirliği 109

5.8. Talas Mevlana Mahallesi'nin Sosyal Sürdürülebilirliği 115

6. TARTIŞMA VE ÖNERİLER 127

7. SONUÇ 139

KAYNAKLAR 141

ÖZGEÇMİŞ 147

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 1.1. Çalışmanın yöntemi 7

Çizelge 3.1. Sosyal sürdürülebilirlik ana göstergeleri 27

Çizelge 4.1. Gehl mekansal kalite parametreleri 37

Çizelge 4.2. Çalışmada incelenen mekansal kalite parametreleri 58

Çizelge 4.3. Mekansal kalite parametreleri ana göstergeler 61

Çizelge 5.1. Mekansal ve Sosyal Sürdürülebilirlik Parametreleri 63

Çizelge 5.2. Kentsel sürdürülebilirlik değerlendirme çizelgesi 79

Çizelge 5.3. Ekonomik sürdürülebilirlik değerlendirme çizelgesi 86

Çizelge 5.4. Tarihsel ve Doğal sürdürülebilirliği değerlendirme çizelgesi 109

Çizelge 5.5. Sosyal sürdürülebilirliği değerlendirme çizelgesi 116

Çizelge 6.1. Mevlana Mahallesinin sosyal sürdürülebilirliğinin değerlendirilmesi 127

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 1.1. Mimarlık literatüründe Talas ile ilgili yapılmış tez çalışmaları..... 6

Şekil 2.1. Mimari mekan, kentsel mekan ve doğal mekan ayrımı 10

Şekil 2.2. Kentsel mekan türleri..... 11

Şekil 3.1. 1987'ye kadar sürdürülebilirlik 16

Şekil 3.2. 1987 sonrası sürdürülebilirlik 17

Şekil 3.3. Sürdürülebilir gelişmenin boyutları 19

Şekil 3.4. Sürdürülebilir gelişimin bağlantıları..... 20

Şekil 3.5. The Gilbert Valley, Gilbert Valley kalite göstergeleri 24

Şekil 4.1. Fiziksel çevrenin kalitesi ile aktivitelerin ilişkisi 36

Şekil 4.2. Zaman sürecinde kentsel mekanların durumu ve sorunları 56

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim **Sayfa**

Resim 4.1. Gehl Architects'in 2000-2010 döneminde dünyanın çeşitli bölgelerinde gerçekleştirdiği bazı ortak yaşam alanları ve toplumsal yaşam araştırmaları 35

Resim 4.2. PPS'e göre başarılı kamusal alanda bulunması gereken nitelikler 40

Resim 4.3. Geçirgenlik yol diyagramları 46

Resim 4.4. Çeşitlilik, kentsel mekanda farklı kullanımlar diyagramı 46

Resim 4.5. Okunaklılık, canlılık ve dinçlik mekanda farklı kullanımlar diyagramı 47

Resim 4.6. Kentsel mekanda görsel uygunluk diyagramı 48

Resim 4.7. Plug-in City, proje kesiti 54

Resim 4.8. Kentsel mekanda iletişim teknolojileri uygulama örnekleri 55

Resim 5.1. Ali Dağı'nın eteklerindeki Amerikan Koleji ve çevresindeki Talas Bağları 65

Resim 5.2. Yukarı Talas'ın ve Aşağı Talas'ın konumlanması 66

Resim 5.3. Yukarı Talas'ın ve Aşağı Talas'ın konumlanması 67

Resim 5.4. Eski Talas'ın genel görünümü 67

Resim 5.5. Eski Talas- Yeni Talas 68

Resim 5.6. Eski Talas'ın genel görünümü 71

Resim 5.7. Mevlana Mahallesi ve çevresini gösterir eskiz 76

Resim 5.8. Talas Mevlana Mahallesi 77

Resim 5.9. Mevlana Mahallesi Meydanı ve çevresi kesit 80

Resim 5.10. Mevlana Mahallesi Meydanı ve çevresi kesit 80

Resim 5.11. Mevlana Mahallesi Meydanı ve çevresi 81

Resim 5.12. Mahallenin kentsel imajı 86

Resim 5.13. Mevlana Mahallesi park örneği 90

Resim 5.14. Mevlana Mahallesi park örneği 90

Resim **Sayfa**

Resim 5.15. Talas Mevlana Parkı 90

Resim 5.16. Talas Mevlana Mahallesi küçük ölçekli işletmeler 92

Resim 5.17. Talas Mevlana Mahallesi küçük ölçekli işletmeler 92

Resim 5.18. Talas Mevlana Mahallesi ilkokul ve ortaokul örneği 93

Resim 5.19. Talas Mevlana Mahallesi gençlik merkezi 96

Resim 5.20. Talas Mevlana Mahallesi sağlık merkezi 96

Resim 5.21. Talas Mevlana Mahallesi yaya yolu eksikliği 105

Resim 5.22. Talas Mevlana Meydanı otobüs durağı 107

Resim 5.23. Talas Mevlana Meydanı özel araç ile erişim 107

Resim 5.24. Yosunlaşmış özgün kaya oluşumlar 110

Resim 5.25. Yosunlaşmış özgün kaya oluşumlar 110

Resim 5.26. Yosunlaşmış özgün kaya oluşumlar 110

Resim 5.27. Alanın doğal bitki örtüsü 111

Resim 5.28. Alanın doğal bitki örtüsü 111

Resim 5.29. Mevlana Mahallesi sınırından Derevenk Vadisi'ne bakış 112

Resim 5.30. Mevlana Mahallesi manzara etmeni 113

Resim 5.31. Mevlana Mahallesi manzara etmeni 113

Resim 5.32. Mevlana Mahallesi manzara etmeni 114

Resim 5.33. Mevlana Mahallesi manzara etmeni 114

Resim 5.34. Mevlana Mahallesi ve çevresi aydınlatma düzeyi 114

Resim 5.35. Çöp kovası bulunmayan alanlardaki kirlilik örneği 121

Resim 5.36. Talas Mevlana Mahallesi Meydanı eski hali 122

Resim 5.37. Talas Mevlana Mahallesi Meydanı güncel hali 122

Resim 5.38. Talas Mevlana Mahallesi Meydanı kentsel donatı birimleri 123

Resim **Sayfa**

Resim 5.39. Talas Mevlana Mahallesi Meydanı kentsel donatı birimleri..... 123

Resim 5.40. Mevlana Meydanı gün evi..... 124

Resim 5.41. Mevlana Meydanı genç ofis..... 124

Resim 5.42. Mevlana Meydanı genç ofis..... 125

Resim 5.43. Kamusal Alanlardaki tuvalet/abdesthane yapıları örneği 125

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita **Sayfa**

Harita 5.1. Kayseri İli Talas İlçesinin konumu. 66

Harita 5.2. Mevlana Mahallesi ve kentsel sit alanı 68

Harita 5.3. Mevlana Mahallesinin, Üniversiteler, Eski Talas, Derevenk Vadisi ve Mimarsinan OSB ile ilişkisi 69

Harita 5.4. Yıllara göre Talas genişleme bölgeleri. 73

Harita 5.5. 2004 Yılı İmar Revizyon Kararları 74

Harita 5.6. Talas İlçesi Mahalleleri 75

Harita 5.7. Talas Mevlana Mahallesi konumu ve çevresi. 75

Harita 5.8. Talas Planlama Alanı Sınırı ve Hâlihazır Harita 76

Harita 5.9. Mevlana Mahallesi sınırları. 77

Harita 5.10. Mevlana Mahallesi ve çevresi 78

Harita 5.11. Mevlana Mahallesi Nolli haritası 82

Harita 5.12. Mevlana Mahallesi yapı adaları 83

Harita 5.13. Mevlana Mahallesi kentsel imaj ögeleri. 84

Harita 5.14. Mevlana Mahallesi kentsel odakları. 85

Harita 5.15. Mevlana Mahallesi konut alanları. 88

Harita 5.16. Mevlana Mahallesi park ve yeşil alanlar 89

Harita 5.17. Mevlana Mahallesi ticari alanlar 91

Harita 5.18. Mevlana Mahallesi eğitim alanları. 93

Harita 5.19. Mevlana Mahallesi cami ve Mescit 94

Harita 5.20. Mevlana Mahallesi sosyal tesis alanları 95

Harita 5.21. Mevlana Mahallesi sağlık alanları 97

Harita 5.22. Mevlana Mahallesi meydanı. 98

Harita 5.23. Mevlana Mahallesi erişim haritası 99

Harita **Sayfa**

Harita 5.24. Mevlana Mahallesi erişim haritası 100

Harita 5.25. Mevlana Mahallesi otobüs ve mini terminal durakları. 101

Harita 5.26. Mevlana Mahallesi saat: 12.00 ve saat:19.00 trafik verileri 102

Harita 5.27. Mevlana Mahallesi yapı- yapı adaları- yol diyagramları 103

Harita 5.28. Mevlana Mahallesi kaldırım- yapı- yol..... 104

Harita 5.29. Mevlana Mahallesi otopark, yapı, kaldırım, yol ilişkisi. 106

Harita 5.30. Mevlana Mahallesi Meydanı ve çevresi..... 108

Harita 5.31. Mevlana Mahallesi ve Derevenk Vadisi ilişkisi 112

Harita 5.32. Mevlana sokak lambaları 115

Harita 5.33. Talas'ın kentsel dokusunun değişimi 117

Harita 5.34. Mevlana Mahallesi süreklilik, geçirgenlik analizi 119

Harita 6.1. Talas 1/5000 Vaziyet Planı ve öneri rotalar..... 136

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	**Açıklamalar**
m^2	Metrekare

Kısaltmalar	**Açıklamalar**
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
PPS	Project for Public Space
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
WACOSS	Western Australian Council of Social Service

1. GİRİŞ

Kentler, insanların etkileşim içinde olduğu, bir arada yaşadığı, çeşitli kültürel, ekonomik ve sosyal faaliyetlerin yoğunlaştığı, genellikle yoğun nüfuslu, fiziksel ve sosyal altyapılarıyla desteklenen, zamanla değişen ve dönüşen yaşam alanlarıdır. Bu sebeple her kent tarihsel izlere, toplumsal özelliklere dayanan özgün bir kent kimliğine sahiptir. Kentsel mekanlar ise kentsel kimliğin yansıdığı aktif ve dinamik mekanlardır (Kwon, 2016: 83). Kentsel mekanlar sadece fiziksel değil aynı zamanda sosyolojik, psikolojik, toplumsal bileşenlerin bütün olarak ele alındığı, gündelik hayat pratiklerinin üretildiği ve sürdürüldüğü mekanlardır. Kentsel mekan toplumu oluşturan bireylerin yaşamlarını simgeleyen, iz bırakabilecekleri ya da etkileşime girebilecekleri bir odak noktası olmasının yanı sıra kentlerin tanımlayıcı unsurlarıdır. Kentsel mekanlar kişilerin birbirleri ile etkileşime geçebilecekleri, bireyleri bir araya getiren bir 'yer 'olarak tanımlanmaktadır (Spreiregen, 1975). Kentsel mekanlar, C. Norberg Schulz'un da üzerinde durduğu gibi "yerin ruhunu" ifade eden özelliklere sahiptir (Schulz, 1980). Kentsel mekanlar sürekli değişim halinde olan sosyal ve ekonomik gelişmelere cevap veren kent kültürünün değişim ve gelişimini aktaran bir yapılaşmadır (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009). Bu bağlamda kentsel mekanın kalitesi, mekanın barındırdığı çeşitlilik, işlevsellik, sosyal ağlar, erişim vb. bileşenlerle önemli bir araştırma konusudur. Sosyal sürdürülebilirliğin temsil mekanları olan bu kentsel alanların mekansal kalitesi; ülkemizde özellikle imar planları ile değişim ve dönüşüm geçiren, tarihsel doku ile iç içe olan yeni yapılaşmış çevrelerde, sürdürülebilirliğin ve kentsel izlerin korunabilmesi için kentsel tasarım ve mimari disiplinlerince araştırılması, günümüz gereklilikleri arasındadır. Bu çalışmada Kayseri Talas Mevlâna Mahallesi'nin sosyal sürdürülebilirliği mekansal kalite parametreleri ile değerlendirilmiştir. Bu çerçevede çalışma öncelikle kavramsal çerçeveyi ortaya koymuş daha sonra ise mekansal kalite parametreleri üzerinden örneklem alanını değerlendirmiş ve sonuçlarını paylaşmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde giriş, araştırmanın amacı ve önemi açıklanırken ikinci bölümde kent, kamusal alan, sürdürülebilirlik ve sosyal sürdürülebilirlik başlıkları ilgili disiplinlerin literatür taramaları yapılmış; tanım, bileşen ve ölçütleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde özellikle araştırma konusunun ana çerçevesini oluşturan sosyal sürdürülebilirlik kavramı araştırılmış, kapsamlı literatür taramaları yapılarak sosyal

sürdürülebilirliğe dair ana göstergeler ve alt göstergeler sentezlenerek sonuç göstergeler tablolaştırılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise mekansal kalite parametreleri ilgili kapsamlı literatür araştırması yapılmış; öncü çalışmalarda kullanılan mekansal kalite parametreleri incelenmiştir. Literatür taramalarından elde edilen göstergeler tablolaştırılarak, ana göstergeler ve alt göstergelere ayrılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise sosyal sürdürülebilirlik ve mekansal kalite ana göstergeleri karşılaştırılarak alan çalışmasında kullanılacak mekansal kalite parametreleri belirlenmiş ve Talas Mevlana Mahallesi bu göstergeler çerçevesinde incelenerek, plan, analiz, harita, fotoğraf ve belgelerler çalışmaya aktarılmıştır.

Araştırmanın amacı ve önemi

Sürdürülebilir kalkınmanın, çevresel, ekonomik ve sosyal olmak üzere üç temel boyutu bulunmaktadır. Teknolojinin gelişmesi, ekolojik düzende değişimlerin yaşanması, sürdürülebilirliğin ekonomik ve çevresel boyutunu ön planda tutarken sosyal boyut 1987 yılında Bruntland Raporu ile tanınmıştır. Kentsel mekanın, toplumun, kültürün sürekliliği sosyal sürdürülebilirlik ile doğrudan ilişkilidir. Sosyal sürdürülebilirlik kavramı genellikle sürdürülebilirliğin ekolojik ve ekonomik boyutları ile iç içe ele alınan ancak en az bu iki boyut kadar tek başına önemli olan bir kavramdır. Sosyal sürdürülebilirlik üzerine odaklanan araştırmaların literatür üzerinden incelenmesi, bilimselliği kanıtlanmış ölçüm metotlarının belirlenmesi ve ülkemizde de sosyal sürdürülebilirliğin araştırılması; günümüz kentsel mekanlarının kalitesinin arttırılması ve sürdürülebilir sağlıklı toplumlar için bir gerekliliktir. Bu tez çalışması, kentsel mekanlarda sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için gerekli olan kentsel, mekansal kalite gerekliliklerini, sosyal ve fiziksel faktörler arasındaki ilişkinin tespit edilmesine yönelik bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Çalışma hem sosyal sürdürülebilirlik parametrelerini hem de mekansal kalite parametrelerini entegre ederek, örneklem alana ilişkin bütüncül bir bakış açısı sunacaktır. Bu bağlamda hem sosyal bileşenler sorgulanacak hem de fiziksel mekanın sunmuş olduğu imkanların sosyal sürdürülebilirliği nasıl teşvik ettiği, doğrudan nasıl etkili olduğu, dolayısıyla mimari tasarımın gücünün; toplumun davranış ve sürekliliğini büyük bir potansiyelle yönlendirme, etkileme durumu ortaya konacaktır. Bu kapsamda çalışma Talas Mevlana Mahallesi'nin

sosyal sürdürülebilir olup olmadığının ilişkisini mekansal kalite parametreleri bağlamında ortaya koyacak ve değerlendirecektir. Kayseri/ Talas Bölgesi tarih boyunca hem farklı etnik kökenleri bünyesinde barındırması hem de kentsel doku özellikleriyle (yerel yapı malzemeleri ve yapım yöntemleri, ölçek, kapalı, yarı-açık, açık mekansal kurguları, sokakları vb.) kentin önemli yerleşim yeri olmuştur. Bölgede yaşanan nüfus değişimleri, yapısal dönüşümler, yaşanan afetler ve planlı dönemle birlikte inşa edilen yapılar, bölgenin sürdürülebilirliğini ve mekansal kalitesini etkilemiştir. 1990 sonrası planlı dönemde gelişen Mevlana Mahallesi, özellikle yüksek yoğunluklu nüfus yapısına sahip bir bölge olup karma sosyal yapısı, eski yerleşim bölgesi sınırında konumlanması, bölgesel gelişimini sürdürmeye devam eden ancak şehircilik, mimari ve sosyolojik açıdan araştırılması gereken pek çok problem bulundurması nedeniyle araştırma konusu olarak seçilmiştir. Bu çalışma kapsamında, Kayseri kent imgesinin odak noktalarından biri olan Mevlana Mahallesinin, güncel mekansal kalitesini ve sürdürülebilirliğini eleştirmek, gelecekteki kamusal alan kalitesinin arttırılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik çözüm önerileri getirmek ve Talas'ın geçmişten gelen özgün potansiyelleri doğrultusunda; Talas'ın tarihsel sürekliliğinin ve kültürünün üzerinde farkındalık oluşturarak tanımlanması, kamusal alanlarda ve kullanım senaryolarında kentsel bellekte kendini tanımlayarak sürdürülebilirliğini ortaya koymaya yönelik önemli katkılar sunmayı amaçlamaktadır.

Literatür araştırması

Çalışma konusunun araştırılması için kitap, tez, makale vb. kaynaklar olmak üzere hem mimarlık literatüründe hem de ilgili disiplinlerin literatüründe kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. 'Sosyal sürdürülebilirlik', 'kentsel mekan', 'mekansal kalite', 'Kayseri-Talas', 'Mevlana Mahallesi' anahtar kelimeleri kullanılarak; bu bağlamda yapılan çalışmalar araştırılmış, araştırma yöntemleri ve bulguları incelenmiştir. Elde edilen bilgilerden çalışma sürecine ve yöntemine dair çıkarımlarda bulunulmuştur.

Çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturan sosyal sürdürülebilirlik kavramı, mimarlık ve ilgili disiplinlerin literatüründe pek çok farklı konu ile iç içe araştırılan, tartışılan ve araştırılmaya da devam edilecek kapsamlı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda pek çok kitap, makale ve bilimsel çalışmalara ulaşmak mümkündür.

Stren ve Polese'in (2000) 'The Social Sustainability of Cities: Diversity and the Management of Change' isimli kitabı; kentlerde yürütülen politikanın ekonomik eşitlik, mekansal eşitlik ve demokratik yönetişim yapısı eksenine odaklanmıştır. Littig ve Grießler (2005), sosyal sürdürülebilirliği kuramsal bir yaklaşımla ele alarak sonucunda birtakım parametreler ortaya koymuştur. Colantonio ve Dixon (2011), kapsamlı literatür ve iyi uygulama örnekleri aracılığıyla bir veri tabanı oluştururken, sosyal sürdürülebilirliğin anlaşılması ve yorumlanması konusunda literatüre katkı sağlamıştır. Hürol (2014), 'sosyal sürdürülebilirlik' ile ilgili kuramsal çerçeve oluşturarak, kentsel yenileme alanında kullanılabilirliğini Bursa Doğanbey Kentsel Dönüşüm Bölgesi üzerinden tartışmaktadır. Güner (2015), tarihi kentsel peyzajın korunması ve ilişkili toplumların sürdürülebilirliğinin devam ettirilmesi için koruma yaklaşımı önerisi getirmiştir. Var (2015), tezinde kentsel yenileme alanlarında sosyal sürdürülebilirlik kriterlerini belirlemiş ve sosyal sürdürülebilirlik uygulamalarını değerlendirmiştir. Sosyal sürdürülebilirlik üzerine yapılmış hem ülkemiz literatüründe hem de yabancı literatürde farklı ölçeklerde, çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar, tezin ikinci bölümünde kapsamlı olarak açıklanmıştır.

Tez çalışmasının kavramsal çerçevesini oluşturan diğer kavram ise mekansal kalite kavramıdır. Mekansal kalite ile ilgili olarak Van der Voort ve Van Wegen (2000)' ın ekonomik kalite parametreleri ile ilgili yaklaşımlarından, Jane Jacobs (1993) 'un 'The Death and Life of Great American Cities' adlı kitabında belirtmiş olduğu kentsel mekan ve ekonomik kalite konusundaki temel görüşlerinden, Richard Florida (2002)'nın, 'The Rise of the Creative Class' ve 'The New Urban Crisis' çalışmalarında öne çıkan kentsel mekana dair kalite parametrelerinden, Profesör Jan Gehl (1960)'in insan yaşamına yönelik öncü araştırma ve çalışmalarından, Kamusal Mekanlar için Proje Şirketi (PPS)'nin yapmış oldukları mekansal kalite parametreleri ile ilgili çalışmalarından, Whyte (2000)'in" 'The Social Life of Small Urban Spaces' kitabında belirtmiş olduğu kamusal mekanı başarılı kılan parametrelerinden, Kevin Lynch (1960)'in kentsel mekanda dair yaklaşımlarından, Bentley vd. (1980) (Responsive Environments: A Manual for Designers) 'Yanıt Veren Çevreler: Tasarımcılar İçin Bir Elkitabı' eserinde sunulan kentsel yaklaşımlardan, Montgomery (1998)'in , şehir planlamasında (kent hayatına) yönelik bir dizi yenilikçi yaklaşım ve parametrelerinden, Ewing ve Clemente (2013)'in, 'Measuring Urban Design'adlı çalışmalarından yararlanılmıştır. Mekansal kalite üzerine yapılmış hem ülkemiz literatüründe hem de yabancı literatürde farklı ölçeklerde, çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar, tezin üçüncü bölümünde kapsamlı olarak açıklanmıştır.

Alan araştırmasına konu olan Talas Mevlana Mahallesi, literatürde araştırıldığında Talas Mevlana Mahallesi'nin daha önce mimarlık literatüründe araştırılmadığı, tartışılmadığı görülmüştür. Talas ilçesi ile ilgili yapılmış pek çok çalışma olmasına rağmen bu çalışmalar Talas'ın geleneksel kent dokusunu ele almıştır (Şekil 1.1). Bu bağlamda çalışma konusu özgünlüğünü korumaktadır.

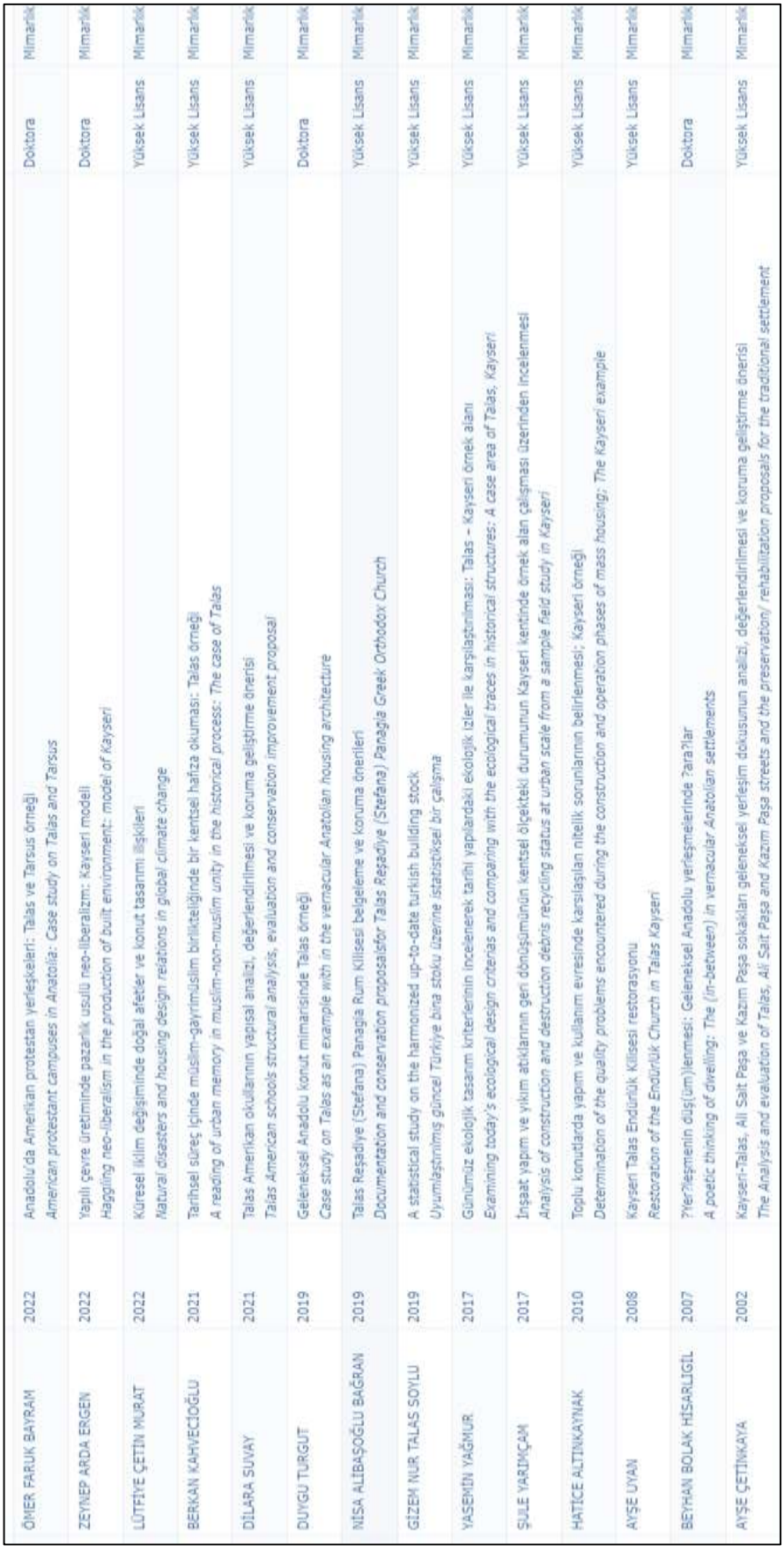

ÖMER FARUK BAYRAM	2022	Anadolu'da Amerikan protestan yerleşkeleri: Talas ve Tarsus örneği *American protestant campuses in Anatolia: Case study on Talas and Tarsus*	Doktora	Mimarlık
ZEYNEP ARDA ERGEN	2022	Yapılı çevre üretiminde pazarlık usulü neo-liberalizm: Kayseri modeli *Haggling neo-liberalism in the production of built environment: model of Kayseri*	Doktora	Mimarlık
LÜTFİYE ÇETİN MURAT	2022	Küresel iklim değişiminde doğal afetler ve konut tasarımı ilişkileri *Natural disasters and housing design relations in global climate change*	Yüksek Lisans	Mimarlık
BERKAN KAHVECİOĞLU	2021	Tarihsel süreç içinde müslim-gayrimüslim birlikteliğinde bir kentsel hafıza okuması: Talas örneği *A reading of urban memory in muslim-non-muslim unity in the historical process: The case of Talas*	Yüksek Lisans	Mimarlık
DİLARA SUVAY	2021	Talas Amerikan okullarının yapısal analizi, değerlendirilmesi ve koruma geliştirme önerisi *Talas American schools structural analysis, evaluation and conservation improvement proposal*	Yüksek Lisans	Mimarlık
DUYGU TURGUT	2019	Geleneksel Anadolu konut mimarisinde Talas örneği *Case study on Talas as an example with in the vernacular Anatolian housing architecture*	Doktora	Mimarlık
NİSA ALİBAŞOĞLU BAĞRAN	2019	Talas Reşadiye (Stefana) Panagia Rum Kilisesi belgeleme ve koruma önerileri *Documentation and conservation proposalsfor Talas Reşadiye (Stefana) Panagia Greek Orthodox Church*	Yüksek Lisans	Mimarlık
GİZEM NUR TALAS SOYLU	2019	A statistical study on the harmonized up-to-date turkish building stock *Uyumlaştırılmış güncel Türkiye bina stoku üzerine istatistiksel bir çalışma*	Yüksek Lisans	Mimarlık
YASEMİN YAĞMUR	2017	Günümüz ekolojik tasarım kriterlerinin incelenerek tarihi yapılardaki ekolojik izler ile karşılaştırılması: Talas – Kayseri örnek alanı *Examining today's ecological design critenas and comparing with the ecological traces in historical structures: A case area of Talas, Kayseri*	Yüksek Lisans	Mimarlık
ŞULE YARIMÇAM	2017	İnşaat yapım ve yıkım atıklarının geri dönüşümünün kentsel ölçekteki durumunun Kayseri kentinde örnek alan çalışması üzerinden incelenmesi *Analysis of construction and destruction debris recycling status at urban scale from a sample field study in Kayseri*	Yüksek Lisans	Mimarlık
HATİCE ALTINKAYNAK	2010	Toplu konutlarda yapım ve kullanım evresinde karşılaşılan nitelik sorunlarının belirlenmesi; Kayseri örneği *Determination of the quality problems encountered during the construction and operation phases of mass housing; The Kayseri example*	Yüksek Lisans	Mimarlık
AYŞE UYAN	2008	Kayseri Talas Endürlük Kilisesi restorasyonu *Restoration of the Endürlük Church in Talas Kayseri*	Yüksek Lisans	Mimarlık
BEYHAN BOLAK HİSARLIGİL	2007	?Yer?leşmenin düş(ün)lenmesi: Geleneksel Anadolu yerleşmelerinde ?ara?lar *A poetic thinking of dwelling: The (in-between) in vernacular Anatolian settlements*	Doktora	Mimarlık
AYŞE ÇETİNKAYA	2002	Kayseri-Talas, Ali Sait Paşa ve Kazım Paşa sokakları geleneksel yerleşim dokusunun analizi, değerlendirilmesi ve koruma geliştirme önerisi *The Analysis and evaluation of Talas, Ali Sait Paşa and Kazım Paşa streets and the preservation/ rehabilitation proposals for the traditional settlement*	Yüksek Lisans	Mimarlık

Şekil 1.1. Mimarlık literatüründe Talas İlçesi ile ilgili yapılmış tez çalışmaları (YÖK Tez Veri Merkezi)

Araştırmanın yöntemi

Bu çalışma literatür araştırması ve alan çalışmasından oluşmaktadır (Çizelge 1.1). Öncelikle, sosyal sürdürülebilirlik ve kentsel mekanda kalite ana ve alt göstergelerinin belirlenmesini sağlamak, kentsel alanların sürdürülebilirliğini ve mekansal kalite kavramlarını daha iyi anlamak, kentsel mekanların sosyal değerini ve kentle ilişkisini açığa çıkarmak için detaylı bir araştırma yapılmış, makaleler, kitaplar, bildiriler, tezler, istatistik verileri, gazete, dergi haberleri ve arşiv belgeleri gibi basılı ve online kaynaklar incelenmiştir.

Çizelge 1.1. Çalışmanın yöntemi

Yöntem	Teknik	Çözümleme
Literatür Araştırması	Basılı ve Online Kaynak Taraması	Yorumlama
Alan (Vaka) Çalışması	İnceleme	Analiz

Literatür araştırmaları sonucunda pek çok farklı ve aynı sosyal sürdürülebilirlik parametresine ulaşılmıştır. Bu parametreler gruplanarak ve ayıklanarak sosyal sürdürülebilirlik ana göstergeleri oluşturulmuştur. Çalışmanın devamında benzer bir şekilde kentsel alanda mekansal kalite parametreleri literatürden araştırılmış ve literatürde sıklıkla rastlanılan parametreler mekansal kalite ana ve alt göstergeleri olarak tablolaştırılmıştır. Hem sosyal sürdürülebilirlik parametreleri hem de mekansal kalite parametreleri karşılaştırılarak Talas Mevlana Mahallesi'nin sosyal sürdürülebilirliğini tartışabileceğimiz parametreler seçilmiştir. Bu kapsamda alanın sosyal sürdürülebilirliği kentsel, ekonomik, doğal-tarihsel, ve sosyal boyutlarla sosyal sürdürülebilirliğin bütüncül bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Kentsel sürdürülebilirliğin incelenmesi, form, ölçek, sınırlar, teknoloji parametreleri ile, ekonomik sürdürülebilirliği; arazi kullanımı, yakınlık-uzaklık, erişim parametreleri ile, tarihsel-doğal sürdürülebilirliği; doğal etmenler, doğal peyzaj, okunabilirlik parametreleri ile sosyal sürdürülebilirliği; sosyal bağlantı ve sermaye, duyu verileri, kentsel donatı, imgelenebilirlik, süreklilik-devamlılık, güvenlik parametreleri ile incelenmiştir. İncelemeler, halihazır haritalar, imar planları üzerinde ve uydu görüntüleri üzerinde işlenmiştir. Çalışma alanında yapılan gözlem ve analizler, farklı gün ve saatlerde fotoğraflandırılmış, insan hareketliliği, davranışları analitik bir biçimde gözlenmiş ve analiz edilerek çalışmaya aktarılmıştır.

2. KENTSEL MEKAN

2.1. Kent Kavramı

Kent; bireylerin yaşamlarını sürdürdükleri bileşenler ile toplulukların birlikteliklerini sağlayan bir sentezdir. Toplulukların birliktelikleri ve faaliyetleri yaşanılan çevre ile bireyler arasında bir iletişim oluşmasını sağlar. Bu iletişim bireyleri mekanda bulunmaya, mekandan etkilenmeye bu sayede mekanın bireyleri kavramasına neden olur (İnceoğlu, 2007).

Basit tanımla kent; birbirleriyle aynı olmayan insanların belirli bir süre içerisinde aynı yerleşim alanını ortaklaşa kullanmasıdır (Özaksoy, 2005). Kent farklı grupların paylaşımda bulunduğu alanlardır (Simmel, 1996). Bu tanımdan yola çıkarak kent kavramının heterojen bir kavram olduğunu, çeşitliliklerin ve farkların eşit yayılım göstermediğini söylemek mümkündür (Özaksoy, 2005). Kent; belirli bir alanda farklı özelliklere sahip halkın birbirleri ile etkileşimleri sonucu meydana gelen ve zamanla canlı bir organizma gibi hareket eden ilişkiler bütünüdür (Helle, 1996).

Kent kavramına kullanıcılar üzerinden değil mekansal olarak yapılan tanımlamalarda mevcuttur. Kent; bireyleri içerisinde barındıran, çeşitli donatılar ile sınırlandırılmış sosyal mekanları bulunan yaşam alanlarıdır (Çizgen, 1994). Kentler içerisinde yaşayan insanların yaşamlarını düzene sokabilmek için oluşturulan fiziki bir yapılaşmadır. Bu yapılaşma bireylerin hayatını yönlendiren, değiştiren bir olgudur. Bunun yanı sıra kent sosyal bir kavram olarak ele alındığında kişilerin etkileşimlerini yönlendiren, toplum hayatını şekillendiren mekanlardır (Cansever, 1996). Kentler içerisinde bireylerin etkileşimlerini sağlayan alanlar olarak kentsel mekanlar bulunmaktadır.

Bireylerin yaşadıkları yapı içerisinde ya da yaşadıkları kent içerisinde birbirleriyle ya da etraflarında algıladıkları alanlarla kurdukları ilişkiler mimari mekanları oluştururlar. Kent çerçevesi içerisinde kenti oluşturan binaların birbirleriyle ve diğer kentsel donatılar ile etkileşimler sonucu oluşan alanlar kentsel mekan olarak tanımlanmaktadır (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009).

2.2. Kentsel/Kamusal Alan Tanımları

Kentsel mekan; bireylerin yaşadığı şehirlerin yapıları ile sınırlanan ancak yapıların dışında kalan alanlardır (İnceoğlu, 2007). Kentsel mekan toplumu oluşturan bireylerin yaşamlarını simgeleyen, iz bırakabilecekleri ya da etkileşime girebilecekleri bir odak noktası olmasının yanı sıra kentlerin tanımlayıcı unsurlarıdır. Bu mekanlar kent kimliğini, geçmişten geleceğe aktarılan kültürü belirten birer düğüm noktasıdır (İnceoğlu, 2007). Kentsel mekanlar kişilerin etkileşim halinde olduğu, bireyleri bir araya getiren bir 'yer' olarak tanımlanmaktadır (Spreiregen, 1975). Maddi olarak var olan ve yerel halk olan ya da olmayan herkesin girip bulunabildiği, yaşanılan çevrenin bir parçası olan mekanlar kentsel mekan olarak tanımlanabilir (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009).Tek başına ve bağlantısız bir şekilde doku oluşturan yapıların çevrelerinde oluşturduğu mekansal algı da kentsel mekan kavramını tanımlamaktadır. Yapılar ve yapı dışında kalan alanlar fiziksel bir olgu olarak kentsel mekanı tanımlamaktadır (Madanipour, 1996).

Alanı çevreleyen bileşenlerin farklılığına göre mekanlar mimari mekan ve doğal mekan olarak ikiye ayrılmaktadır. Mimari mekanın sınırlarını daha çok yapı elemanları çizerken doğal mekanda sınırları doğa elemanları belirlemektedir. Kentsel mekan ise doğal mekan ve mimari mekan arasında kalan bir birleşimdir. Kentsel mekanı parklar, yapılar, sokaklar sınırlandırır (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009).

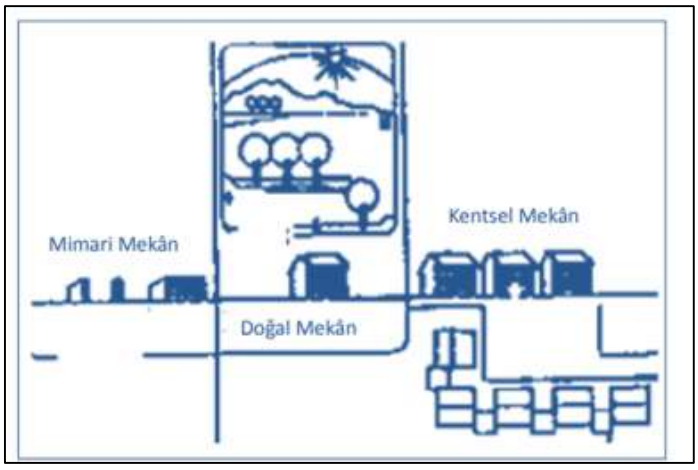

Şekil 2.1. Mimari mekan, kentsel mekan ve doğal mekan ayrımı (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009)

Kentsel mekanlar sürekli değişim halinde olan sosyal ve ekonomik gelişmelere cevap veren kent kültürünün değişim ve gelişimini aktaran bir yapılaşmadır (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009).

Kentsel mekanlar tekil yapılardan ve yapıların içinden çok yapılaşmış ya da yapılaşmamış dış alanları ve kentsel olguları tanımlar (Çinçik, 2013), (Şekil 2.2).

Şekil 2.2. Kentsel Mekan Türleri (Özaydın, 1983), yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kamu; bir ülkede yaşayan toplumun tamamı, ulus anlamına gelmektedir (TDK, 2022). Habermas kamusallık kavramını, doğruların, tartışmaların ve etkileşimlerin alanı olarak tanımlamıştır (Habermas, 2015).

Kamusal mekan kavramı halkın, halkı oluşturan insanlar içerisinde ayrım yapmadan halkın oluşturduğu toplumun sorunlarının tartışıldığı veya düşüncelerin paylaşıldığı mekanlardır (Özbek, 2004). Kent içerisinde bulunan bu mekanlar, toplumun bireylerinin etkileşime girmesini, fikir alışverişinde bulunmasını, kültür aktarımı yapmasını sağlayan herhangi bir kişi ya da kuruma bağlı olamayan alanlardır (Çekmecelioğlu ve Erdönmez, 2018). Kamusal mekanlar sosyal hayat ve bireylerin birbirleri ile ilişkilerinde önemli bir yere sahiptir (Taştan, 2016). Bu sebeple bu mekanların herkes için kullanılabilir ve ulaşılabilir olması gerekmektedir. Kamusal alana dair tartışmalar 1960 yılından günümüze kadar sürmektedir (Çekmecelioğlu ve Erdönmez, 2018).

Habermas'a göre kamusal alan; bireylerin ortak bir konu üzerinde fikir alışverişinde bulundukları, tutarlı bir tartışma içerisine girdikleri ve bu etkileşimler sonucu ortak bir fikirde karar verdikleri, halk birliği oluşturdukları zaman, araç ve alanların sınırlarının belirlendiği bir yaşam yeri olarak tanımlamaktadır (Habermas, 2015: 95).

Bireylerin varlıklarını gösterme alanı olarak da tanımlanabilen kamusal alanda meydana gelen her şey herkes tarafından görülebilmektedir. Yani kamusal alan özel alanın dışarısında toplumla ortaklaşa kullanılan ve var olunan alanı ifade etmektedir (Arendt, 2016: 51-52).

Tüm topluma açık olan bir ortaklaşa buluşma ve var olma alanı olarak tanımlanan (Tekeli, 1999: 8-10) kamusal alan içerisinde bulunduğu yerdeki tüm toplumu ilgilendiren, etkisi altına alan mekanlardır (Tanyeli, 2011: 42).

Kamusal mekanlar; aynı ya da farklı bireylerin bir arada bulunması, birleştirme ve bütünleme görevi gören kişisel alanlar gibi bireyselleştirici ve uzaklaştırıcı olmayan alanlar olarak tanımlanmaktadır. Kamusal alanlar kentlerdeki açık mekanlar olabileceği gibi özel yapı toplulukları da olabilir. Açık mekanlar caddeler, yeşil alanlar olarak tanımlanabildiği gibi sergi mekanları, bedestenler, kamunun seçici olmadan bir arada bulunabildiği tüm noktalar kamusal alan olarak görülebilmektedir (Çekmecelioğlu ve Erdönmez, 2018).

Kamusal mekanları oluşturan unsurların zamanla değişime uğramasına rağmen bu mekanlar her zaman toplanma, gezinme, alışveriş ve birliktelik mekanları olmuşlardır (Taştan, 2016). Kamusal mekanların kullanıcıların gereksinimlerini karşılaması ile bireyler için kullanmaya teşvik edilen alanlar olmaktadırlar (Bıyuk, 2020). Kamusal mekanları oluşturan etmenlerden olan park ve bahçeler gibi şehir için gerekli hava kalitesinde rol oynayan yeşil alanlar bireylerin sağlıklarında ve ekolojik sürdürülebilirlikte katkıda bulunmaktadırlar. Şehirlerin içerisinde halkın ulaşabildiği kamusal mekanlar ve yeşil alanlar toplum için paydaş alanlar oluşturmakta bu sayede bireyler arasındaki iletişim ve ortak aktiviteler artmakta, farklı kişilerin birbirini tanımasını ve kaynaşmasını sağlamaktadır (Taştan, 2016).

Kamusal alanlar kentin ve kentlinin kültürünü, alışkanlıklarını yansıtmanın yanı sıra bireylerin birbirleriyle tanışıp kaynaşıp iletişim haline geçmesini sağlar (Taştan, 2016). Kent içerisinde dinamik bir şekilde yer alan, kente dair tüm donatıları ve farklılıkları bünyesinde barındıran kamusal alanlar, bir nevi kent merkezleri olarak görülmüştür (Çekmecelioğlu ve Erdönmez, 2018). Bireylerin topluluk hissiyatının oluşmasında, sosyal iletişim kurulmasında ve bulunulan çevrenin bir parçası gibi hissetme duygusunu bireylere işlenmesinde kamusal alan kavramı önemli bir yere sahiptir (Bıyuk, 2020). Kamusal alana ulaşabilmek ve bu alanları kullanabilmek kentte yaşayan bireylerin sosyal sürdürülebilirliğine etki etmektedir (Taştan, 2016).

Kentin ilerleyebilmesi ve kullanıcıya keyif sağlayabilmesi kamusal alanların nitelikleri ile bağlantılı olmaktadır. Nitelikleri geliştirmek ve kullanıcıya rahat bir alan sürebilmek konusunda kamusal alan kalite parametreleri uygunluğu gözetilmelidir (Çekmecelioğlu ve Erdönmez, 2018).

3. SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

3.1. Sürdürülebilirliğin Tanımları ve Gelişim Süreci

Kontrolsüz şekilde gelişen nüfus artışı ve teknolojinin gelişmesi sonucunda enerji kaynaklarının tahribatı artmış, doğal kaynakların tüketimi hızlanmış, dünyanın bu şekilde tahrip edilmesi ile birlikte çevre sorunları ortaya çıkmıştır (Tonguç ve Özbayraktar, 2017).

Sürdürülebilirlik terimi sanayi devrimiyle beraber doğa ve dünya üzerindeki baskıların artması, çevre sorunlarının ortaya çıkması, insan nüfusunun artışı ile yapılan faaliyetlerin doğa üzerinde yıkımlara neden olması sonucu ortaya çıkmıştır. Oluşan tahribatların farkına varılması, kaynakların yok olmaya başlamasıyla birlikte mevcut kaynakların doğru kullanılması anlayışı ortaya çıkmıştır (Etike, 2022). Temelinde insan ve doğa birlikteliği olan sürdürülebilirlik kavramı 1960'larda insanın doğayla etkileşiminden kaynaklanan endişeler sonucunda ekolojik bir hareket olarak ortaya çıkmıştır (Hürol, 2014).

Sürdürülebilirlik kavramı literatüre 1982 yılında girmiştir. 1948 yılında kurulan Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği; 'dünya doğa şartı' belgesinde bu kavrama yer verirken, Alman Çevre Bakanlığı da 'ekolojik inşa' kitabında yine bu kavramı kullanmıştır (Tonguç ve Özbayraktar, 2017). Sürdürülebilirlik kavramı 1982 yılından itibaren pek çok farklı alanının ilgisini çekmesiyle pek çok farklı araştırmacı tarafından da farklı şekillerde tanımlama yapılmıştır (Tonguç ve Özbayraktar, 2017).

Sürdürülebilirlik kavramının literatüre girmesiyle beraber tanımı; ekolojik dengelerin sağlanması, doğal kaynakların en az düzeyde bile olsa sürdürülebilirliğinin sağlanacak şekilde yönetilmesi olmuştur (Mengi ve Algan, 2003).

Dünya çevre ve kalkınma komisyonu sürdürülebilirliği günümüzdeki gereksinimleri karşılayabilmek için gelecekte ortaya çıkacak gereksinimlerin karşılanmasını engellememek olarak tanımlanmaktadır (WCED). Bu tanımdan yola çıkarak insan eylemlerinin sürdürülebilirlik açısından sonuçlarının sadece çevresel değil sosyal ve maddi etkilerinin olacağının da farkına varılmıştır (Tonguç ve Özbayraktar, 2017).

Sürdürülebilirlik tanımı üzerine yapılan araştırmalarda farklı bilim dalları üzerinden farklı tanımlamalar yapılmıştır. Dyllick ve Hockerts kurumsal sürdürülebilirliği; bir şirketin tüm ortaklarının gereksinimlerini, gelecekte var olacak olan ortaklarının gereksinimlerini karşılama durumundan feragat etmeden karşılayabilmesi olarak tanımlamıştır (Dyllick ve Hockerts, 2002; 30-141).

Sürdürülebilirlik gerekli kaynakların kullanılması ve kaynakların rejenerasyonun dengesi olarak tanımlanmaktadır (Ehnert, 2009). Çevre ekolojisinin varlığını ve bütünlüğünü koruyan ve gerekli durumlarda ilk haline getirebilen girişimdir (Stappen, 2008). Kaynakların sürekliliği ve rejenerasyonu büyük bir önem taşımaktadır (Meadowcroft, 1997; 427-454). Şu anda var olan ve gelecekte var olacak olan insanların gerçekleştireceği tüm faaliyetleri (siyasi, sosyal, ekonomik), doğal denge ve ekolojik çevre içerisinde dengeleyen sosyal ve ekonomik girişimdir (Etike, 2022).

Geleceğin gereksinimlerinden vazgeçmeden su andan başarıya ulaşılması sürdürülebilirlik olarak tanımlanmıştır (Etike, 2022). Sürdürülebilirlik hızla gelişen insan faaliyetleri ile bu faaliyetlere görece daha yavaş ilerleyen çevre ve dünya ekolojisi arasındaki dengenin sağlanmasıdır. Bu dengenin korunabilmesi ancak insan faaliyetlerinin sınırlı düzeylerde tutulması ile mümkün olabilir (Etike, 2022).

Sürdürülebilirlik kavramı 1987 yılına kadar toplum ve ekonomi çerçevesinde irdelenmektedir (Şekil 3.1). 1987 yılında ise yerinin ‘sürdürülebilir gelişme’ kavramına bırakmıştır (WCED).

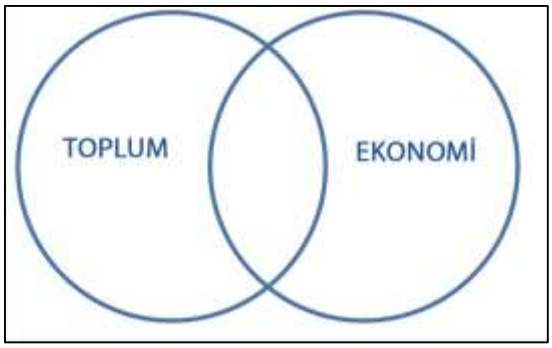

Şekil 3.1. 1987’ ye kadar sürdürülebilirlik, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Dünya çevre ve kalkınma komisyonunun hazırladığı raporda sürdürülebilirlik kavramının sadece toplum ve ekonomi çerçevesinde değil, çevre, gelir eşitsizliği, toplumsal büyüme ve çevre tahribatı arasındaki ilişkileri de belirlemekte ve tüm dünya için uygulanabilir bir çevre modeli oluşturmada 'sürdürülebilir kalkınma' düşüncesini önermektedir (Tonguç ve Özbayraktar, 2017), (Şekil 3.2).

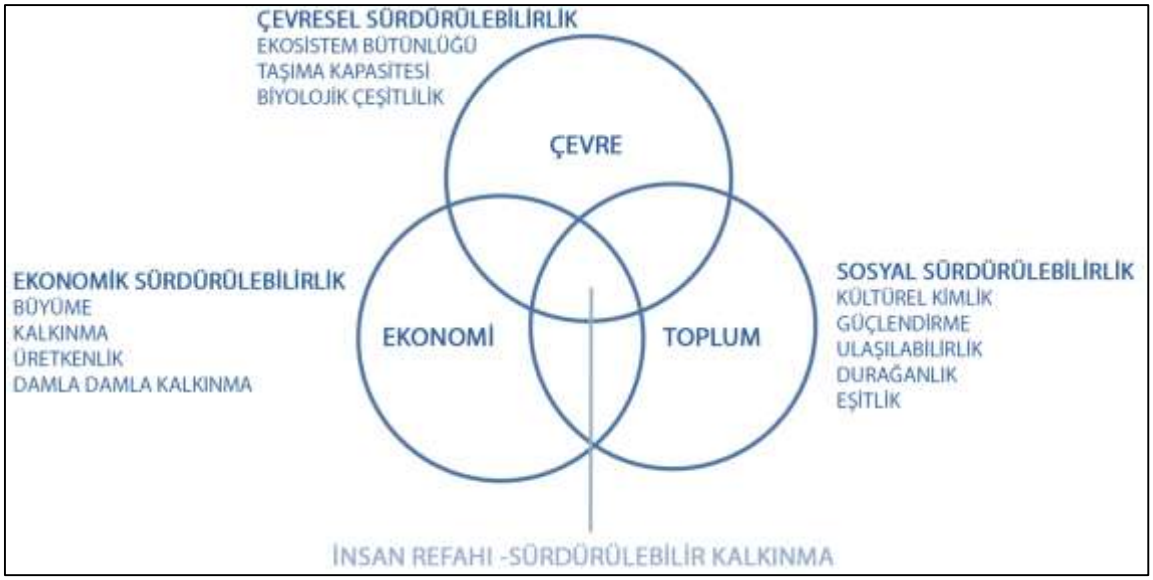

Şekil 3.2. 1987 Sonrası Sürdürülebilirlik (Tonguç ve Özbayraktar, 2017), yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sürdürülebilir bir ortamın oluşturulabilmesi için gerekli koşullar bulunmaktadır.

Brundlant bu koşulları;

- Toplumu oluşturan bireylerin politik çevrede de etkin olması,
- Üretimin sürdürülebilir bir şekilde artması ve gerekli teknik donanımın üretime dahil olan bireylere aktarılmasının sağlanması,
- Birey farklılıkları ile oluşan çeşitli sosyal toplulukların oluşturabileceği sürtüşmelere çözüm bulunabilmesi,
- Üretimin artmasının destekleyen sistemin aynı zamanda çevreyi korumayı da önemsemesi ve ekolojik dengenin korunması,
- Teknolojinin sorunların çözümüne destek olması olarak sıralamıştır (Güneş, 2004; 41).

Sürdürülebilirlik tüm bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve ekolojik çevrenin geçmişte olduğu gibi gelecekte de dünyanın gereksinimlerini karşılayabilmesi gibi iki öğeyi içerisinde bulundurmaktadır. Buradan yola çıkarak sürdürülebilir gelişme ;

Gelecek nesillerin haklarını garanti altı almak,

Bu gelişme için yapılacak olan her harekette uzun süreli gelişimi düşünmek, Doğa, bireyler ve ekonomi arasındaki karşılıklı ilişkinin ilerlemesi ile oluşturulabilmektedir (Yazar, 2006).

Sürdürülebilirliğin kişisel, toplumsal ve örgütsel olarak 3 alt başlığı vardır. Bu başlıklar arasındaki denge sürdürülebilirliği oluşturur. Herhangi bir başlık diğerlerinin üstünde veya altında görülemez (Etike, 2022).

Mimarlık içerisinde sürdürülebilirlik 3 aşamayla düşünülmektedir.

1 Koruma, dönüştürme
2 Kullanım ömrü
3 İnsan temelli tasarım (Etike, 2022)

3.2. Sürdürülebilirliğin Boyutları

Sürdürülebilirlik belirli bir süre sadece ekolojik kavram olarak ele alınmasına rağmen günümüzde toplumsal ve ekonomik yönleriyle bağlantılı bir organizma olarak düşünülmektedir (Gedikli, 2017). Bu üç kavram birbiri ile birleşimli ve birbirini ilerleten kavramlardır. Birleşmiş milletler dünya zirvesi 2005 yılında sürdürülebilirliği ekonomik, toplumsal gelişme ve ekolojik dengenin korunması olarak belirlemiştir.

İhtiyaç sahibi insanların, fakirliğin, son bulması, üretim ve tüketim arasındaki dengenin sağlanması, ekolojik dengenin korunması, ilkelerinin sürdürülebilirlik için temel ihtiyaçlar olarak belirlemiştir (Etike,2022), (Şekil 3.3).

- İhtiyaç sahibi insanların, fakirliğin, son bulması
- Üretim ve tüketim arasındaki dengenin sağlanması,

- Ekolojik dengenin korunması, ilkelerinin sürdürülebilirlik için temel ihtiyaçlar olarak belirlemiştir (Etike,2022), (Şekil 3.3).

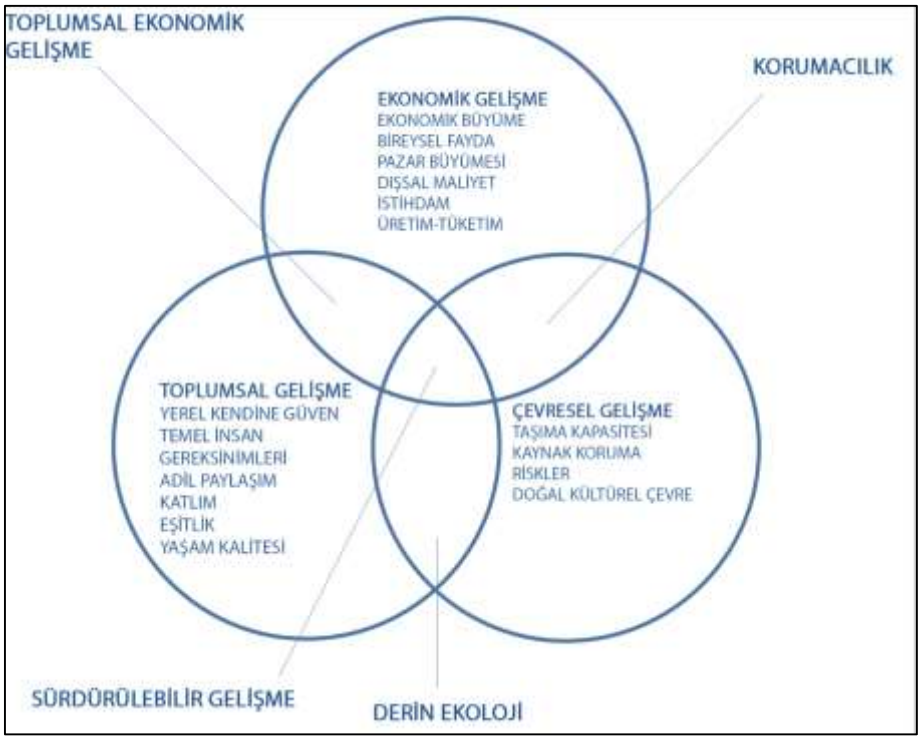

Şekil 3.3. Sürdürülebilir Gelişmenin Boyutları (Littin ve Griessler, 2005), yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sürdürülebilir gelişme; ekonomik, çevresel ve sosyal birlikteliğin yürütüldüğü süreçtir. Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması için ekonomik hareketlilik, doğanın korunması ve tüm bireylerin refah içerisinde yaşaması gerekmektedir (Yazar, 2006)

Politik karar verme sürecinde bireylerin dahil olabilmesi, toplumu oluşturan bireyler arasında birliktelik, bireyler arasındaki fırsat eşitliği, daha iyi bir yaşam sağlanması, sürdürülebilirliğin gelişmesini sağlayan maddelerdir (Yazar, 2006)

Sürdürülebilirlik sadece ekolojik çevreyi ele alan tek boyuttan oluşan bir mantık ve ekolojik çevreye eklenen toplumu ve ekonomiyi de bağdaştıran bir düzeni oluşturmaktadır. Yeni oluşturulan düzende bu üç etmenin kesişim noktaları bulunmaktadır (Todorov ve Marinova, 2009). Farklı şemalar ile oluşturulan bu düzenlerdeki ortak nokta ise tüm etmenlerin çevre ile bağıntılı olmasıdır. Temel alınan doğa, çevre toplumsal sürdürülebilirliği etkilemekte bu sürdürülebilirlik ekonomik sürdürülebildiği oluşturmaktadır (Etike, 2022)

Farklı amaç ve gruplar için olan sürdürülebilirlik modelleri her kesim için uygun olmamaktadır. Bu nedenle dinamik ve değişen çevrenin yeni kurallarına göre yeni modeller geliştirilmektedir. Sürdürülebilirlik etmenlerinin sadece 3 grupla tanımlanması grupları etkileyen kültürel, insani, politik değerlerin tanımlama kriterleri arasında yer almaması tanımın eksik kalmasına neden olmaktadır. Çevreyi, toplumu ve ekonomiyi etkileyen etmenlerde denkleme eklenerek daha sağlıklı tanımlamalar yapılabileceği düşünülmektedir. (Littin ve Griessler, 2005), (Şekil 3.4).

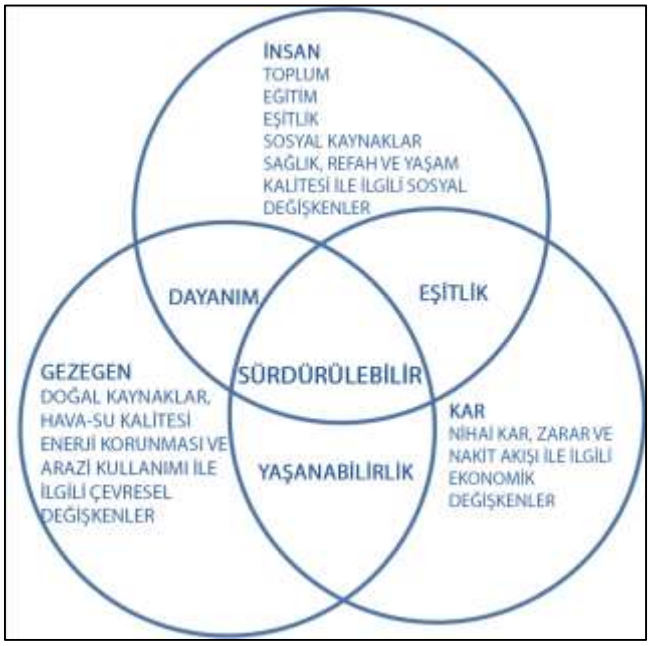

Şekil 3.4. Sürdürülebilir gelişimin denklemleri, (Littin ve Griessler, 2005), yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.3. Sosyal Sürdürülebilirlik ve Mekansal Kalite

Sosyal sürdürülebilirlik ve mekansal kalite konusu, kentsel planlama ve gelişim süreçlerinde öne çıkan önemli kavramlardır. Bu iki kavram, bir yerleşim alanının hem toplumsal ihtiyaçlara uygun olmasını hem de fiziksel çevresinin kalitesini ifade eder. Sosyal sürdürülebilirlik ve mekansal kalite arasındaki bağlantı, bir yerleşim alanının sadece fiziksel çevresinin değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel yapılarının da sürdürülebilir olmasını gerektirir. Başarılı kentsel gelişim projeleri, bu iki kavramı birleştirerek hem toplumun ihtiyaçlarına cevap verir hem de fiziksel çevrenin kalitesini artırır. Örneğin, bir şehir planlaması sürecinde, yeşil alanların artırılması hem mekansal kaliteyi artırabilir hem de karşılaşma, etkileşim alanları oluşturarak toplumun genel sağlığını ve mutluluğunu

destekleyebilir. Aynı şekilde, sosyal sürdürülebilirlik çabaları, toplumun çeşitli kesimlerini kapsayan eşitlikçi ve adil bir kentsel gelişim modelini teşvik edebilir. Bu iki kavramın bir araya getirilmesi, daha sürdürülebilir, yaşanabilir ve kapsayıcı topluluklar oluşturmak için kentsel planlama ve gelişim stratejilerine bütünsel bir yaklaşım sağlamaktadır. Çalışmanın devamında hem sosyal sürdürülebilirlik parametreleri hem de kentsel mekanda kalite parametreleri detaylı bir biçimde araştırılarak, çalışma alanına uygun bir metodoloji ortaya konacaktır.

Birey gereksinimlerinin karşılanması ve ekolojik dengenin korunmasına destek olan sosyal standartları koruyup geliştirerek mevcut dengenin gelecek olan nesiller içinde bugünkü verimde kullanılmasını sağlamak sosyal ve kültürel sürdürülebilirliktir (Çahantimur, 2007). Sosyal sürdürülebilirlik; ahlak düzenine, örf ve adetlere, kültüre, geçmişten gelip kişi davranış ve tutumlarıyla geleceğe aktarılacak olan sosyal tavırlar arasındaki dengeyi anlatmaktır (Hoşkara, 2007)

Hayat standartlarının yükseltilmesine olanak sağlanması, bireyler ve toplumlar arasındaki eşitsizliğin giderilmesi, kültürden gelen ve sosyal hayatla ortaya çıkan normların birleştirilmesi, kişilerin ya da ulusların ortak payda da buluşabilesinin sağlaması sosyal sürdürülebilirlik olarak tanımlanmaktadır (Du Plesis, 1998)

Sosyal sürdürülebilirliğin temel amacı; kişilerin ve içerisinde yaşadıkları mekanların arasındaki iletişimin incelenmesidir (Tonguç ve Özbayraktar, 2017) Bu incelenmedeki amaç; toplumun her kesimi için şehir ve şehir düzeni içerisinde donatılara ulaşma ve tüm toplumun birlikte yaşamasını kolaylaştırmaktır (Tonguç ve Özbayraktar, 2017) Sosyal sürdürülebilirlik kişilerin, grupların yaşam şekliyle alakalıdır (Hürol, 2014)

Sosyal sürdürülebilirlik; bireylerin hayatlarını sürdürdükleri zamandan ihtiyaçlarını fark ederek, birey mutluluğunu gözeten sürdürülebilir ve yaşanabilir mekanlar oluşturma sürecidir. Yaşanılan fiziki dünyanın planlamasını sosyal etkenler ile bütünleyerek kültürel altyapı, toplumsal olanaklar, bireylerin topluma dahil olması için mekanlar tasarlanması gerekmektedir. Bu kavramda yerin tanımı, kişiliği gibi kavramlar ön planda olmaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik; halkın bütününün aynı fırsatlara sahip olmasını yani eşitliği, farklı grupların bir arada bulunmasını; çeşitliliği, toplumda yer alan bireylerin bir arada saygı ve huzur ortamı içerisinde yasamasını; sosyal uyumu, bireylerin yaşamak için gerekli

gereksinimlerinin karşılanmasını ve rahat yaşayabilmesini; yaşam kalitesini, yönetimlerde şeffaf olmayı; demokrasi ve yönetişimi, insanların tüm bu etmenler ile birlikte sosyal hayata dair etmenleri geliştirmesi ve iyileştirmesi olgunluğunu içerir (Öcal ve Erçoşkun, 2021)

Sosyal sürdürülebilirlik iki dalda incelenmektedir. Birinci dalda önemli olan nokta ayrım yapmamak ve demokrasiyi sağlamaktır. İkinci dalda ise insan haklarının bilinmesi ve bu hakların kullanılmasına fırsat verilmesidir (Sachs, 1999)

Sosyal sürdürülebilirlik uygun kültürel mekanda bireylerin iletişimin sağlanması ve kent olgusunun varlığını devam ettirmeyi sürdürmesi olarak tanımlanmaktadır (Güner, 2015) Sosyal sürdürülebilirlik tabanında kent; halkın ihtiyaçlarını karşılayan sosyal etkileşimler için bir zemindir. Kent dinamiklik, dayanışma ve ortak bir alan hissini bireyler için sağlamalıdır (Güner, 2015)

Sosyal sürdürülebilirlik kavramları;

1. Huzur
2. Güvende olma hissi
3. Sağlık
4. Eğitim imkanlarını içerir (Hürol, 2014)

Bu maddelerin toplumun her kesimi için eşit olarak sağlanması gerekmektedir (Hürol,2014).

Topluma bağlı bireylerin sosyal birliktelik için ihtiyaç duyduğu gereksinimleri karşılamak pek çok etmeni içermektedir. Bu gereksinimler karşılanırken toplumsal birlikteliğin dikkate alınması ve teşvik edilmesi gerekmektedir (Hürol, 2014)

Sosyal ihtiyaçların karşılanmasına dair katmanlar; sosyal ortamlar ve diğer topluluk üyeleri ile ilişki, toplum ile birlikte hareket edebilme, yere dahil olmadan alınan haz, barınma ihtiyacının karşılanması, güvende olma isteğidir (Hürol, 2014)

Sosyal sürdürülebilirlik üzerine Hawke Araştırma Enstitüsünde araştırma yapan McKenzie (2004) araştırmalarında sosyal sürdürülebilirlik kavramının çeşitli araştırmacılar tarafından birtakım ölçütlerle, vaka çalışmalarıyla bir sonuca varılmaya çalışılan veya birtakım

kriterlerin ortaya konmaya çalışıldığı bir kavram olarak ele alındığını ifade etmiş ve eleştirmiştir. McKenzie'ye göre sosyal sürdürülebilirlik: topluluklar içinde yaşamı iyileştiren bir durum ve topluluklar içinde bu durumu başarabilecek bir süreçtir. Kavram çevre, ekonomi vb. farklı kavramlarla iç içe ele alınan ancak tek başına sosyal sürdürülebilirlik başlığı altında araştırılması gereken önemli bir konudur. McKenzie'ye göre aşağıdaki özellikler kavramın, durumun göstergeleridir ve bunlara yönelik adımlar, kurulması ve uygulanması sürecin unsurlarıdır (McKenzie, 2004)

1. Temel hizmetlere erişimde eşitlik (sağlık, eğitim, ulaşım dahil, konut ve rekreasyon)
2. Nesiller arasında eşitlik, yani gelecek nesillerin mevcut neslin faaliyetleri nedeniyle dezavantajlı duruma düşmemesi
3. Farklı kültürlerin olumlu yönlerine değer verildiği ve korunduğu, bireyler ve gruplar tarafından arzu edildiğinde kültürel entegrasyonun desteklendiği ve teşvik edildiği bir kültürel ilişkiler sistemi.
4. Vatandaşların sadece seçim süreçlerine değil, özellikle yerel düzeyde olmak üzere diğer siyasi faaliyet alanlarına da yaygın siyasi katılımı
5. Sosyal sürdürülebilirlik bilincinin nesilden diğerine aktarılması için bir sistem
6. Bu ileti sisteminin sürdürülmesi için toplumsal sorumluluk duygusu
7. Bir topluluğun güçlü yönlerini ve ihtiyaçlarını kolektif olarak belirlemesine yönelik mekanizmalar
8. Bir topluluğun kendi ihtiyaçlarını mümkün olan yerlerde topluluk eylemi yoluyla karşılanmasına yönelik mekanizmalar
9. Topluluk eylemi ile karşılanamayan ihtiyaçların karşılanması için siyasi savunuculuk mekanizmaları (McKenzie, 2004)

Sosyal sürdürülebilirlik tanımları genellikle bunu ya şu anda var olan olumlu bir durum ya da ulaşılması gereken bir hedef olarak tanımlar. Mevcut olmadığı düşünüldüğünde, toplum risk altında ve desteğe muhtaç olarak kabul edilir. Sürdürülebilirlik bazen toplumlarda doğal olarak ve farklı derecelerde ortaya çıkan, tutarlılığı korumalarını ve değişim ve zorlukların üstesinden gelmelerini sağlayan bir varlık olarak da görülür. Bu genellikle sosyal sermaye olarak adlandırılır.

Sosyal sürdürülebilirlikle ilgili olarak alan çalışması yapan Smailles ve Hugo, Güney Avustralya'nın Gilbert Vadisi üzerine yapılan çalışmada, beş başkent ile Pepperdine tarafından geliştirilen bir dizi sosyal sürdürülebilirlik göstergesi arasında çapraz referans yapılmıştır:

Gösterge Örnekleri	Sosyal	İnsan	Kurumsal	Üretilmiş	Doğal	Gilbert Vadisi Değerlendirme
Topluluk ve Aidiyet duygusu	*					Güçlü
Toplumsal Faaliyetler	*					Güçlü
Eşitlik	*	*				Güçlü
Siyasi Temsil			*			Zayıf
Ekonomik Uygulanabilirlik		*	*	*	*	Zayıf
İstihdam Fırsatları			*	*	*	Orta
Toplanma Yerleri			*	*		Güçlü

Şekil 3.5. The Gilbert Valley, Sout Australia (Smailles ve Graeme, 2003:104)

Bu tür çalışmalar ve veriler, toplum içinde sosyal sürdürülebilirliği artırmak için uygun planlamanın belirlenmesinde faydalı olacaktır. Pepperdine'in de belirttiği gibi, gösterge sistemi zaman içindeki değişimi karşılaştırmalı, boylamsal çalışma yoluyla ölçülmesine de olanak sağlayacaktır. Bunula birlikte Gilbert Vadisi çalışmasının yazarları da şemanın ideal olmadığını ve çeşitli sermaye türleri arasında net bir ayrım yapmanın zorluğunu gösterdiğini belirtmektedir.

Polese ve Stren (2000) bir kentin sosyal sürdürülebilirliğini, sivil toplumun uyumlu evrimiyle uyumlu, kültürel ve sosyal açıdan farklı grupların uyumlu bir şekilde bir arada yaşamasına elverişli bir ortamı teşvik eden ve aynı zamanda nüfusun tüm kesimleri için yaşam kalitesinde iyileşmelerle birlikte sosyal entegrasyonu teşvik eden kalkınma ve büyüme olarak tanımlamaktadır.

Polese ve Stren, on büyük şehir üzerinde yaptıkları alan çalışmalarında altı temel alanda sosyal politikaların başarısını analiz etmektedir (Polese ve Stren, 2000):

1. Yönetişim
2. Kültür Politikası
3. Alt Yapı

4. Konut
5. Ulaşım
6. İstihdam (Polese ve Stren, 2000)

Tüm bu konularda yerele odaklanmalarının nedeni, kentlerin sosyal sürdürülebilirliğinin yalnızca ülke çapındaki mekansal politikalardan değil aynı zamanda esas olarak olmasa da yerel düzeydeki politika kararları ve uygulamalarından da etkilendiğinin kabul edilmesidir. Makro düzeydeki pek çok sosyal teori ve politikanın bugüne kadar sosyal sürdürülebilirlik için yeterli çerçeve geliştiremediğini belirtmektedir. Bunu yerine kentsel politikaları başarılı veya başarısız kılan temel faktörler hakkında karşılaştırmalı bilgi oluşturmak için yerel politikalara ve kurumlara odaklanılması gerekmektedir (Polese ve Stren, 2000)

WACOSS (Western Australian Council of Social Service (WACOSS), düşük gelirli hane halklarını etkileyen bir dizi konut sorununa ilişkin endişeler ve sosyal açıdan sürdürülebilir bir toplumu tanımlamak için bir dizi kriter belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Model çalışma alanının düşük gelirli bölgelerindeki topluluk üyeleriyle kapsamlı istişare ve eyalet çapında web tabanlı danışma yoluyla geliştirilmiştir. Model dört bölümden oluşmaktadır: Sosyal sürdürülebilirliğin tanımı, ilkeleri, sosyal sürdürülebilir toplumların özellikleri ve bu özellikleri ele alan bileşenler olmak üzeredir.

Modelde yer alan sosyal sürdürülebilirlik ilkeleri ise şu şekildedir McKenzie (2004):

1. Eşitlik: Topluluk, başta en yoksul ve en savunmasız olanlar olmak üzere tüm üyeleri için eşit fırsatlar ve sonuçlar sağlar. Eşitlik ayrı bir ilke olarak listelenmiş olsa da o kadar temel bir bileşendir ki diğer ilkelerden arı tutulmalıdır.
2. Çeşitlilik: topluluk çeşitliliği destekler ve teşvik eder
3. Bağlantılılık: topluluk, resmi, gayri resmi ve kurumsal düzeyde topluluk içinde ve dışında bağlantılılığı teşvik eden süreçler, sistemler ve yapılar sağlar.
4. Yaşam kalitesi: toplum, temel ihtiyaçların karışlanmasını sağlar ve birey, grup ve toplum düzeyinde tüm üyeler içi iyi bir yaşam kalitesini teşvik eder.
5. Demokrasi ve yönetişim: topluluk demokratik süreçler ile açık ve hesap verebilir yönetişim yapıları sağlar.

Sosyal sürdürülebilirlik hem bireyi hem de yaşanılan çevreyi odak noktası almalıdır. Bu ilkeler literatürdeki farklı araştırmacılar tarafından da model olarak alınmıştır.

Ayrım yapmama (eşitlik): toplumun tüm bireyleri için (maddi durumları göz önüne almadan) aynı imkanlardan yararlanmasının sağlanmasıdır. Toplumu oluşturan her birey eşit imkanı hak etmektedir. Bu durumda yerellik kavramı göz ardı edilmedir. İnsanların gelişebilmesi için gerekli olan ulaşım, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlar herkes için eşit olarak sağlanmalıdır (Hürol, 2014).

Farklılık (çeşitlilik): Toplumun oluşmasında ve yapılanmasında bireylerin farklılıkları teşvik edilmelidir. Oluşan bu farklılıklardan meydana gelen heterojen sentez topluma değer katmaktadır (Hürol, 2014). Farklı sosyal grupların bir arada olması sosyal bütünleşmeyi geliştirmektedir (Güner, 2015).

Bütünlük (bağlantılılık): topluluk faaliyetleri, kültür ve sanat, kişisel etkileşimler gibi toplumun sosyal bütünlüğünü oluşturan elemanlar bireylerin kültürünü oluşturmada birbiriyle bağlantı halinde olmasını sağlamaktadır. Bu sayede oluşan sosyal organizma nesilden nesille aktarılarak yere ait kültürün oluşmasında katkıda bulunmaktadır (Hürol, 2014).

Refah (yaşam kalitesi): bireylerin hayatlarını sürdürmesi için temel ihtiyaçlar sağlandıktan sonra daha iyi bir yaşam sürebilmeleri için gerekli imkanların sağlanmasıdır. Güvende olma hissi, doğayla iç içelik, sorumluluk edinme toplumda refahı arttırıcı öğelerdir (Hürol, 2014). Buna rağmen bu kavram öznel bir kavram olup bireylerin düşünce ve yaşam şekillerine göre değişmektedir. Bu durumda bu kriteri nesnel ve öznel olarak ikiye ayırmak gerekmektedir. Nesnel durumdaki yaşam koşulları herkes için geçerli olup ele alınması gereken konu salgınlar, güvenlik, çevre temizliği gibi koşullar olmaktadır (Güner, 2015)

Demokrasi ve Yönetim: toplumun bilgiye, tecrübeye kolayca ulaşması ve yönetim süreçlerine dahil olması yere aidiyet hissetmesini sağlamaktadır (Hürol, 2014)

Çalışmanın bu bölümünde hem sürdürülebilirlik hem sosyal sürdürülebilirlik hem de sosyal sürdürülebilirlik ile mekansal kalitenin ilişkisi üzerinde durularak, literatür kapsamlı olarak incelenmiştir. Yapılan bu araştırmalar yüksek lisans tezinin araştırma konusu olan örneklem

alanına ilişkin pek çok yaklaşım sunmaktadır. Literatür araştırmaları sonucunda, sosyal sürdürülebilirliğin özellikle güncel konjonktürde her kent ya da kent bölgesi için üzerinde tartışılması, düşünülmesi gerekliliği, kentsel mekanın sosyal kalitesinin sağlanması gerektiği açıktır. Sosyal sürdürülebilirliğin değerlendirilmesi ya da nasıl değerlendirileceğine ilişkin pek çok parametre ve model olmasına karşın sürdürülebilirliğin kendi doğası gereği konu halen gelişime açıktır. Bu bağlamda çalışma mekansal kalite parametreleri ve sosyal sürdürülebilirlik parametrelerini birleştirerek örneklem alana ilişkin bütüncül bir bakış açısı sağlayarak, bir araştırma sistematiği geliştirmiştir. Bu kapsamda çalışmanın gelmiş olduğu süreçte sosyal sürdürülebilirliğin ana göstergeleri ve alt göstergeleri literatürde taramaları sonucunda tablolaştırılarak ortaya konmuştur (Çizelge 3.1) Çalışmanın devamında kentsel mekanda kalite parametreleri literatürden araştırılarak, ana ve alt göstergeler ortaya konarak sosyal sürdürülebilirlik ana göstergeleri ile çakıştırılarak veya birleştirilerek Talas Mevlana Mahallesi örnekleminde incelenerek sonuç tartışılacaktır.

Çizelge 3.1. Sosyal Sürdürülebilirlik Ana Göstergeler, (Etike, 2022), yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ana Göstergeler	Araştırmacılar	Alt Göstergeler
Temel ihtiyaçlar	*Littig, B., Grießler, E., 2005. Opp, S., 2017 Colantonio, A., 2009 Taştan, H., 2016 Çifcibaşı Durna, K., 2019 Ahman, H., 2013*	
Yaşam kalitesi	*Polose, M., 2000 McKenzie, 2004 Colantonio, A., 2009 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Ahman, H., 2013 Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010 Hürol, Y. H., 2014 Güner, B., 2015 Biler, D., 2019*	• Refah • Mutluluk • Memnuniyet • Hoşgörü • Açlık ve yoksulluk • Yaşanabilirlik • Tatmin • Yer duygusu
Adalet (justice) ve (sosyal) eşitlik (equity)	Cuthill, M., 2010 (justice ve equity) Davidson, M., 2009 (equity) Eizenberg, E., Jabareen, Y., 2017 (equity) Rashidfarokhi, A., Yrjänä, L., Wallenius M., Toivonen S., Ekroos A., Viitanen, K., 2018 (equity) McKenzie, 2004 (equity) Colantonio, A., 2009 (equity) Izadi, A., Mohammadi, M., Nasekhian, S., Memar, S., 2020 (equity) Nasirzadeh, F., Ghayoumian, M., Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010 (equity) Hürol, Y. H., 2014 (equity) Biler, D., 2019 (equity anlamında eşitlik) Çifcibaşı Durna, K., 2019 (adalet anlamında eşitlik) Taştan, H., 2016 (equity)	• Adalet • Sosyal adalet • Çevresel adalet • İnsan hakları • Eşitlik • Sosyal Eşitlik
Eşitlik (Equality)	Khanzadi, M., Cherati, M.R., 2020 (equality) Chiu, R. L. H., 2004 (equality	

Çizelge 3.1. (devam) Sosyal Sürdürülebilirlik Ana Göstergeler, (Etike, 2022), yazar tarafından oluşturulmuştur.

Uyum / bütünlük (cohesion)	Littig, B., Grießler, E., 2005. Bramley, G., Power S., 2009 Chiu, R. L. H., 2004 Ahman, H., 2013 Ahmed, K. G., 2012 Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010 Var, E. B., 2015 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Landorf, C., 2011 Izadi, A., Mohammadi, M., Nasekhian, S., Memar, S., 2020 Var, E. B., 2015 Almahmoud, E., Doloi, H. K., 2020 Ahman, H., 2013 Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010	• Sosyal uyum • Mahalle uyumu • Sosyal bütünlük
Kent dokusu	Shirazi M. R., Keivani R., 2019 Stender, M., Walter, A., 2019 Shirazi M. R., Keivani R., 2019 Stender, M., Walter, A., 2019 Ahmed, K. G., 2012 McKenzie, 2004 Ali, H. H., Al-Betawi, Y. N., AlQudah, H. S., 2019 Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010 Balta, F.G., 2012, Shirazi M. R., Keivani R., 2019, Shirazi M. R., Keivani R., 2019 Colantonio, A., 2009 Stender, M., Walter, A., 2019 Beşikçi, İ., 2018 Chiu, R. L. H., 2003 Balta, F.G., 2012 Güner, B., 2015 Chiu, R. L. H., 2003 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Ahmed, K. G., 2012	• Yoğunluk • Karışık arazi kullanımı • Bağlantılar / ağlar • Yapı tipolojisi • Merkezin kalitesi • Mahallenin kalitesi • Konut kalitesi • Kentsel form • Peyzaj tasarımı • Okunaklılık
Çevre	Baran, E., 2019 Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010 Eizenberg, E., Jabareen, Y., 2017 Ahmed, K. G., 2012 Colantonio, A., 2009, Ahmed, K. G., 2012 Faisal, A., 2018 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019	• Çevrenin korunması • Sağlıklı çevre • Kirlilikten kaçınma
İstihdam	Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010 Biler, D., 2019 Darchen, S., Poitras, C., 2020 Nasirzadeh, F., Ghayoumian, M., Khanzadi, M., Cherati, M.R., 2020 Güner, B., 2015 Beşikçi, İ., 2018 Var, E. B., 2015 Colantonio, A., 2009 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Stender, M., Walter, A., 2019	
Sosyal bağlantılar	Dempsey, N., Brown, C., Bramley, G., 2012 Landorf, C., 2011 Dempsey, N., Brown, C., Bramley, G., 2012 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Izadi, A., Mohammadi, M., Nasekhian, S., Memar, S., 2020 Ali, H. H., Al-Betawi, Y. N., AlQudah, H. S., 2019 Ahmed, K. G., 2012 Güner, B., 2015 Beşikçi, İ., 2018 Baran, E., 2019	• Sosyal ağlar • Sosyal etkileşim • Sosyal dayanışma
Güvenlik	Shirazi M. R., Keivani R., 2019 Davidson, M., 2009 Eizenberg, E., Jabareen, Y., 2017 Dempsey, N., Brown, C., Bramley, G., 2012 Rashidfarokhi, A., Yrjänä, L., Wallenius M., Toivonen S., Ekroos A., Viitanen, K., 2018 Stender, M., Walter, A., 2019 Farhadikhah, H., Ziari, K., 2020 Karuppannan, S., Sivam, A., 2011 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Izadi, A., Mohammadi, M., Nasekhian, S., Memar, S., 2020 Ali, H. H., Al-Betawi, Y. N., AlQudah, H. S., 2019 Nasirzadeh, F., Ghayoumian, M., Khanzadi, M., Cherati, M.R., 2020 Balta, F.G., 2012 Güner, B., 2015 Beşikçi, İ., 2018 Dempsey, N., Brown, C., Bramley, G., 2012 Wan, L., Ng, E., 2018 Biler, D., 2019 Ahmed, K. G., 2012 Farhadikhah, H., Ziari, K., 2020 Colantonio, A., 2009	
Bağlılık	Shirazi M. R., Keivani R., 2019 Stender, M., Walter, A., 2019 Colantonio, A., 2009 Hürol, Y. H., 2014 Dempsey, N., Brown, C., Bramley, G., 2012	• Aidiyet hissi

Çizelge 3.1. (devam) Sosyal Sürdürülebilirlik Ana Göstergeler, (Etike, 2022), yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılım ve demokrasi	Shirazi M. R., Keivani R., 2019 Stender, M., Walter, A., 2019 Landorf, C., 2011 Almahmoud, E., Doloi, H. K., 2020 Farhadikhah, H., Ziari, K., 2020 Izadi, A., Mohammadi, M., Nasekhian, S., Memar, S., 2020 Vavik, T., Keitsch, M. M., 2010 Wan, L., Ng, E., 2018 Ahmed, K. G., 2012 Taştan, H., 2016 Baran, E., 2019 Soholt, S., Ruud, M. E., Braathen, E., 2012 Çifcibaşı Durna, K., 2019 Dempsey, N., Brown, C., Bramley, G., 2012 Rashidfarokhi, A., Yrjänä, L., Wallenius M., Toivonen S., Ekroos A., Viitanen, K., 2018 Güner, B., 2015 Var, E. B., 2015 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Ahmed, K. G., 2012 Nasirzadeh, F., Ghayoumian, M., Khanzadi, M., Cherati, M.R., 2020 Ali, H. H., Al-Betawi, Y. N., AlQudah, H. S., 2019 Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010	• Katılım
Yönetişim	Soholt, S., Ruud, M. E., Braathen, E., 2012 Cuthill, M., 2010 Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010 Beşikçi, İ., 2018 Landorf, C., 2011 McKenzie, 2004 Hürol, Y. H., 2014 Biler, D., 2019 Landorf, C., 2011 Baran, E., 2019 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Izadi, A., Mohammadi, M., Nasekhian, S., Memar, S., 2020	
Mülk edinme	Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010 Var, E. B., 2015	
Çeşitlilik	Shirazi M. R., Keivani R., 2019 Colantonio, A., 2009 McKenzie, 2004 Ahman, H., 2013 Hürol, Y. H., 2014 Biler, D., 2019	
Kapsayıcılık Dışlanma	Stender, M., Walter, A., 2019 Davidson, M., 2009 Rashidfarokhi, A., Yrjänä, L., Wallenius M., Toivonen S., Ekroos A., Viitanen, K., 2018 Bramley, G., Power S., 2009 Chiu, R. L. H., 2004 Polose, M., 2000 Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Dempsey, N., Brown, C., Bramley, G., 2012 Wan, L., Ng, E., 2018	
Sosyal sermaye	Bramley, G., Power S., 2009 Rashidfarokhi, A., Yrjänä, L., Wallenius M., Toivonen S., Ekroos A., Viitanen, K., 2018 Colantonio, A., 2009 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Izadi, A., Mohammadi, M., Nasekhian, S., Memar, S., 2020 Ahman, H., 2013 Cuthill, M., 2010 Soholt, S., Ruud, M. E., Braathen, E., 2012 Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010	
Sosyal altyapı	Karuppannan, S., Sivam, A., 2011 Cuthill, M., 2010 Darchen, S., Poitras, C., 2020 Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010	
Toplumun sürdürülebilirliği	Dempsey, N., Brown, C., Bramley, G., 2012 Ali, H. H., Al-Betawi, Y. N., Al-Qudah, H. S., 2019 Hatahet, K., 2016 Beşikçi, İ., 2018 Taştan, H., 2016 Chiu, R. L. H., 2004	
Toplumun istikrarı	Dempsey, N., Brown, C., Bramley, G., 2012 Beşikçi, İ., 2018	
Gurur	Dempsey, N., Brown, C., Bramley, G., 2012 Farhadikhah, H., Ziari, K., 2020 Ali, H. H., Al-Betawi, Y. N., Al-Qudah, H. S., 2019	

Çizelge 3.1. (devam) Sosyal Sürdürülebilirlik Ana Göstergeler, (Etike, 2022), yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sağlık	Stender, M., Walter, A., 2019 Nasirzadeh, F., Ghayoumian, M., Khanzadi, M., Cherati, M.R., 2020 Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010 Güner, B., 2015 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Ahmed, K. G., 2012 Faisal, A., 2018 Colantonio, A., 2009	
Kimlik ve kültürel miras	Stender, M., Walter, A., 2019 Colantonio, A., 2009 Izadi, A., Mohammadi, M., Nasekhian, S., Memar, S., 2020 Landorf, C., 2011 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Güner, B., 2015 Biler, D., 2019 Çifcibaşı Durna, K., 2019 Wan, L., Ng, E., 2018 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Darchen, S., Poitras, C., 2020	• İmaj • Tarihi Yapıların Korunması
Eğitim ve yetenekler	Colantonio, A., 2009 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Güner, B., 2015 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Ahman, H., 2013 Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010 Wan, L., Ng, E., 2018 Var, E. B., 2015 Faisal, A., 2018 Biler, D., 2019 Nasirzadeh, F., Ghayoumian, M., Khanzadi, M., Cherati, M.R., 2020 Stender, M., Walter, A., 2019	
Aktiviteler	Stender, M., Walter, A., 2019 Ahmed, K. G., 2012, Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Manzi, T., Lucas, K., Jones, T., Allen, J., 2010	• Sosyal Aktiviteler • Fiziksel Aktiviteler • Kültürel Aktiviteler
Ekonomi	Almahmoud, E., Doloi, H. K., 2020 Nasirzadeh, F., Ghayoumian, M., Khanzadi, M., Cherati, M.R., 2020	
Demografi	Faisal, A., 2018, Colantonio, A., 2009 Chan, H. H., Hu, T., Fan, P., 2019 Var, E. B., 2015, Izadi, A., Mohammadi, M., Nasekhian, S., Memar, S., 2020, Ali, H. H., Al-Betawi, Y. N., AlQudah, H. S., 2019	• Ölüm / doğum oranları • Göçmenler • Nüfus yoğunluğu • İkamet • Homojenlik

4. KENTSEL ALANDA MEKANSAL KALİTE PARAMETRELERİ

Kentler, toplum hayatı üzerinde etkileri olan son derece güçlü aktörlerdir. Bu doğrultuda kentsel açık mekanların tasarımı ve mekan kalitesi günümüz dünyasında önemli bir araştırma konusu haline gelmektedir. Carr, Rivlin, Stone, Francis: "Kentsel mekanlar, ihtiyaca cevap veren, demokratik ve anlamlı olmalıdır… İhtiyaca yanıt veren mekanlar, kullanıcıların ihtiyaçlarına hizmet edebilen ve bu şekilde tasarlanan mekanlardır. Kamusal mekanda en öncelikli ihtiyaçlar rahatlık, dinlenme, aktif/pasif katılım, keşfetme ve insani ihtiyaçlarıdır. Demokratik mekanlar, kullanıcı grupların haklarını korur. Bu haklar, tüm gruplar tarafından kullanılabilir/sahip olunur ve hem hareket etme özgürlüğü hem de geçici iddia ve sahiplik/iyelik için imkân sağlar " demektedirler (Carr S., vd. 1992: 133). Özellikle Modernizm sonrası kentlerde görülen gelişme ve büyüme kentsel açık alanların tasarımı ve kalitesini, sosyal sürdürülebilirlik ile ilişkili konuları gündeme getirmiştir. Mimarlık ve konu ile ilgili disiplinlerin literatürlerinde yapılan kapsamlı araştırmalar sonucunda pek çok farklı mekansal kalite parametresi ile karşılaşılmıştır. Bu bağlamda çalışma mekansal kalite parametrelerini ekonomik, sosyal, yönetsel-çevresel ve teknoloji-gelecek perspektifinde ele alarak konuyu sınıflandırmış ve literatürdeki öne çıkan yaklaşımları ortaya koyarak ana ve alt göstergeler tanımlanmıştır.

4.1. Ekonomik Kalite Parametreleri

Türk Dil Kurumu'nun ''Güncel Türkçe Sözlüğü' 'ne göre kalite, "nitelik'' olarak tanımlanmaktadır. Van der Voort ve Van Wegen' a göre ekonomik kalite, kentin ekonomik kaynaklarının ne kadarının etkili ve verimli bir biçimde kullanılabildiğidir. Kentsel mekanda ekonomik kalite, bir kentin veya bölgenin ekonomik hayatını, iş ve ticaret potansiyelini ve genel ekonomik sürdürülebilirliğini tanımlamak için kullanılan bir kavramdır (Voort, 2005). İnsanoğlu geçmişten bu yana doğal ve yapay çevre ile ilişki içerisindedir. Bu ilişki, çevrenin mekansal kalitesini belirlerken, insan-çevre ilişkisinde farklı mekanlarda farklı güvenlik seviyeleri oluşturmaktadır. Mekansal kalite parametreleri, literatürdeki kişiler arasında farklılık gösterse de ''sosyal refah, sosyal sürdürülebilirlik'' en önemli belirleyicilerinden biridir. ''Sosyal refah'', insanların ihtiyaç ve taleplerini kolaylıkla karşılayabilecekleri huzurlu bir çevrenin varlığı anlamına gelmektedir. Kentsel mekanın kalitesi için sosyal sürdürülebilirlik, güvenlik vb. konuları ön planda tutan Jane Jacobs' a göre çürüyen/eskiyen

şehirler, gerileyen ekonomiler ve artan sosyal sorunlar hep birlikte devam etmektedir. Bu noktada araştırmaların sosyal, ekonomik, çevresel ve mekansal kalitenin bütüncül olarak değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Jacobs'a göre bu kompozisyon tesadüfi değildir (Jacobs, 1993). Jacobs'un (1993) ''The Death and Life of Great American Cities'' adlı kitabında bahsettiği gibi, insanların ihtiyaçlarına, sosyal refahlarına ve yaşam standartlarına bağlı olarak sosyo-mekansal ekonomik sorunlar ortaya çıkabilmektedir. İnsanların talepleri arttıkça ve yaşam standartları düşmeye başladıkça, güvenlik tehdidi daha da belirginleşecektir. Her şeyden önce insan ve çevresel nitelikler söz konusu olduğunda üzerinde durulması gereken en önemli odak noktası insan davranışı ve çevre arasındaki etkileşimdir. Bu etkileşim, algılanan güvenliği ölçmek için insanların zihinsel, psikolojik ve sosyal iyilik hallerinde çok önemli bir role sahiptir. Jane Jacobs kentsel mekan ve ekonomik kalite konusunda özellikle bazı temel görüşlere yer vermiştir (Jacobs, 1993).

Çeşitlilik ve Karmaşıklık: Jacobs, kentlerin ekonomik açıdan başarısının, karma kullanımlar, çeşitlilik ve karmaşık yapılarla ilişkili olduğunu savunmaktadır. Yerel, küçük/büyük işletmelerin çeşitliliği, farklı işletme türleri kentin ekonomik kalitesine katkı sağlamaktadır. Kentin sosyal sermayesinin zenginleştirilmesi, arazi kullanım kararlarında fiziksel ve sosyal kalitenin sağlanabilmesi için özellikle karma kullanımlar büyük önem arz etmektedir.

Sokak Hayatı ve Kamusal Alanlar: Jacobs, sokak hayatının ve kentsel mekanların canlılığının, kentin ekonomik kalitesi açısından büyük bir etkisi olduğunu savunmaktadır. Sokaklardaki yaya trafiği, ticari hareketliliği arttırmaktadır. Bu hareketlilik sosyal ağların ve sosyal hayatın güçlendirilmesi içinde önem arz etmektedir.

Gelişim ve Yenileme: Jacobs, kentsel planlamada yukarıdan aşağı yaklaşımların yerine aşağıdan yukarı yerel girişimcilerin ve topluluğun katılımının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Yerel ekonomik girişimcilik, yerel işletmelerin desteklenmesi ve topluluk, katılım, kentlerin ekonomik kalitesine olumlu katkılarda bulunmaktadır.

Güvenlik ve Gözleme Dayalı Güvenlik: Jacobs, güvenlik meselesinin sadece polis güçleri ile değil gözleme dayalı güvenlik ile de sağlanabileceğini savunmaktadır. Kalabalık ve yoğun mekanlar, sokaklar suç oranlarını düşürebilir bu da ekonomik canlılığa pozitif bir etki göstermektedir.

Jane Jacobs'un ekonomik kalite açısından yaklaşımları kent planlamasında ve kentin mekansal tasarımında yerel ekonomi, kamusal alanların düzenlenmesinin ve topluluk katılımının önemine vurgu yapmaktadır. Bu yaklaşımlar şehir mekanının yalnızca fiziksel değil ekonomik bağlamda da düşünülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Jacobs, 1993). Jane Jacobs'un yaklaşımlarından da anlaşılacağı üzere kentsel mekanda ekonomik kalite parametreleri sosyal ve çevresel parametrelerle iç içedir. Bu noktada sosyal ve mekansal bir araştırma yapılmak istendiğinde bütün bu kavramları derinlemesine araştırmak ve ilişkilerini ortaya koymak ve kent üzerinden okumak önem arz etmektedir.

Kentsel mekanda ekonomi perspektifinde parametre çalışmaları olan Richard Florida, "The Rise of the Creative Class" ve "The New Urban Crisis" gibi eserleri ile tanınan bir ekonomist ve şehir plancısıdır. Florida, özellikle şehirlerin ekonomik gelişimi, kültürel çeşitlilik ve yaratıcılık üzerine odaklanmıştır. Florida'nın çalışmalarında öne çıkan kentsel mekana dair ekonomik kalite parametreleri (Florida, 2002)

Yüksek eğitim ve yetenekli İşgücü: Kentlerin rekabet avantajı sağlaması için yüksek eğitimli ve yetenekli bir işgücüne sahip olunması önemlidir. Yükseköğrenim kurumlarına yakınlık, şehirlerin bu tür bir işgücünü çekmelerine yardımcı olmaktadır.

Çeşitlilik ve Tolerans: Kültürel çeşitlilik ve süreklilik, Florida'nın çalışmalarında önemli bir rol oynar. Şehirlerin çeşitli kültürleri kucaklaması ve farklı bakış açılarına açık olması, yaratıcılığı ve inovasyonu teşvik etmektedir. Özellikle sosyal sürdürülebilirlik konusunda da süreklilik ve çeşitlilik sıklıkla vurgulanmaktadır.

Erişim ve Bağlantılılık: Başarılı şehirlerin küresel olarak bağlantılı olmalarının önemine dikkat çekilmektedir. Ulaşım altyapısı, havaalanları ve diğer bağlantı noktaları, şehirlerin ekonomik açıdan rekabet avantajı elde etmelerine yardımcı olmaktadır.

Yaşam Kalitesi: Yaşam kalitesinin, yetenekli bireyleri ve yaratıcı sınıfı bir arada tutma konusunda kritik bir faktör olmaktadır. Güzel çevre, kültürel etkinlikler, spor olanakları gibi unsurlar, şehirlerin yaşam kalitesini artırırken sosyal sürdürülebilirliğe ve mekansal kaliteye katkı sağlamaktadır.

Kentsel mekanda ekonomik kalite parametreleri, karma kullanımlar, çeşitlilik, yerel ekonomiler, kültürel çeşitlilik, erişim ve yaşam kalitesi parametreleri çevresinde gelişmektedir. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için kentsel mekanda ekonomik kaliteyi artırıcı, bölgenin ekonomik anlamda kalkınmasına hizmet edecek, iş gücü oluşturacak, istihdamı destekleyici, kaliteli çalışma mekanları sunabilen bir kentsel organizasyon yapılması gerektiği açıktır. Çalışmanın devamında kentsel mekanda sosyal kalite parametreleri araştırılarak, mekansal kalite parametrelerine bütüncül bir bakış açısı ortaya konacaktır.

4.2. Sosyal Kalite Parametreleri

Kentsel mekanda sosyal kalite parametreleri, kentin ya da kentsel bölgenin, sosyal yaşamını, yaşam kalitesini ve toplumsal etkileşimini etkileyen bileşenleri değerlendirmek amacıyla kullanılan parametreler olarak açıklanabilmektedir. Bu kapsamda literatürde kentsel mekanın kalitesine dair sosyal yaklaşımları içeren öncü araştırmalar ortaya konmuştur. Bu bölümde araştırılan mekansal kalite parametreleri ile daha önceki bölümde araştırılan sosyal sürdürülebilirlik ana göstergeleri birbirleri ile örtüşmektedir. Bu durumda tez çalışmasında kurgulanan yaklaşımı destekler niteliktedir. Çünkü çalışma hem sosyal sürdürülebilirlik parametrelerini hem de mekansal kalite parametrelerini entegre ederek, örneklem alana ilişkin bütüncül bir bakış açısı sunacaktır. Bu bağlamda hem sosyal bileşenler sorgulanacak hem de fiziksel mekanın sunmuş olduğu imkanların sosyal sürdürülebilirliği nasıl teşvik ettiği, doğrudan nasıl etkili olduğu, dolayısıyla mimari tasarımın gücünün; toplumun davranış ve sürekliliğini büyük bir potansiyelle yönlendirme, etkileme durumu ortaya konacaktır.

Kopenhag Mimarlık Fakültesi Kamu Yaşamı Araştırma Merkezi'nin başkanlığını yürüten Profesör Jan Gehl, 1960'lardan bu yana kentlerdeki insan yaşamına yönelik öncü araştırma ve çalışmalar gerçekleştirmektedir. 2000'den bu yana ise gerçekleştirdiği araştırmaları sürdürülebilir kentsel gelişimin ilkeleri haline getirmiştir. Gehl 'in tasarımlarının temelinde insan ve halk yaşamı yer almaktadır. Bu bağlamda ampirik verilerinden yola çıkarak kentsel kalitenin; ''canlı, sağlıklı, sürdürülebilir, çekici ve güvenli kent merkezleri, mahalleler ve kentsel alanlar'' yaratacak şekilde nasıl yükseltilebileceği konusunda kentlere danışmanlık yapmaktadır (Gehl, 2011: 6)

Resim 4.1. Gehl Architects'in 2000-2010 döneminde dünyanın çeşitli bölgelerinde gerçekleştirdiği bazı ortak yaşam alanları ve toplumsal yaşam araştırmaları (Gehl, 2011: 6)

Çalışmaları arasında İstanbul'da yer almak üzere, Londra, Melbourne, New York, Sidney, Kopenhag vb. olmak üzere farklı dinamik ve potansiyellere sahip dünyanın farklı kentlerinde kentsel mekanlarda kalite araştırması yapmıştır.

Gehl yaptığı araştırmalar sonunda, kamusal mekanlardaki aktivitelere bağlı olarak; fiziksel çevrenin kalitesi üzerine bir yaklaşım geliştirmiştir. Gehl' e göre kamusal alanlarda gerçekleştirilen üç farklı aktivite çeşidi bulunmaktadır. Bu üç aktivite çeşitleri şunlardır: Gehl, J. (1987, 1996, 2001, 2002, 2004)

- Gerekli aktiviteler
- Seçmeli aktiviteler
- Sosyal aktivitelerdir.

Gehl'e göre kentsel mekanın kalitesi seçmeli ve sosyal aktivitelerin çeşitliliği ile artmaktadır. Çünkü mekansal kalitesi düşük bir fiziksel çevrede kullanıcılar ancak gerekli aktivitelere, zorunlu olması gereken aktivitelere imkân bulmaktadır.

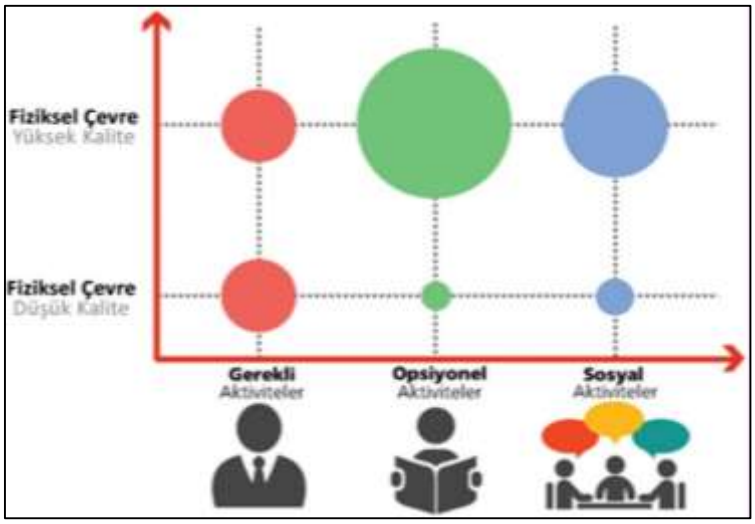

Şekil 4.1. Fiziksel Çevrenin Kalitesiyle Aktivitelerin İlişkisi (Gehl, 1987)

Kalitesi yüksek fiziksel çevrede ise kullanıcılar çeşitli sosyal çevrelerin sağlandığı, rekreasyon alanlarının ve farklı aktivitelere erişim sağlanabilen nitelikli çevrelere erişebilmektedir.

Gehl, fiziksel çevrenin kalitesine yönelik tanımlamış olduğu aktivitelerin yanı sıra kentsel mekanın kalitesine yönelik olarak çalışmalarında üç temel parametre ortaya koymaktadır (Gehl, 1987) Bu parametreler:

1. Koruma,
2. Konfor,
3. Zevk (Eğlence) olmak üzere üç adettir.

Koruma parametresi; trafik kazalarına karşı koruma, suç ve şiddete karşı koruma, hoşa gitmeyen iklim koşullarına karşı koruma olmak üzere üç alt başlığa ayrılmaktadır.

Konfor ise; yürüyüş olanakları, durmak ve kalmak için imkanlar, oturma için olanaklar, görüş için olanaklar, dinlenme/konuşma olanakları, oyun/göz önünde olması/ aktiviteler için olanaklar olmak üzere sınıflandırılmaktadır.

Zevk parametresi ise; ölçek, iklimin olumlu özelliklerinden yararlanmak için olanaklar, estetik kalite/pozitif duyulanım ve deneyimler olmak üzere alt başlıklara ayrılmaktadır (Gehl, 1987), (Çizelge 4.1)

Bu tanımlanan mekansal kalite parametreleri sosyal sürdürülebilirliğin, yaşam kalitesi, güvenlik, çeşitlilik, kentsel donatı, sosyal adalet, eşitlik, çevre ana göstergeleri ile örtüşmektedir.

Çizelge 4.1. Gehl Mekansal Kalite Parametreleri (Gehl, 2002), yazar tarafından oluşturulmuştur.

KORUMA	Trafik ve kazalara karşı koruma • Trafik kazalarına karşı • Trafik terörüne karşı • Diğer kazalara karşı	Suç ve Şiddete karşı koruma (Güvenlik) • Yaşam yeri/kullanım, • Sokak yaşamı • Sokak izleyicileri olmalı • Katmanlaşma • Mekan ve zaman	Hoşa Gitmeyen İklim Koşullarına Karşı Koruma • Rüzgar/hava akımı • Yağmur/ kar • Soğuk/sıcak • Güneş/parlama
KONFOR	Yürüyüş olanakları • Düzgün Sokak dokusu • İlginç cepheler • Düzgün yüzeyler • Engellerin olmaması	Durmak ve kalmak için mekanlar • Kalma bölgeleri • Kenarlar • Kalma için belirli yerler • Kalma için destek	Oturma için olanaklar • Oturma bölgeleri • Artırılan avantajlar • Temel oturma koşulları • İkincil oturma koşulları
	Görüş için olanaklar • Görüş, mesafeler • Engellenmemiş manzaralar • İlginç manzaralar, • Karanlıkta aydınlatma	Dinlenme ve konuşma olanakları • Düşük ses düzeyi • Bank düzeni • Konuşma mekanları	Oyun/Göz Önünde olması/ Aktiviteler için olanaklar • Fiziksel aktiviteler • Oyun ve eğlence • Gece ve gündüz • Yaz ve kış
ZEVK	Ölçek • Yapı boyutları ve insanlık için önemli olan duygu, hareket, büyüklük kavramları ile ilgili gözlemlenen mekanlar ve davranışlar	İklimin olumlu özelliklerinden yararlanmak için olanaklar • Güneş/gölge • Sıcak/soğuk • Rüzgar/havalandırma	Estetik kalite/ pozitif duyum ve deneyimler • İyi tasarım ve detay • İyi görüş alanı ve manzara • Ağaçlar, bitkiler, su

Smith vd. (1997)'e göre hem araştırmacılar hem de tasarımcılar, tasarlanan mekanın standardını mevcut düzeyden; insanın gelişen farklı ihtiyaçlarını karşılayan başarılı bir üst düzeye yükseltmekle ilgilenmelidir. Bu hedef doğrultusunda hem araştırma safhası hem de tasarım disiplini bütüncül bir bakış açısı ile ele alınarak kapsamlı bir çerçeveye oturtulmalıdır. Bu bağlamda kentsel mekanın kalitesine ilişkin topluluğun kalitesine katkıda bulunan fiziksel unsurları araştırarak; toplumsal mekan kalitesi ve ihtiyaç kriterlerini altı ana kategori ve 28 alt kategori ile incelemişlerdir (Smith vd. 1997) Bu kalite ilkelerinin altı ana kategorisi:

- Yaşanabilirlik (hayatta kalma, kişisel sağlık, çevre sağlığı, konfor, güvenlik ve emniyet)
- Karakter (yer duygusu, sıcaklık, zaman duygusu, istikrar, estetik)
- Bağlantı (uygunluk, devamlılık, birlik, sembolik, etkileşim, aidiyet)
- Hareketlilik (erişebilirlik, elverişlilik, aktivite, okunaklılık,
- Kişisel özgürlük (kontrol, dışavurum, mahremiyet, karşılanabilirlik)
- Çeşitlilik (seçenek, ilgi alanı, farkındalık)

Smith ve arkadaşlarının yapmış olduğu sosyal ihtiyaçları fiziksel formla ilişkilendiren matris, topluluk kalitesinin fiziksel tasarım yoluyla nasıl daha iyi anlaşılabileceğini bilimsel bir çerçeveye oturmaktadır. Smith'in uygulamış olduğu matris analizi, bağlantı ve karakter göstergelerinin en yüksek puanı aldığını ve en üst fiziksel form kriterlerinin, yürünebilir bir topluluk, açık hava olanakları, çok sayıda oturma, engelsiz ve yerleşim alanlarındaki açık alan alanları olduğunu göstermektedir (Smith vd. 1997). Yapılan bu çalışma ile aslında sosyal mekanın kalitesinin bir yerin fiziksel kalitesi ile ilişkili olduğu açıkça ortaya konmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri merkezli "Kamusal Mekanlar için Proje Şirketi ''PPS ''teknik yardım, araştırma, eğitim, planlama ve tasarım önerileri sunan bir kuruluştur. Kentsel mekanda kalite araştırmaları yapan hem yerli hem de yabancı pek çok araştırmacı, şirketin belirlemiş olduğu parametreleri sıklıkla kullanmıştır. Bu kapsamda proje şirketinin belirlemiş olduğu parametreler literatürde öne çıkmaktadır. Bu bağlamda kamusal mekanlar dört ana işlevi yerine getirmelidir. Bunlar:

- Erişim ve Bağlantılar;
- Amaç ve Aktiviteler,
- Rahatlık ve İmaj,
- Sosyalleşmedir (PPS, 2020:140)

Kamusal Mekanlar için Proje Şirketi (PPS) 'ne göre mekansal kalite ile ilgili olan dört temel parametreden:

Erişilebilirlik ve bağlantılar; görsel ve fiziksel olarak kentsel mekanın bağlantılı, erişilebilir, görülebilir, okunabilir olmasını ifade etmektedir. Özellikle kentsel mekanda ekonomik kalite

parametreleri arasında da bulunan erişilebilirlik parametresini ekonomik, sosyal, çevresel, teknolojik olmak üzere pek çok açıdan ele almak mümkündür (PPS, 2020:141) Sosyal, mekansal kalite bağlamında ele aldığımızda kentin ya da kentsel bölgenin sosyal imkanlarına erişim, herkes için tasarım yaklaşımı bağlamında eşit erişim imkanları sunmak açısından sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır.

Konfor ve imaj; kentsel mekandaki bireyin konforuna ilişkin, güvenlik, temizlik vb. rahatlığı ve birey üzerin oluşturduğu görsel etkiyi ifade etmektedir (PPS, 2020:141)

Kullanım ve aktivite ise; kentsel mekandaki çeşitli işlevselliği, farklı aktiviteleri, mekanın eylemler için sağladığı çeşitli olanaklara odaklanmaktadır (PPS, 2020:141). Kentsel araştırma ve tasarımlarda üzerinde sıklıkla durulan konu karma kullanımlar, işlevsel çeşitlilik konusu olmaktadır. Karma kullanımlar kentsel bölgede, hem ticareti, ekonomiyi canlandırmakta hem de kullanıcılar için çeşitli sosyal mekanları çekebilecek potansiyel oluşturmaktadır. Özellikle modernizm döneminde görülen zonlama anlayışının aksine bilgi toplumunda kompakt yaklaşımlar, karma kullanımlı işlevsel bölgeler ve bu bölgeler içerisinde ‘’mixed used’’ olarak adlandırılan, aynı yapı içerisinde birden çok işlevli, yapı ölçeğinde de çeşitlilik arz eden bir anlayışa yönelme söz konusudur. Bu noktada kentsel mekanda sosyal, ekonomik, çevresel kalite başlıkları altında arazi kullanımı, kullanım ve aktivite vb. olmak üzere parametreler karşımıza çıkmaktadır.

Sosyalleşme ise; kentsel mekanın, buluşmak, karşılaşmak, tanışmak, konuşmak, fikir alışverişinde bulunmak vb. sosyalleşebilecekleri mekanı ifade etmektedir (PPS, 2020:141) Sosyalleşmeyi teşvik eden kentsel mekanlar kullanıcı üzerinde bir aidiyet, bağ kurma, mekansal bellek oluşturmaktadır. Kentsel kullanıcıların sosyalleşme mekanları kentsel kamusal alanlardır. Bu kapsamda kentsel kullanıcılara sosyal ortam oluşturmak, sürdürülebirliliği sağlamak ve yaşam kalitesini artırmak için kamusal alanların kalitesi konusu ve sosyal sürdürülebilirlik konusu önem arz etmektedir.

PPS’in oluşturduğu diyagrama göre merkezde bulunan bir yer vardır. Yerle ilişkili olarak ilk halka yerin kalitesini değerlendirmeye yönelik dört ana kritere ayrılmaktadır. Bu kriterlerle ilişkili olan bir sonraki halka ise yerin mekansal kalitesini değerlendirmeye yönelik niteliksel ve sezgisel değerlendirme kriterlerini ifade etmektedir. En dışta yer alan halka ise araştırma

ve istatistiksel yöntemler ile yere ilişkin mekansal kalitenin nesnel yönlerini ortaya çıkarmaktadır (PPS, 2020), (Resim 4.2)

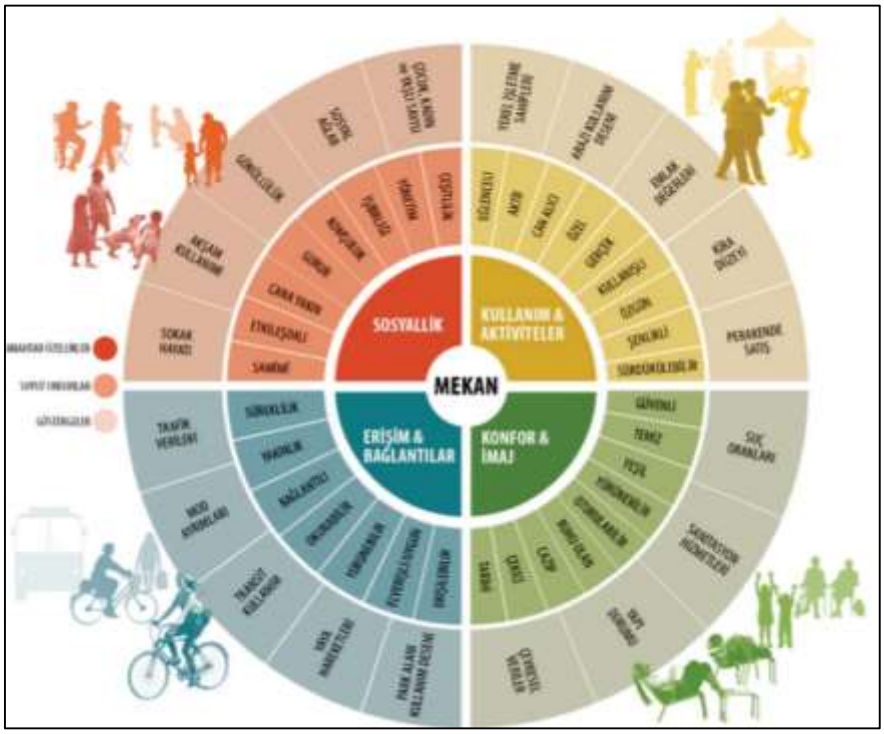

Resim 4.2. PPS'e göre başarılı kamusal bir alanda bulunması gereken nitelikler (PPS, 2020).

Low vd., (2005) kentsel parkların tasarımı ve yönetiminde kültürel çeşitliliğin ana hedef olması gerektiğini savunmaktadır. Farklı kentsel çalışmalar yapan grup New York City'nin Prospect Park, Pelham Bay Park'taki Orchard Beach ve Gateway Ulusal Rekreasyon Alanı'ndaki Jacob Riis Park gibi farklı kentsel parklar incelemişlerdir. Çalışmada kentsel mekanların kullanımını sınırlayan faktörler ve kentsel parkları tüm halkın ihtiyaç ve taleplerine hizmet edecek şekilde oluşturmak ve korumak için araçlar sunulmuştur. Bu yaklaşımlar arasında, kamusal alanların kullanıcılarının ihtiyaç ve beklentilerini belirlemek, kamusal alanların tasarımında katılımcılığı sağlamak, kamusal alanların çeşitliliğini ve erişilebilirliğini artırmak, kamusal alanların kimlik ve aidiyet duygusunu güçlendirmek gibi öneriler yer almaktadır. Kamusal alanların kültürel çeşitliliği yansıtması ve desteklemesi için mekansal kalite parametreleri de tartışılmıştır. Bu parametreler arasında, kamusal alanların kültürel mirası koruması ve aktarması, kamusal alanların farklı kültürlerin ifade ve etkileşimine olanak tanıması, kamusal alanların kültürel anlamda zenginleştirilmesi ve canlandırılması gibi kavramlar bulunmaktadır. Sonuç olarak çalışmada mekansal kalite parametreleri şu şekilde sıralanmaktadır (Low vd., 2005):

- Yerin Ruhu
- Erişim
- Sosyal etkileşim ve güvenlik
- Çeşitlilik
- Çekicilik
- Sembolik iletişim

Sosyal kalite parametrelerinin odaklandığı önemli konulardan bir tanesi de yukarıdaki çalışmalarda vurgulandığı gibi katılım meselesidir. Low vd. (2005) özellikle katılım konusuna dikkat çekmiştir. Fiziksel olarak kaliteli bir ortamın tasarlanmış olması sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi ya da fiziksel ortamın kentsel mekana dönüşmesi için tek başına yeterli değildir. Çünkü kullanıcılara ait izlerin, kültürün, aidiyetin ve sosyal yaşımın da bu fiziksel ortamla entegre olması ve bu bileşenlerle bütüncül bir tasarım yaklaşımı geliştirilmesi gerekmektedir. Bu noktada kent sakinlerinin tasarım sürecinden itibaren yaşadıkları çevre ile ilgili düzenleme ve tasarımlarda söz hakkının olması, mümkünse mahalle konseyleri oluşturulması, kullanıcının yaşadığı mekanlar ile ilgili görüşlerinin alınması, tasarlanan mekanlar ile ilgili yarışmalar düzenlenmesi ve halkın oylamasına sunulması konusu sosyal kalite ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için önemli bir konudur.

Marinkovic vd. (2012) kentsel mekanların kalitesi ve sosyal sürdürülebilirlik ile ilişkisini sosyal boyut, tasarım boyutu ve fonksiyonel boyut olmak üzere üç farklı açıdan ele alınması gerektiğini savunmaktadır.

Sosyal boyut: kuşaklar arasında kullanım sürekliliği, toplanma alanı, kompaktlık – yer duygusu- kimlik, sosyallik, uygunluk, kullanıcı çeşitliliği, konfor, güvenlik, rasyonel kaynak kullanımı (rasyonel zaman, enerji kullanımı, atık su giderimi, cevaplanabilirlik, sağlıklı çevre) olmak üzere sıralanmaktadır (Marinkovic vd. 2012) Bu noktada diğer görüşlerle ortak olan süreklilik, sosyallik, uygunluk vb. parametrelerin yanı sıra rasyonel kaynak kullanımına da dikkat çekilmiştir. Burada vurgulanmak istenen toplumsal bilinç ve davranış düzeyinde sosyal birtakım yaklaşımlarla sağlıklı ve sürdürülebilir çevre düşüncesinin geliştirilmesidir.

Tasarım boyutu – fiziksel özellikler ve görsel etki: düzen ve büyüklük, çevre strüktürleri – mimari çerçeve, fiziksel özellikler (yol kaplaması, yeşil alan, su özellikleri, oturma, ışıklandırma, hareketli kentsel donatı, odak), bakım, yer altı park alanı, adaptasyon olarak sıralanmaktadır (Marinkovic vd. 2012)

Fonksiyonel boyut: erişilebilirlik, kullanım çeşitliliği, geçici özellikler (kullanıcı çeşitliliği, yer duygusu, güvenlik) olarak sıralanmaktadır.

Marinkoviç vd.(2012)' nin mahalle ölçeğinde yapmış oldukları çalışmalarda, bu kriterlerin her biri için 1 ile 5 arasında bir puanlama sistemi kullanılmıştır. Puanlama sistemi ise şöyle açıklanmıştır:

1. Mekanın bu kriter açısından çok zayıf olduğu
2. Mekanın bu kriter açısından zayıf olduğu
3. Mekanın bu kriter açısından orta düzeyde olduğu
4. Mekanın bu kriter açısından iyi olduğu
5. Mekanın bu kriter açısından çok iyi olduğu

Çalışmada, Sırbistan'da Novi Sad şehrindeki üç farklı kent meydan (Trg Slobode, Trg Republike ve Trg Zorana Đinđića) bu kriterlere göre değerlendirilmiştir.

Değerlendirme sonucunda, her bir kent meydanı için bir duyarlılık endeksi hesaplanmıştır. Duyarlılık endeksi, kent meydanının sosyal sürdürülebilirliğe katkısını gösteren bir sayısal değerdir. Duyarlılık endeksi ne kadar yüksekse, kent meydanı o kadar duyarlı kabul edilmiştir. Sosyal sürdürülebilirlik, bireysel yaşam kalitesinin yanı sıra toplumun kolektif işlevselliğinin devamlılığını da ele alır. Bu nedenle, kentsel meydanlar gibi kamusal alanlar sosyal sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Sosyal sürdürülebilirlik, kentsel meydanların duyarlılık (responsiveness) düzeyi ile ilişkilendirilmiştir. Duyarlılık düzeyi, mekansal kalite parametreleri ile ölçülmüştür. Çalışmada, duyarlılık endeksi hesaplanarak kentsel meydanların sosyal sürdürülebilirliğe katkısı ölçülmeye çalışılmıştır. Duyarlılık endeksi ne kadar yüksekse, kentsel meydan o kadar duyarlı kabul edilmiştir. Duyarlılık endeksi, kentsel meydanların mekansal kalite parametrelerine göre aldığı puanların ortalaması olarak

hesaplanmıştır (Marinkovic, A., vd. 2012) Burada bahsedilen puanlama sistemi, kentsel mekanın kalitesini ölçmeye çalışan pek çok çalışma için yöntem olarak kullanılmıştır.

İran ‘’Şehir Planlama ve Araştırma Merkezi’nde’’ araştırma yapan Mimarlık Profesörleri Charckhcian ve Daneshpour’un ‘’Introduction to multiple dimensions of responsive public space: A case study in Iran’’ adlı çalışması, İran’da kentsel kamusal alanların çok boyutlu bir şekilde nasıl değerlendirilebileceği ve iyileştirilebileceği konusunda bir analizdir. Araştırmada, kamusal mekanların fiziksel, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarının yanı sıra kamusal alanların kullanıcılarının ihtiyaç, beklenti ve davranışlarını da dikkate alan bir yaklaşım sunulmuştur. Bu yaklaşım, kamusal alanların duyarlılık (responsiveness) düzeyini ölçmek için kullanılmıştır. Duyarlılık, kamusal alanın kullanıcılarının değişen gereksinimlerine uyum sağlama ve onlara tatmin edici bir deneyim sunma yeteneği olarak tanımlanmıştır. Makalede, duyarlılık düzeyini belirlemek için 12 kriter tanımlanmıştır. Bu kriterler, kamusal alanın fiziksel, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarını kapsayan mekansal kalite parametreleridir (Charkhchian, M., & Daneshpour, S. A., 2010) Bu parametreler şunlardır:

1. Erişilebilirlik: Kamusal alanın ulaşım, yaya ve engelli erişimi, park yeri gibi konularda kolaylık sağlaması.
2. Güvenlik: Kamusal alanın suç, kaza, yangın gibi risklere karşı korunması ve kullanıcılarının güvenliğini sağlaması.
3. Konfor: Kamusal alanın iklim, gürültü, aydınlatma, mobilya gibi konularda kullanıcılarının rahatlığını sağlaması.
4. Estetik: Kamusal alanın tasarım, malzeme, renk, bitki örtüsü gibi konularda görsel olarak hoş ve uyumlu olması.
5. Çeşitlilik: Kamusal alanın farklı kullanım, aktivite, fonksiyon ve kullanıcı gruplarına olanak tanıması.
6. Esneklik: Kamusal alanın değişen ihtiyaç ve beklentilere uyum sağlayabilmesi ve farklı şekillerde kullanılabilmesi.
7. Kimlik: Kamusal alanın tarihi, kültürel, mimari veya simgesel bir anlam taşıması ve kullanıcılarının kendilerini tanımlayabilmesi.
8. Aidiyet: Kamusal alanın kullanıcılarının mekana bağlılık ve sahiplenme duygusu geliştirmesi.

9. Katılım: Kamusal alanın tasarım, yönetim ve bakım süreçlerinde kullanıcılarının görüş ve önerilerine yer verilmesi.
10. Sosyal etkileşim: Kamusal alanın kullanıcılarının birbirleriyle iletişim kurmasını ve sosyal ilişkiler geliştirmesini sağlaması.
11. Kültürel ifade: Kamusal alanın kullanıcılarının kendi kültürlerini sergilemesine ve farklı kültürleri tanımasına olanak tanıması.
12. Çevresel duyarlılık: Kamusal alanın doğal kaynakların korunması, atık yönetimi, enerji verimliliği gibi konularda çevreye saygılı olmasıdır (Charkhchian, M., & Daneshpour, S. A., 2010)

Whyte "The Social Life Of Small Urban Spaces (2000)" kitabında kamusal mekanı başarılı kılan dört temel parametreden söz etmiştir. Bu parametreler;

1. Ulaşılabilirlik,
2. Çeşitlilik- çeşitli aktivitelerin yer alması,
3. İmaj- mekanın konforlu ve iyi imaja sahip olması,
4. Sosyal faaliyetleri destekleyen mekanlar olması şeklindedir. (Whyte, 2000: 32-39)

Kamusal alanda bulunması gereken bu özellikler mekanı cazip hale getiren, tercih edilebilirlik düzeyini artıran konforlu iyi bir imaj oluşturmaktadır. Kamusal mekanların tasarımında kullanıcıların duraklama, yaslanma, oturma gibi farklı senaryo kurguları düşünülerek mekansal özellikleri tasarlanmalıdır (Whyte, 1980).

4.3. Yönetsel ve Çevresel Kalite Parametreleri

Kentsel mekanda yönetsel ve çevresel kalite parametreleri, kentlerin sürdürülebilir yönetimi ve çevresel etkilerini değerlendirmek için kullanılan belirli ölçütleri içermektedir. Bu parametreler, bir kentin yönetişimi, çevresel sürdürülebilirlik ve genel kalitesini anlamak için önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle kentin ya da kentsel bölgenin fiziksel mekan kalitesine odaklanan bu parametrelerin sürdürülebilir bir toplum inşa etmede ve yönlendirmede rolü yüksektir. Kullanıcıların davranış ve yönelişini etkileyen fiziksel çevrenin mimari açıdan belirli kriterleri taşıması bir gerekliliktir. Kentsel okunaklılık, erişilebilirlik, kentsel doku, görsel uygunluk vb. pek çok fiziksel unsur kullanıcın algılarına

hitap ederken aynı zamanda kullanıcıların davranışlarına da etki etmektedir. Bu noktada fiziksel çevrenin sosyal sürdürülebilirlik ve toplum davranışı üzerinde büyük etkisi vardır.

Kevin Lynch, nitelikli bir kent yapısı için; canlılık, hissiyat, uyum, erişim kontrol olmak üzere beş kriteri vurgulamış ve kalitesi iyi olan her kentte: verimlilik ve adalet olmak üzere iki ana bileşenin varlığından söz etmiştir (Lynch, 1960). Bu iki ana bileşeni açıklarsak, verimlilik; kentsel mekanın yaratılması ve sürdürülebilmesi için gerekli olan maliyeti kapsamaktadır. Adalet ise; sosyal sürdürülebilirliğin boyutları arasında yer alan eşitlik, ihtiyaç, güç vb. gibi çevresel ihtiyaçların ve masrafların bireyler arasında nasıl adaletli bir biçimde paylaştırıldığı ile ilgilidir (lynch, 1960, 1984).

1980'li yıllarda ise Bentley ve arkadaşları (Responsive Environments: A Manual for Designers) "Yanıt Veren Çevreler: Tasarımcılar İçin Bir Elkitabı" adıyla kentsel tasarım için bir çalışma ortaya koymuştur (Bentley vd., 1985) Bu çalışma ile bir yerin tasarımının kullanıcıların tercihlerini nasıl etkilediği tartışılarak, demokratik, kuvvetli çevreler, tercihleri çeşitlendiren ve arttıran gereksinimler vurgulanmıştır. Örneğin, kullanıcıların bir mekanı ne kadar çeşitli amaçlarla kullanabildikleri, mekanın ne derecede işlevsel olduğu, kullanıcıların gidebilecekleri veya gidemeyecekleri yerler, kullanıcıların duyusal deneyimdeki tercihleri, algıları vb. konularla ilişkilidir. Tasarım rehberi sırasıyla yedi anahtar konuya odaklanmıştır:

1. Geçirgenlik (rotaların genel yerleşiminin tasarlanması)
2. Çeşitlilik (farklı kullanımlar)
3. Okunaklılık (binaların kütlelerinin tasarlanması ve kamusal alanın çevrelenmesi)
4. Dinçlik (Canlılık) (münferit binaların mekansal ve yapısal düzenlemesinin tasarlanması)
5. Görsel Uygunluk (Mekanın tasarımı)
6. Zenginlik, (duyusal seçim için tasarımın geliştirilmesi)
7. Kişiselleştirmedir (Bentley vd., 1985:10)

Bentley vd. 'e göre ''geçirgenlik'' kullanıcıların tercihlerini etkilemektedir. Bu sebeple tasarımın erken aşamaların bu temel parametreye önem verilmelidir. Bir mekanın, yerin ya da fiziksel ortamın kalitesi sağladığı alternatifler ile artmakta ya da tercih edilebilir olmaktadır. Tasarımcı kentsel mekanda kaç farklı rota olması gerektiğine, nasıl bir araya gelmeleri gerektiği, nereye gitmeleri gerektiğine vb. karar vermelidir. Tasarım rehberinde

verilen yol diyagramında görüldüğü üzere, üstteki düzen alttaki düzene göre daha fazla rota seçeneği sunmakta olup bu nedenle daha geçirgendir (Resim 4.3)

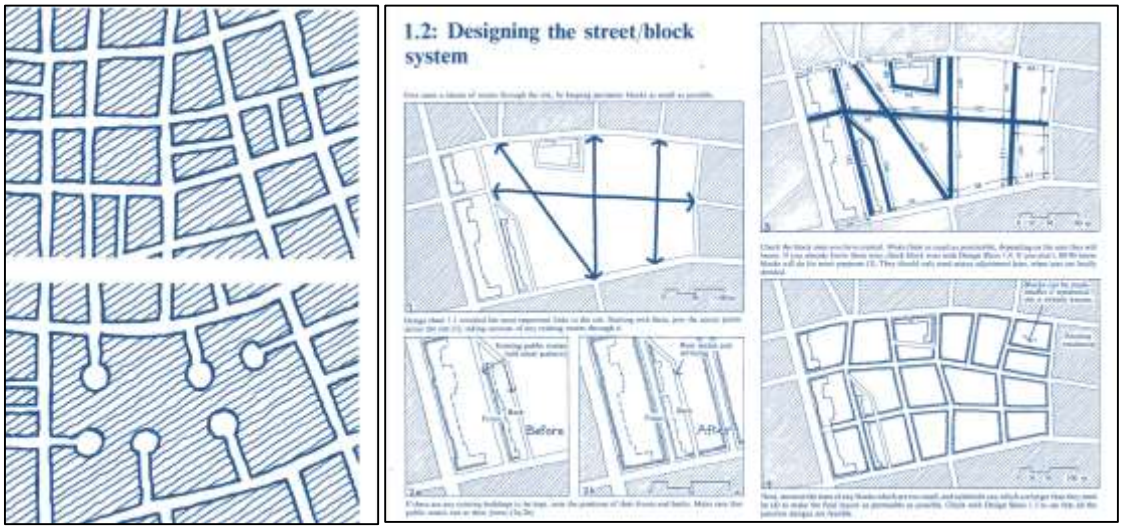

Resim 4.3. ‘’Geçirgenlik’’ yol diyagramları (Bentley vd., 1985:10, 17)

Çeşitlilik ise özellikle kullanım çeşitliliği bağlamında ikinci temel anahtar bileşendir. Kentsel mekanda işlevsel, ekonomik, kullanım çeşitliliğini üst düzeye çıkarmak ve bölgedeki kullanıcı tercihlerini araştırarak geniş kullanıcı kitlesine farklı kullanım imkanı sunmak, kentsel mekanın çevresel kalitesini arttırmaktadır (Resim 4.4).

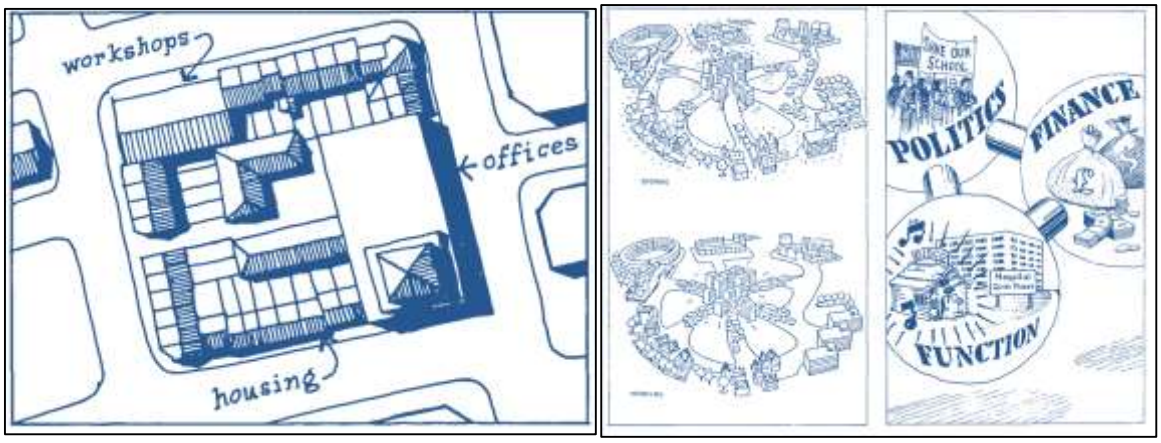

Resim 4.4. “Çeşitlilik” kentsel mekanda farklı kullanımlar diyagramı (Bentley vd., 1985: 10, 30)

“Okunaklılık” bazı kaynaklarda uyumluluk olarak da çevrilmiştir. Kentsel mekanın ne kadar okunaklı olduğuna, yani insanların yerleşim düzenini ne kadar kolay anlayabildiğine, algılayabildiğine bağlıdır. Bentley vd. göre yerel unsurlar, bağlantılar, güzergahlar,

kavşaklar algısal nitelik açısından tasarıma dahil edilmelidir. Bu üçüncü aşamada kentsel tasarımcı, kamusal alanları çevreleyen binaların hacimleri hakkında geçici kararlar alma sürecine dahil olmaktadır. Dinçlik, Canlılık ise; bir mekanın birçok farklı amaç için kullanılabilecek seçenekler sunması olarak özetlenebilir (Resim 4.5)

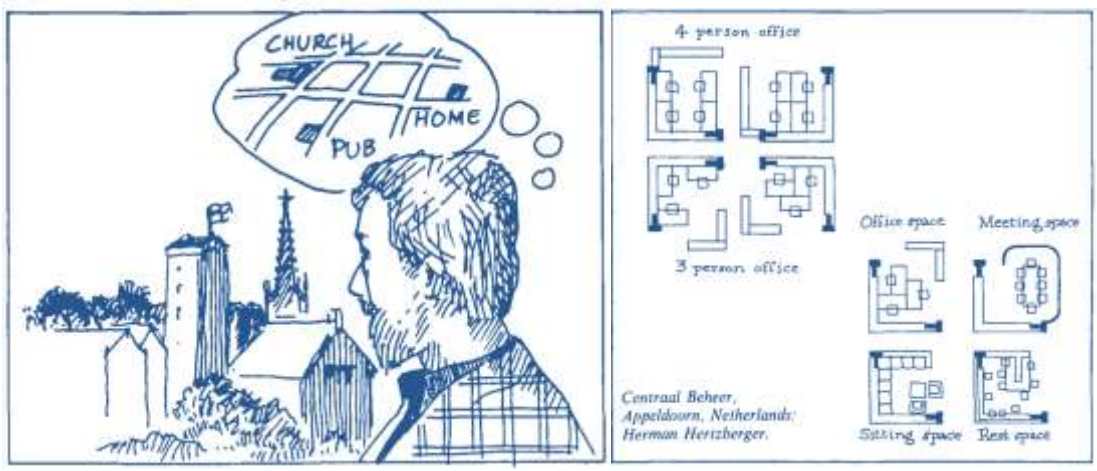

Resim 4.5. Okunaklılık, "Canlılık, Dinçlik" mekanda farklı kullanımlar diyagramı (Bentley vd., 1985:10,42)

Bentley vd. kentsel tasarımda görsel uygunluğu, yerin imajı konusunu da tasarım rehberinde beşinci adım olarak ön plana koymuştur. Yerin var olan görsel özellikleri, kentsel mekanın dokusu, malzemesi vb. araştırılarak, yeni tasarlanacak çevrenin uygun bir biçimde tasarlanması gerektiği, tasarımcının aldığı kararların yerin nasıl görüneceğine etki ettiği, gelecekte nasıl bir çevreye dönüşeceğinin kararını verdiği, bu nedenle tasarımcının ayrıntılı olarak bu konuya odaklanması gerektiğini de vurgulamaktadır (Bentley vd., 1985: 10), (Resim 4.6)

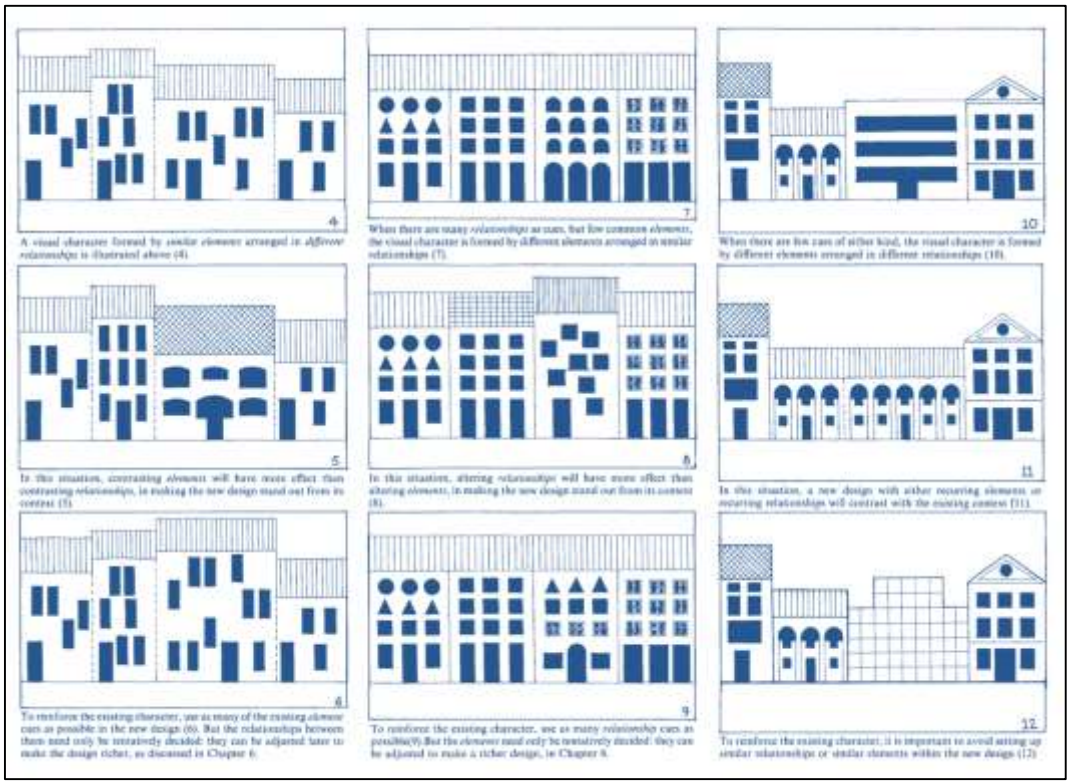

Resim 4.6. Kentsel Mekanda Görsel Uygunluk diyagramı (Bentley vd., 1985:10, 42)

Zenginlik ise, hem görsel hem de niteliksel zenginliği sağlamak için uygun malzeme, işlev, yapım tekniklerini vb. ifade etmektedir. Kişiselleştirme ise kullanıcıların yerleri kişiselleştirmesini mümkün kılmak, katılıma teşvik etmeyi önermektedir. (Bentley vd., 1985: 11)

Montgomery (1998), şehir planlamasında (kent hayatına) yönelik bir dizi kökleşmiş tutumun varlığını sürdürdüğünü bu nedenle de daha aktif ve kültürel şehirleri teşvik etme girişimlerini kökleşmiş tutumların baltalayabileceğini ileri sürmektedir. Montgomery'ye göre, daha aktif ve mekansal kalite açısından daha iyi şehirlere sahip olmak istiyorsak, bunları en iyi nasıl yöneteceğimizi, geliştireceğimizi ve tasarlayacağımızı bilmemiz gerekmektedir. Montgomery'ye göre, iyi şehirler; makul derecede düzenli ve okunaklı bir şehir biçimi ile çok sayıda ve çeşitli geliş-gidişlerin, toplantıların ve işlemlerin gerçekleştiği yerler arasında bir denge olma eğilimindedir. Kent yaşamında, biçiminde düzensizlik gibi görünen şey çoğu zaman şehir yaşamının günlük ritmidir. Böyle bir faaliyetin yokluğunda şehirler kentsel özelliklerini kaybedebilir ve sonunda banliyö alanlarına dönüşebilmektedir. Montgomery yapmış olduğu çalışmasında, iyi şehir biçimi, aktivite, sokak yaşamı ve kent kültürü

ilkelerinin bir açıklamasını içermektedir (Montgomery, 1998: 114) Bu ilkeler aktivite, imaj, form ana başlıkları altında şu şekildedir.

Aktivite:
İlke 1: Yaya akışı ve canlılık yaratmak
İlke 2: İnsanlara çekici kılan unsurlar
İlke 3: Birincil ve ikincil kullanımlarda çeşitlilik sağlamak
İlke 4: Nüfus yoğunluğunun geliştirilmesi
İlke 5: Açılış saatlerini değiştirmek ve akşam ekonomisini canlandırmak
İlke 6: Sokak yaşamını ve insanları izlemeyi teşvik etmek
İlke 7: Ekonomiyi büyütmek
İmaj:
İlke 8: Okunabilirlik
İlke 9: İmgelenebilirlik
İlke 10: Sembolizm ve hafıza
İlke 11: Psikolojik Erişim
İlke 12: Algılanabilirlik
İlke 13: Anlayışlılık
Form:
İlke 14: Gelişim yoğunluğunu sağlama
İlke 15: Karma kullanıma yönelik imar
İlke 16: İyi doku için inşa etmek
İlke 17: Yapı stoğunun uyarlanabilirliği
İlke 18: Ölçek
İlke 19: Şehir blokları ve geçirgenlik
İlke 20: Sokaklar: Temas/ilişki, Görünürlük ve Yatay Doku
İlke 21: Kamusal alan
İlke 22: Hareket
İlke 23: Yeşil alan ve su alanı
İlke 24: Yer işaretleri, görsel uyarım ve detaylara dikkat
İlke 25: İmaj olarak mimari üslup

Ewing ve Clemente (2013)'' Measuring urban design'' adlı çalışmasında kentsel tasarımın kalitesini ölçmek için bilimsel ve pratik bir yöntem sunmuştur. Kitapta, kentsel tasarımın

farklı boyutları ve bileşenleri tanımlanmış ve kentsel tasarımın kalitesinin değerlendirilmesi için kullanılan farklı yöntemler ve teknikler incelenmiştir. Kitapta, kentsel tasarımın kalitesini ölçmek için farklı kriterler tanımlanmıştır. Bu kriterler, arasında; yoğunluk, karmaşıklık, görüntü, insan ölçeği, şeffaflık, çeşitlilik, uyum, süreklilik gibi kavramlar yer almaktadır. Puanlama sistemi ile kentsel mekanın kalitesine yönelik vaka çalışmaları gerçekleştirmişlerdir. Ewing ve Clemente kentsel tasarımın kalitesini ölçmek belirlediği kriterleri farklı kentsel mekanlar üzerinde uygulamıştır (Ewing ve Clemente, 2013)

Clemente ve Eving kentsel mekanın kalitesini ölçmek için bir takım kriter belirmiştir. Bu kriterler ise şunlardır:

1. Yoğunluk: Kentsel mekanın nüfus, yapı ve kullanım yoğunluğu.
2. Karmaşıklık: Kentsel mekanın biçim, renk, doku, malzeme gibi görsel öğelerinin çeşitliliği ve zenginliği.
3. Görüntü: Kentsel mekanın bellekte kalıcılığı, tanınırlığı ve anlamlılığı.
4. İnsan ölçeği: Kentsel mekanın insan boyutlarına uygunluğu ve insan davranışlarına uyumlu olması.
5. Şeffaflık: Kentsel mekanın iç ve dış mekanlar arasında görsel bağlantı sağlaması.
6. Çeşitlilik: Kentsel mekanın farklı kullanım, aktivite, fonksiyon ve kullanıcı gruplarına olanak tanıması.
7. Uyum: Kentsel mekanın çevresiyle uyumlu olması ve bütünlük sağlaması.
8. Süreklilik: Kentsel mekanın yaya hareketini kolaylaştıran ve kesintisiz bir yaya ağı oluşturan bir yapıda olması.
9. Erişilebilirlik: Kentsel mekanın ulaşım, yaya ve engelli erişimi, park yeri gibi konularda kolaylık sağlaması.
10. Güvenlik: Kentsel mekanın suç, kaza, yangın gibi risklere karşı korunması ve kullanıcılarının güvenliğini sağlaması.
11. Konfor: Kentsel mekanın iklim, gürültü, aydınlatma, mobilya gibi konularda kullanıcılarının rahatlığını sağlaması.
12. Estetik: Kentsel mekanın tasarım, malzeme, renk, bitki örtüsü gibi konularda görsel olarak hoş ve uyumlu olması.
13. Kimlik: Kentsel mekanın tarihi, kültürel, mimari veya simgesel bir anlam taşıması ve kullanıcılarının kendilerini tanımlayabilmesi.

14. Aidiyet: Kentsel mekanın kullanıcılarının mekana bağlılık ve sahiplenme duygusu geliştirmesi.
15. Katılım: Kentsel mekanın tasarım, yönetim ve bakım süreçlerinde kullanıcılarının görüş ve önerilerine yer verilmesi.
16. Sosyal etkileşim: Kentsel mekanın kullanıcılarının birbirleriyle iletişim kurmasını ve sosyal ilişkiler geliştirmesini sağlaması.
17. Kültürel ifade: Kentsel mekanın kullanıcılarının kendi kültürlerini sergilemesine ve farklı kültürleri tanımasına olanak tanıması.
18. Çevresel duyarlılık: Kentsel mekanın doğal kaynakların korunması, atık yönetimi, enerji verimliliği gibi konularda çevreye saygılı olması (Eving ve Clemente, 2013).

Llewelyn Davies Yeang' de kentsel mekanlarda kalite ve yaşanabilir kentler ile ilgili çalışmalarında dört ana parametre belirlemiş ve alt başlıklara ayırmıştır (Yeang, 2006):

1. Çevresel kalite
2. Yerin fiziksel kalitesi
3. Yerin işlevsel kalitesi
4. Güvenli yerler

Çevresel kalite; gürültü, kirlilik, yoğunluk, yapım kalitesi ile ilgiliyken, yerin fiziksel kalitesi; yapılı çevrenin kalitesi, terkedilmiş mekanın seviyesi, parkların ve yeşil mekanın kalitesi, kamusal alanın kalitesi ile ilgilidir. Yerin işlevsel kalitesi ise; yaya ulaşım alanları, toplu ulaşımın kalitesi, servislerin canlılık ve yaşanabilirliği ile ilgili iken güvenli yerler ise suç oranları ve sosyal olmayan davranışlar ile ilgilidir. Llewelyn Davies Yeang' in mekansal kalite için vermiş olduğu bu ölçütler, yaşanabilir kaliteli kentler için olması gereken ölçütler olarak tanımlanmaktadır. Bu ölçütlerin niteliği kentin yaşanabilirliğini doğrudan etkilemektedir. Yeang'ın belirlemiş olduğu bu ölçütlerinde sosyal sürdürülebilirlikle doğrudan ilişkili olduğu ve örtüştüğü görülmektedir (Yeang, 2006), (Orhan, 2015)

Modernizm döneminde kentsel dinamiklerin değişmesi, yaşam biçiminin ve bakış açılarının değişmesi, kentsel aktivitelerin, kullanım sıklığının değişmesi vb. pek çok değişim, dönüşüm yaşanmıştır (Metin vd., 2021). Modern kentin açık yeşil alan kurgusu, Carmona ve arkadaşları tarafından kentsel mekanların tanımsızlaşması olarak değerlendirilmiştir (Carmona vd. 2003) Bu doğrultuda modern kentin sosyal sürdürülebilirliği, kamusal

mekansal kalitesi ve niteliği üzerinde durulması gereken önemli bir konu haline gelmiştir. Kentsel alanlar ile ilgili çalışan Carmona (2010'a, 2010b)'ya göre kamusal mekanların iyi yönetilememesi ya da kalitesinin düşük olması bu mekanlarda, aidiyet, güvenlik, trafik sorunu, erişimsizlik, suç oranlarında artış, kullanılmama, düşük kaliteli çevre oluşması gibi birtakım problemlere neden olmaktadır. Ancak bir kamusal alanın yoğun kontrolü ise onarım ve bakım maliyetlerinin yükselmesi, mekanın özelleşme eğilimine itmekte, mekanın metalaşması, yersizlik duygusu vb. sorunlara yol açmakta ve benzer biçimde mekanın terkedilişine, kullanımının azalmasına ve süreç içerisinde de mekansal kalitesinin düşüşüne yol açmaktadır. Carmona (2014) çalışmasında kentsel mekanlar için;

1. Form
2. Erişebilirlik
3. İmaj
4. Aktivite
5. Sosyallik
6. Konfor
7. Sahiplik olmak üzere kriterler sıralayarak, form, işlev, sorumluluk başlıkları altında tipolojilere ayırmıştır.

Literatürde yer alan bir başka araştırmacı grubu (Zamanifard vd. 2018) kentsel mekanın kalitesini araştıran dört farklı modeli birleştirerek kentsel kaliteye yönelik ''Deneysel Kalite'' olarak adlandırdıkları bir model ortaya koymuştur. Zamanifard ve arkadaşlarına göre bu modelde kentsel mekanda dört ana faktör bulunmaktadır; Konfor, kapsayıcılık, çeşitlilik/ canlılık, imaj sevilebilir faktörleri olarak sıralanmaktadır (Zamanifard vd. 2018).

Praliya ve Grag'a göre ise kamusal mekanlar, toplumun bir araya geldiği, fikir alışverişinde bulunduğu, sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında temel mekanlardan bir tanesini temsil etmektedir. Praliya ve Garg' (2019) çalışmalarında kamusal mekanın kalitesine yönelik parametreler ortaya koymuştur. Bu parametreler;

1. Erişilebilirlik ve bağlantılar, (Alanın görünürlüğü, toplu taşım, yaya, özel araç ile erişim)
2. Bakım, çekicilik (altyapı, çöp, aydınlatma vb.),
3. Cazibe, (manzara, estetik, kent mobilyaları vb.),

4. Konfor, (rahat oturma, yürüme vb.)
5. Kapsayıcılık, (yaş, ırk, sınıf, cinsiyet ayırt etmeksizin herkes tarafından kullanılabilir)
6. Aktivite ve kullanımlar, (yürüme, sosyalleşme, çocuk oyun alanları, spor alanları vb.)
7. Amaçlılık (uygun tasarım)
8. Güvenlik vb. olarak sıralanabilmektedir (Praliya ve Garg, 2019).

Kentsel mekanda yönetsel ve çevresel olmak üzere pek çok parametre sıralanabilmesine karşın yapılan çalışmalar ve araştırmalar yukarıda bahsedildiği üzere konfor, ölçek, form, arazi kullanımı, güvenlik, çeşitlilik, uygunluk vb. parametreler çevresinde gelişmektedir.

4.4. Teknoloji ve Gelecek Perspektifinde Kalite Parametreleri

Teknoloji ve gelecek perspektifinde mekansal kalite parametreleri, dijitalleşmenin, sürdürülebilirliğin, akıllı kent kavramlarının ve kullanıcı deneyiminin giderek arttığı bir çağda önemli bir konu haline gelmektedir. İlerleyen teknoloji ve değişen toplumsal ihtiyaçlar, kentsel mekanların tasarımını ve yönetimini etkileyen çeşitli parametreleri ortaya çıkarmaktadır. Bu kapsamda akıllı alt yapı ve internet bağlantısı, dijital erişim ve katılım, çevresel sürdürülebilirlik ve yeşil teknoloji, akıllı ulaşım ve mobilite, dijital sağlık ve güvenlik, çoklu kullanım ve esnek mekanlar olmak üzere farklı parametreler ortaya konmaktadır. Bu parametreler, kentsel mekanların teknolojik gelişmeleri nasıl entegre ettiğini ve gelecekteki ihtiyaçlara nasıl cevap verdiğini değerlendirmek için kullanılabilir potansiyel taşımaktadır. Gelecekteki mekansal kalite, sadece fiziksel çevre değil, aynı zamanda dijital ve sosyal boyutları da içeren bütünlükçü bir yaklaşıma dayanmalıdır.

1960'lı yıllarda ortaya çıkan Archigram, İngiliz mimarlık grubudur. Bu grup kentleşme, teknoloji ve sosyal değişim konularını ele alarak yenilikçi, öncü düşünceler, geleceğin kentsel mekanlarını ve yaşam biçimlerini hayal etme konusunda özgün perspektifler ortaya koymuşlardır. Archigram'ın teknoloji ve gelecek perspektifinde mekansal kalite parametreleri:

- Teknoloji ve mobilite
- Modüler ve geçici yapılar
- Bilgisayar ve iletişim teknolojileri
- Teknoloji ve yaratıcı mekanlar

Archigram ve benzeri mimari grupların görüşleri, mimarlık literatüründe öncü ve radikal olarak kabul edilmektedir. Bu gruplar, teknolojinin ve modern yaşamın getirdiği değişikliklere adapte olma konusunda çeşitli ve yaratıcı fikirler sunarak gelecekteki kentsel mekanların nasıl biçimlenebileceği konusunda ilham vermişlerdir (Resim 4.7)

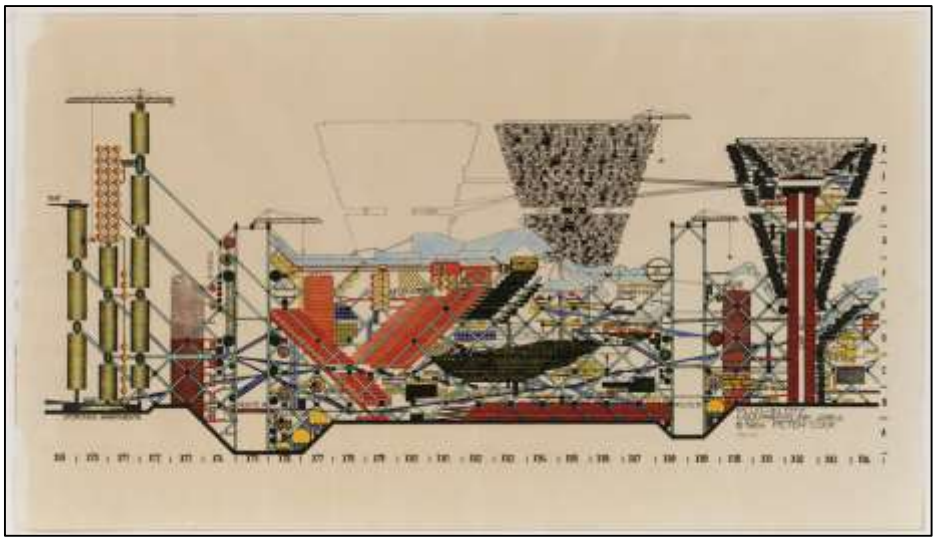

Resim 4.7. Plug-in City Maximum Pressure Area, Proje Kesiti, Peter Cook, 1964, Arkitektüel

Günümüzde özellikle hızla gelişen iletişim teknolojileri kentsel mekanların kullanım sıklığını ve süresini etkilemektedir. İletişim teknolojilerinin, kentsel mekan kullanımı üzerindeki etkilerin tek nedeni iletişim teknolojilerinin gelişimi değil teknolojinin sunduğu alternatif dünya ile buluşmayan kentsel kamusal mekan kalitesidir. Bu bağlamda kentsel mekanların teknolojik açıdan kalitesinin arttırılması ve sürdürülebilirliği önem arz etmektedir. Kullanıcıların sanal ortamda toplanma ve sosyal etkileşim mekanı artarken kentsel mekanda geçirilen sürede etkilenmektedir (Souici ve Kılınçaslan 2005, 97-106). Hampton ve Goulet'in yapmış olduğu çalışmalara göre iletişim teknolojilerin gelişimine paralel olarak insanların kamusal mekanda bulunma süresi artmasına rağmen eylemlerin çeşitliliği azalmaktadır (2014:21-23). Geleneksel anlamda toplanma-dağılma noktası olan meydanların toplumsal yaşamın merkezi olma niteliği iletişim teknolojilerinin sağladığı alternatif hareket alanları ve mekansal kalite sorunları ile azalmaktadır.

Sennett'e göre 60'lı yıllardan sonra kamusal mekanlar, sadece geçip gitme eyleminin gerçekleştirildiği yer olarak işlev görmeye başlamıştır (Sennett 2002, 29-39) Günümüzde Sennett'in tanımlamış olduğu mekan iletişim teknolojilerinin özelleştirdiği yaşam biçimi ile

daha da belirginleşmektedir. Günümüzde sanal mekan, sanal ticaret mekanı vb. ortamlar kentsel mekanların yerini alma eğilimindedir. Bu kapsamda kentsel mekanın kalitesini ve kullanımını artırarak sosyal sürdürülebilirliği destekleyici unsurlar eklenmesi gerekmektedir. Kamusal alanlarda kurgulanan, ekranlar, reklam panoları, kablosuz internet ağı vb. araçlarla kentsel mekanlarda interaktif alanlar oluşturulmaktadır (Drucker vd. 2015: 2; Lughi, 2015:3), (Resim 4.8)

Resim 4.8. Kentsel mekanda iletişim teknolojileri uygulama örnekleri (Sınmaz, 2015:71)

Kentsel mekanda uygulanan, tasarlanan teknolojik yaklaşımlar kamusal mekanın kalitesini ve mekanda geçirilen süreyi daha etkin ve sürdürülebilir hale getirmektedir. Bu bağlamda kentsel alanda arttırılmış gerçeklik (augmented reality), duyarlı mimari (responsive architecture), çevresel deneyim teknolojisi (ambient experience) olmak üzere farklı terimler kullanılmaktadır (Mcquire 2009: 221, Rios 2011: 24, Liao ve Humphreys, 2014) Bu mekanlar gerçek ve sanal ortamın birleşimidir ve içerik mekana gömülüdür. Bu uygulamalar bilgiye ulaşmak için mekanın deneyimlenmesi gerekliliğini ortaya koymakta ve mobil araçların gelişimi ile kullanımı gelişmektedir (Liao ve Humphreys, 2014). Bu uygulamalar geleceğin kamusal mekanlarının kurgulanmasında önemli bir öge olarak değerlendirilmelidir.

“Teknoloji ve Gelecek Perspektifi” iletişim teknolojilerinin güncel hayatımızı düzenleyen temel etkilerini ve gelecekte muhtemel gelişimi üzerine yapılan kestirimleri kapsamaktadır. Bu perspektifte günümüz kentsel mekanlarının bazı sorunlarını vurgulamak önem arz etmektedir (Şekil 4.3)

Şekil 4.3. Zaman sürecinde kentsel mekanların durumu ve sorunları (Sınmaz, 2015: 72)

Geçmiş ve günümüzün klasik kentsel yaşamının sunduğu olumlu etkiler (doğa, toplumsal etkileşim, bütünleşme vb.) ile “geleceğin mekandan bağımsızlık” olgusunun ilişkisi, süreklilik ilişkisinde devam etmelidir. Çünkü geleceğin bilgi toplumu, doğa- insan-mekan etkileşiminin sağlıklı kurulamadığı kentsel problemlerin etkisinde yetişmektedir.

Gelecekteki teknolojilerin sunduğu “her mekanda bilgiye ulaşabilme ve işlem yapabilme”, gelecekte bireylerin sosyal bağlamından uzaklaşmış konutlarda ve ulaşım araçlarında yaşayan, sosyal iletişimden kopuk bir kent toplumu fikri taşımamalıdır. Yeni iletişim biçimlerinin kamusal mekanlar üzerindeki etkilerinin irdelenerek geleceğin koşullarına göre kamusal mekanların yeniden tanımlanması ve kentsel mekanlarda teknolojik kalitenin arttırılması günümüz ve gelecek gereklilikleri arasındadır. Özellikle akıllı bina teknolojileri, enerji verimliliği, sürdürülebilirlik, esneklik, mobilite, erişilebilirlik, güvenlik, sağlık, konfor, sosyal etkileşim, çevresel kalite, kullanıcı deneyimi, yenilikçilik, tasarım, vb. gibi parametreler, gelecekte mekansal kalitenin belirlenmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

4.5. Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Bu bölümde kentsel mekanda kalite kavramı ekonomik, sosyal, yönetsel ve çevresel, teknoloji ve gelecek perspektifinde olmak üzere çeşitli üst başlıklarla sınıflandırılarak, mekansal kalite parametrelerinin çok boyutlu doğasını anlamaya yönelik bir çerçeve oluşturulmuştur. Araştırmalar sonucunda görülmektedir ki mekansal kalite, sadece fiziksel çevreyi değil, aynı zamanda kullanıcı deneyimini ve sosyal etkileşimleri de içeren geniş bir kapsama sahiptir. Bu noktada kentsel mekanın sakinlerinin etkileşimleri ve günlük yaşamları, mekansal kalitenin temel taşlarını oluşturmaktadır. Mekanın bireyler tarafından algılanma biçimi ve bu algının mekansal kalite üzerinde etkileri olduğu da açıktır. Çalışma sonucunda ulaşılan mekansal kalite parametreleri hem mevcut mekansal organizasyonu değerlendirebilecek hem de kaliteli mekanların nasıl oluşturulabileceği konusunda önemli bir rehber sunmaktadır. Kullanıcıların ihtiyaçlarına uygun, insan ölçeğindeki mekanlar, mekansal kalitenin oluşturulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Richard Florida'nın "The Rise of the Creative Class" eseri, özellikle ekonomik kalkınma ve yaratıcılık üzerine odaklanarak, şehirlerin ekonomik kalitesini artırmak için kültürel çeşitliliği ve yaratıcılığı savunurken, Project for Public Spaces (PPS) tarafından belirlenen parametreler, mekanın sadece fiziksel özellikleri değil, aynı zamanda sosyal etkileşimleri ve çevresel sürdürülebilirliği de içermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu parametreler, şehir planlamacılarına ve tasarımcılara, mekanlarını sadece estetik değil, aynı zamanda toplumsal ve çevresel açılardan nasıl zenginleştirebilecekleri konusunda rehberlik edebilecek potansiyele sahiptir. Bu bölüm araştırması sonucu, ayrıca mekansal kalite ve sosyal sürdürülebilirlik arasındaki derin bağlantılarda incelenerek, bu iki önemli kavramın

bireylerin yaşam kalitesini ve kentlerin gelecekteki sürdürülebilirliğini nasıl etkilediğini anlamayı amaçlamıştır.

Sokaklar, kamusal alanlar ve çeşitlilik, kaliteli kentsel mekanların temel bileşenleridir. Bu unsurlar, insanların bir araya gelmesini, ilişkiler kurmasını ve toplumsal bağlarını güçlendirmesini sağlar. Bu bağlamda, mekansal kalite, sosyal etkileşimi destekleyen bir ortam oluşturarak toplulukların güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Bu kavramlar, kullanıcılarının ihtiyaçlarına uygun, sıcak ve davetkar mekanların yaratılmasına olanak tanımaktadır.

Sosyal sürdürülebilirlik, toplumların eşitlik, adalet ve katılım açısından ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlarken mekansal kalite, bu sosyal sürdürülebilirlik hedeflerine hizmet edebilme potansiyeline sahiptir. Örneğin, kamusal alanlarda engellilere uygun erişim sağlamak, çocuk dostu parklar oluşturmak ve sosyal hizmetlere erişimi kolaylaştırmak gibi mekansal tasarım stratejileri, toplumun her kesimine eşit fırsatlar sunarak sosyal sürdürülebilirliği desteklemektedir.

Bu bölüm araştırmasının elde ettiği bulgular, gelecekteki mekansal tasarımların, sosyal sürdürülebilirlik ilkesini benimsemesi ve mekansal kalitenin sosyal boyutunu güçlendirmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Kentsel, mimari projelerin, sadece estetik değil, aynı zamanda toplumsal adaleti, eşitliği ve katılımı desteklemesi önemlidir.

Sonuç olarak bu bölümde mekansal kalite kavramının anlaşılması ve uygulanmasına dair bütüncül, kapsamlı bir literatür araştırması yapılarak gelecekteki çalışmalara bir temel sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bölüm araştırmaları sonucunda çalışmada incelenen mekansal kalite parametreleri tablolaştırılarak, ana ve alt göstergeler belirlenmiştir (Çizelge 4.2 ve Çizelge 4.3)

Çizelge 4.2. Çalışmada İncelenen Mekansal Kalite Parametreleri, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmacı	Mekansal Kalite Parametreleri
Lynch, 1960	Canlılık Hissiyat Uyum Erişim Kontrol

Çizelge 4.2. (devam) Çalışmada İncelenen Mekansal Kalite Parametreleri, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Jacobs, J., 1961	Sınırlar (kamusal alan- özel alan arasında) Güvenlik ve kontrol Kullanım sürekliliği ve çeşitliliği / canlılık Çeşitlilik (kültürel fırsatlar, sahne, insan)
PPS	Kullanım ve aktiviteler Erişilebilirlik ve bağlantı Konfor ve imaj Sosyallik
Gehl, 1974	Koruma (trafiğe karşı koruma, şiddet ve suça karşı koruma, kötü algısal deneyime karşı koruma) Konfor (yürüme imkanları, sabit kalma imkanları, oturma imkanları, görme imkanları, konuşma ve duyma imkanları, aktivite imkanları) Zevk (ölçek, iklimin pozitif yönünden yararlanma imkanı, estetik kalite/pozitif algı deneyimi)
Whyte, 1980	Ulaşılabilirlik, Çeşitlilik- çeşitli aktivitelerin yer alması, İmaj- mekanın konforlu ve iyi imaja sahip olması, Sosyal faaliyetler, destekleyen mekanlar olması
Bentley vd. 1985	Geçirgenlik (rotaların genel yerleşiminin tasarlanması) Çeşitlilik (farklı kullanımlar) Okunaklılık (binaların kütlelerinin tasarlanması ve kamusal alanın çevrelenmesi) Dinçlik (Canlılık) (münferit binaların mekansal ve yapısal düzenlemesinin tasarlanması) Görsel Uygunluk (Mekanın tasarımı) Zenginlik, (duyusal seçim için tasarımın geliştirilmesi) Kişiselleştirme
Smith, T., Nelischer, M., & Perkins, N., 1997	Yaşanabilirlik (hayatta kalma, kişisel sağlık, çevre sağlığı, konfor, güvenlik ve emniyet) Karakter (yer duygusu, sıcaklık, zaman duygusu, istikrar, estetik) Bağlantılar (uygunluk, devamlılık, birlik, sembolik, etkileşim, aidiyet) Hareketlilik (erişilebilirlik, elverişlilik, aktivite, okunaklılık) Kişisel özgürlük (kontrol, dışavurum, mahremiyet, karşılanabilirlik) Çeşitlilik (çeşitlilik, seçenek, ilgi alanı, farkındalık)
Montgomery, J., 1998	Aktivite Yaya akışı ve canlılık yaratmak İnsanlara çekici kılan unsurlar Birincil ve ikincil kullanımlarda çeşitlilik sağlamak Nüfus yoğunluğunun geliştirilmesi Açılış saatlerini değiştirmek ve akşam ekonomisini canlandırmak Sokak yaşamını ve insanları izlemeyi teşvik etmek Ekonomiyi büyütmek İmaj Okunabilirlik İmgelenebilirlik Sembolizm ve hafıza Psikolojik Erişim Algılanabilirlik Anlayışlılık Form Gelişim yoğunluğunu sağlama Karma kullanıma yönelik imar İyi doku için inşa etmek Yapı stoğunun uyarlanabilirliği Ölçek Şehir blokları ve geçirgenlik Sokaklar: Temas/ilişki, Görünürlük ve Yatay Doku Kamusal alan Hareket Yeşil alan ve su alanı Yer işaretleri, görsel uyarım ve detaylara dikkat İmaj olarak mimari üslup
Low, S., Taplin, D., Scheld, S., 2005 (Sf:196)	Yerin Ruhu Erişim Sosyal etkileşim ve güvenlik Çeşitlilik Çekicilik Sembolik iletişim

Çizelge 4.2. (devam) Çalışmada İncelenen Mekansal Kalite Parametreleri, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Charkhchian, M., Daneshpour, S. A., 2010	Erişilebilirlik: Kamusal alanın ulaşım, yaya ve engelli erişimi, park yeri gibi konularda kolaylık sağlaması. Güvenlik: Kamusal alanın suç, kaza, yangın gibi risklere karşı korunması ve kullanıcılarının güvenliğini sağlaması. Konfor: Kamusal alanın iklim, gürültü, aydınlatma, mobilya gibi konularda kullanıcılarının rahatlığını sağlaması. Estetik: Kamusal alanın tasarım, malzeme, renk, bitki örtüsü gibi konularda görsel olarak hoş ve uyumlu olması. Çeşitlilik: Kamusal alanın farklı kullanım, aktivite, fonksiyon ve kullanıcı gruplarına olanak tanıması. Esneklik: Kamusal alanın değişen ihtiyaç ve beklentilere uyum sağlayabilmesi ve farklı şekillerde kullanılabilmesi. Kimlik: Kamusal alanın tarihi, kültürel, mimari veya simgesel bir anlam taşıması ve kullanıcılarının kendilerini tanımlayabilmesi. Aidiyet: Kamusal alanın kullanıcılarının mekana bağlılık ve sahiplenme duygusu geliştirmesi. Katılım: Kamusal alanın tasarım, yönetim ve bakım süreçlerinde kullanıcılarının görüş ve önerilerine yer verilmesi. Sosyal etkileşim: Kamusal alanın kullanıcılarının birbirleriyle iletişim kurmasını ve sosyal ilişkiler geliştirmesini sağlaması. Kültürel ifade: Kamusal alanın kullanıcılarının kendi kültürlerini sergilemesine ve farklı kültürleri tanımasına olanak tanıması. Çevresel duyarlılık: Kamusal alanın doğal kaynakların korunması, atık yönetimi, enerji verimliliği gibi konularda çevreye saygılı olmasıdır
Marinkovic, A., Vasilevska, L., Miric, A., Peric, D., 2012	Sosyal parametreler: kuşaklar arasında kullanım sürekliliği, toplanma alanı, kompaktlık – yer duygusu- kimlik, sosyallik, uygunluk, kullanıcı çeşitliliği, konfor, güvenlik, Rasyonel kaynak kullanımı (rasyonel zaman, enerji kullanımı, atık su giderimi, cevaplanabilirlik, sağlıklı çevre Tasarım boyutu – fiziksel özellikler ve görsel etki: düzen ve büyüklük, çevre strüktürleri – mimari çerçeve, fiziksel özellikler (yol kaplaması, yeşil alan, su özellikleri, oturma, ışıklandırma, hareketli kentsel donatı, odak), bakım, yer altı park alanı, adaptasyon Fonksiyonel boyut: erişilebilirlik, kullanım çeşitliliği, geçici özellikler (kullanıcı çeşitliliği, yer duygusu, güvenlik)
Ewing and Clemente, 2013	Yoğunluk: Kentsel mekanın nüfus, yapı ve kullanım yoğunluğu. Karmaşıklık: Kentsel mekanın biçim, renk, doku, malzeme gibi görsel öğelerinin çeşitliliği ve zenginliği. Görüntü: Kentsel mekanın bellekte kalıcılığı, tanınırlığı ve anlamlılığı. İnsan ölçeği: Kentsel mekanın insan boyutlarına uygunluğu ve insan davranışlarına uyumlu olması. Şeffaflık: Kentsel mekanın iç ve dış mekanlar arasında görsel bağlantı sağlaması. Çeşitlilik: Kentsel mekanın farklı kullanım, aktivite, fonksiyon ve kullanıcı gruplarına olanak tanıması. Uyum: Kentsel mekanın çevresiyle uyumlu olması ve bütünlük sağlaması. Süreklilik: Kentsel mekanın yaya hareketini kolaylaştıran ve kesintisiz bir yaya ağı oluşturan bir yapıda olması. Erişilebilirlik: Kentsel mekanın ulaşım, yaya ve engelli erişimi, park yeri gibi konularda kolaylık sağlaması. Güvenlik: Kentsel mekanın suç, kaza, yangın gibi risklere karşı korunması ve kullanıcılarının güvenliğini sağlaması. Konfor: Kentsel mekanın iklim, gürültü, aydınlatma, mobilya gibi konularda kullanıcılarının rahatlığını sağlaması. Estetik: Kentsel mekanın tasarım, malzeme, renk, bitki örtüsü gibi konularda görsel olarak hoş ve uyumlu olması. Kimlik: Kentsel mekanın tarihi, kültürel, mimari veya simgesel bir anlam taşıması ve kullanıcılarının kendilerini tanımlayabilmesi. Aidiyet: Kentsel mekanın kullanıcılarının mekana bağlılık ve sahiplenme duygusu geliştirmesi. Katılım: Kentsel mekanın tasarım, yönetim ve bakım süreçlerinde kullanıcılarının görüş ve önerilerine yer verilmesi. Sosyal etkileşim: Kentsel mekanın kullanıcılarının birbirleriyle iletişim kurmasını ve sosyal ilişkiler geliştirmesini sağlaması. Kültürel ifade: Kentsel mekanın kullanıcılarının kendi kültürlerini sergilemesine ve farklı kültürleri tanımasına olanak tanıması. Çevresel duyarlılık: Kentsel mekanın doğal kaynakların korunması, atık yönetimi, enerji verimliliği gibi konularda çevreye saygılı olması (Eving ve Clemente, 2013).

Çizelge 4.2. (devam) Çalışmada İncelenen Mekansal Kalite Parametreleri, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Carmona, 2014	Form Erişilebilirlik İmaj Aktivite Sosyallik Konfor İşlev Sorumluluk / haklar
Zamanifard, 2018	Konfor Kapsayıcılık Çeşitlilik / canlılık İmaj / sevilebilirlik
Praliya, S., Garg, P., 2019	Erişilebilirlik ve bağlantılar Bakım Çekicilik ve cazibe Konforlu Kapsayıcı Aktivite ve kullanımlar Amaçlılık Güvenlik

Literatür araştırmaları sonucu elde edilen ekonomik, sosyal, çevresel ve teknoloji perspektifinde parametreler, ana göstergeler başlığı altında sınıflandırılarak , Talas Mevlana Mahallesinin mekansal kalitesini değerlendirmeye yönelik bir sınıflandırma sistemi yapılmıştır.

Çizelge 4.3. Mekansal Kalite Parametreleri ana göstergeler, (Etike,2022), yazar tarafından oluşturulmuştur

Ana Gösterge	Araştırmacılar	Alt Göstergeler
Ölçek	Gehl,, 1974 Ewing and Clemente, 2013 Montgomery, J., 1998	• Yükseklik ve oranlar
Konfor	Gehl,, 1974 , Zamanifard, 2018 Mehta, 2014 PPS Carr et al., 1992 (Praliya, S., Garg, P., 2019) Praliya, S., Garg, P., 2019 Charkhchian, M., Daneshpour, S. A., 2010	
Form	Carmona, 2014 MIQCP, 1998 Gökgür, P., 2017 Lang, J., 2005 Montgomery, J., 1998 Gökgür, P., 2017 Szczepańska, A., Pietrzyk, K., 2019 Lynch, K., 2018 Montgomery, J., 1998	
Arazi kullanımı	Forsyth, A., 2000 Montgomery, J., 1998 Montgomery, J., 1998	
Erişilebilirlik	Carmona, 2014 PPS, 2020 Gökgür, P., 2017 Szczepańska, A., Pietrzyk, K., 2019 Praliya, S., Garg, P., 2019 Smith, T., Nelischer, M., & Perkins, N., 1997 Charkhchian, M., Daneshpour, S. A., 2010 Marinkovic, A., Vasilevska, L., Miric, A., Peric, D., 2012 Gehl,, 1974 Zamanifard, 2018	• Toplu taşıma • Yaya • Bisiklet yolları • Kamusal alanlara erişim • Yaya – araç trafiği ilişkisi • Taşıt yolları ve sokaklar • Kaldırım • Yol kaplamaları • Düğümler
Bağlantılar	Gökgür, P., 2017 PPS Praliya, S., Garg, P., 2019 Smith, T., Nelischer, M., & Perkins, N., 1997 Varna, G., 2014	
Güvenlik	Jacobs, J., 1961, Praliya, S., Garg, P., 2019,	
Sınırlar	MIQCP, 1998 Gökgür, P., 2017 Jacobs, J., 1961 Lynch, K., 2018	
Sosyal Bağlantı-Sermaye	PPS, Gehl 1974, Whyte 1980, Low, S., Taplin, D., Scheld, S., 2005	
Süreklilik – Devamlılık	MIQCP, 1998 Rogers, R., 2005	

Çizelge 4.3. (devam) Mekansal Kalite Parametreleri ana göstergeler, (Etike,2022), yazar tarafından oluşturulmuştur

Yakınlık - uzaklık	**Charkhchian, M., Daneshpour, S. A., 2010**	
Hiyerarşi	Rogers, R., 2005	
Uyum, denge ve ritim	Gökgür, P., 2017 Szczepańska, A., Pietrzyk, K., 2019 Marinkovic, A., Vasilevska, L., Miric, A., Peric, D., 2012 Szczepańska, A., Pietrzyk, K., 2019 Forsyth, A., 2000	
Doğal etmenler ve doğal peyzaj	Zamanifard, 2018 Mehta, 2014 Szczepańska, A., Pietrzyk, K., 2019 Whyte, 1980 Gehl,, 1974, Marinkovic, A., Vasilevska, L., Miric, A., Peric, D., 2012 Montgomery, J., 1998 Gökgür, P., 2017 Charkhchian, M., Daneshpour, S. A., 2010 Szczepańska, A., Pietrzyk, K., 2019 Marinkovic, A., Vasilevska, L., Miric, A., Peric, D., 2012 Montgomery, J., 1998 Zamanifard, 2018 Gökgür, P., 2017	• İklim • Su ögesi • Yeşil alan • Ağaçlandırma
Duyu verileri	Charkhchian, M., Daneshpour, S. A., 2010 Gökgür, P., 2017 Marinkovic, A., Vasilevska, L., Miric, A., Peric, D., 2012 Gehl,, 1974 Gökgür, P., 2017 Gehl,, 1974 Szczepańska, A., Pietrzyk, K., 2019 Gökgür, P., 2017	• Aydınlatma • Manzara • Gürültü
Okunabilirlik	Gökgür, P., 2017 Smith, T., Nelischer, M., & Perkins, N., 1997 Zamanifard, 2018	
İmgelenebilirlik	Gökgür, P., 2017 Montgomery, J., 1998 Ewing and Clemente, 2013	
Kentsel donatı	Marinkovic, A., Vasilevska, L., Miric, A., Peric, D., 2012	• Kent mobilyaları • Sanatsal öge • Bilgilendirme Panoları
Çevre strüktürlerin kalitesi ve işlevi	Marinkovic, A., Vasilevska, L., Miric, A., Peric, D., 2012 PPS	• Yapılı çevrenin adaptasyonu • Cepheler • Çatılar • Fonksiyon • Renkler
Ekoloji	Marinkovic, A., Vasilevska, L., Miric, A., Peric, D., 2012 Lang, J., 2005	
Efektif kapasite	Whyte, 1980 Lang, J., 2005 Charkhchian, M., Daneshpour, S. A., 2010	
Araç park alanları	Marinkovic, A., Vasilevska, L., Miric, A., Peric, D., 2012 Praliya, S., Garg, P., 2019	
Teknoloji	Lang, J., 2005	
Landmark	Lynch, K., 2018 Montgomery, J., 1998	

5. TALAS MEVLANA MAHALLESİ'NİN SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Çalışmanın bu bölümünde önceki bölümlerde araştırılan sosyal sürdürülebilirlik ve mekansal kalite ana göstergeleri Talas Mevlana Mahallesi ölçeğinde incelenecektir. Kapsamlı literatür taramaları sonucunda elde edilen hem sosyal sürdürülebilirlik hem de mekansal kalite parametreleri ana ve alt göstergeler olarak gruplandırılmıştır. Araştırmalar sonucunda görülmektedir ki sosyal sürdürülebilirlik ana göstergeleri ile mekansal kalite ana göstergeleri birbirleri ile örtüşmekte ve mekansal kalite göstergeleri sosyal sürdürülebilirlik göstergelerini kapsamaktadır. Bu kapsamda örneklem alanın sosyal sürdürülebilirliği kamusal alanda mekansal kalite parametreleri Şekil 5.1'de belirtilen ana göstergeler bağlamında değerlendirilecektir.

Çizelge 5.1. Mekansal ve Sosyal Sürdürülebilirlik Parametreleri, yazar tarafından oluşturulmuştur.

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞE BÜTÜNCÜL YAKLAŞIM		SOSYAL-MEKANSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PARAMETRELERİ
1. KENTSEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	1.1.	1.2. Ölçek • İnsan Ölçeği, Oranlar, Yükseklik
	1.3.	1.4. Kentsel Donatı • Kent Mobilyaları, Sanatsal Öge, Bilgilendirme Panoları
	1.5.	1.6. Form, Sınırlar, Bağlantı • Morfolojik, Biçimsel Okumalar, Kentsel Gelişme Biçimi, Kentsel Formlar, Doku, Geçirgenlik, Yapı Adası Büyüklükleri, Bölgeler • Geçirgen Yol Sistemleri Fiziksel Ve Görsel Bağlantılar – Belirsiz Giriş-Çıkışlar
	1.7.	1.8. Kent Dokusu • Bağlantılar / Ağlar, Yapı Tipolojisi, • Merkezin Kalitesi, Mahallenin Kalitesi, • Konut Kalitesi, Kentsel Form
2. EKONOMİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	2.1.	2.2. Yakınlık – Uzaklık • Kente Ve Önemli Kentsel Mekanlara Yakınlık, Uzaklık
	2.3.	2.4. Ekonomi
	2.5.	2.6. Arazi Kullanımı • Karma Kullanımlar
	2.7.	2.8. Erişebilirlik • Erişilebilirliğin Doğal Kontrolü; Yürüme – Sabit Kalma İmkanları, Erişimde Kolaylık, Toplu Taşıma, Yaya, Bisiklet Yolları, Kamusal Alanlara Erişim, Yaya – Araç Trafiği İlişkisi, Taşıt Yolları Ve Sokaklar, Kaldırım, Yol Kaplamaları, Düğümler

Çizelge 5.1. (devam) Mekansal ve Sosyal Sürdürülebilirlik Parametreleri, yazar tarafından oluşturulmuştur.

3. TARİHSEL- DOĞAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	3.1.	3.2. Doğal Etmenler Ve Doğal Peyzaj • Güneş, Rüzgar, Manzara, Aydınlatma
	3.3.	3.4. Kimlik Ve Kültürel Miras • İmaj, Tarihi Yapıların Korunması
	3.5.	3.6. Çevre • Çevrenin Korunması, Sağlıklı Çevre, Kirlilikten Kaçınma
4. SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	4.1.	4.2. Süreklilik – Devamlılık • Toplumun Sürdürülebilirliği, Toplumun İstikrarı
	4.3.	4.4. Güvenlik • Emniyet, Önlemler, Tatmin
	4.5.	4.6. Sosyal Bağlantı-Sermaye • Sosyal Ağlar, Sosyal Etkileşim, Sosyal Dayanışma, Sosyal Aktiviteler, Fiziksel Aktiviteler, Kültürel Aktiviteler
	4.7.	4.8. Yaşam Kalitesi, Temel İhtiyaçlar • Refah, Mutluluk, Memnuniyet, Hoşgörü, Açlık Ve Yoksulluk, Yaşanabilirlik, Tatmin, Yer Duygusu
	4.9.	4.10. Bağlantılar • Kamusal Alan- Özel Alan Arasında Kenarlar
	4.11.	4.12. Katılım Ve Demokrasi • Yarışma, Kullanıcılara Söz Hakkı

5.1. Talas'ın Konumu ve Tarihçesi

Talas; Kayseri'nin merkez ilçelerinden biri olup şehir merkezine ortalama 6 km uzaklıkta bulunmaktadır. Güneydoğuda Tomarza , güneybatıda Develi, batıda Hacılar, kuzeybatıda ve kuzeyde Melikgazi, kuzeydoğuda Bünyan ilçeleri ile komşudur. 35°33' doğu boylamlarıyla, 38°41' kuzey enlemleri arasında yer alan Talas ilçesi denizden ortalama 1100 metre yüksekte bulunmaktadır. Erciyes dağının kuzey doğu eteklerinde bulunan Talas'ın, sınırları içerisinde, ilçe merkezinin güneydoğusunda konumlanan, Erciyes Dağı'nın volkanik püskürtmesi sonucu oluşan, ortalama 1871 metre yüksekliğinde bulunan, Talas'ın ve kentin neredeyse her noktasından görülebilen, önemli vistalarından biri olan Ali Dağını bulundurmaktadır (Resim 5.1)

Resim 5.1. Ali Dağı a. Amerikan Koleji ve çevresindeki Talas bağları(1967), Talas Belediyesi Kültür Yayınları 23- Talas 1860-1960 Geçmiş Zaman Yansımaları. b. Güncel Ali Dağı manzarası (2023), yazar

Kayseri 2022 TÜİK verilerine göre toplam 1.441.523 nüfusa sahiptir. Kayseri'de nüfusun büyük bölümü Kayseri'nin merkez ilçeleri olan Melikgazi, Kocasinan, Talas ve merkeze yakın İncesu ve Hacılar ilçelerinde yaşamaktadır. Bu beş ilçe olan Melikgazi'de 594.344, Kocasinan'da 409.005, Talas'ta 169.214, İncesu'da 29.120 ve Hacılar 'da 12.465 olmak üzere toplam 1.214.148 nüfus bulunmaktadır (TÜİK 2022), (Harita 5.1)

Harita 5.1. Kayseri ili Talas ilçesinin konumu

Talas yeryüzü şekilleri dolayısıyla Aşağı Talas ve Yukarı Talas olarak iki bölge olarak adlandırılmaktadır. Aşağı Talas düzlük ova görünümünde olup denizden yüksekliği ortalama 1100 metredir. Yukarı Talas ise Aşağı Talas'tan ortalama 150 m yükseklikte plato görünümünde olan ve geçmişte yerleşim yeri, günümüzde ise bağ ve müstakil konut alanı olarak kullanılan bir bölgedir. Yukarı Talas yüksekte bulunması ve dağ yamacında olması nedeniyle buradaki topoğrafyaya uygun olarak yapılaşmış ve bu nedenle ortaya organik bir yerleşim dokusu ortaya çıkmıştır (Resim 5.2), (Harita 5.2)

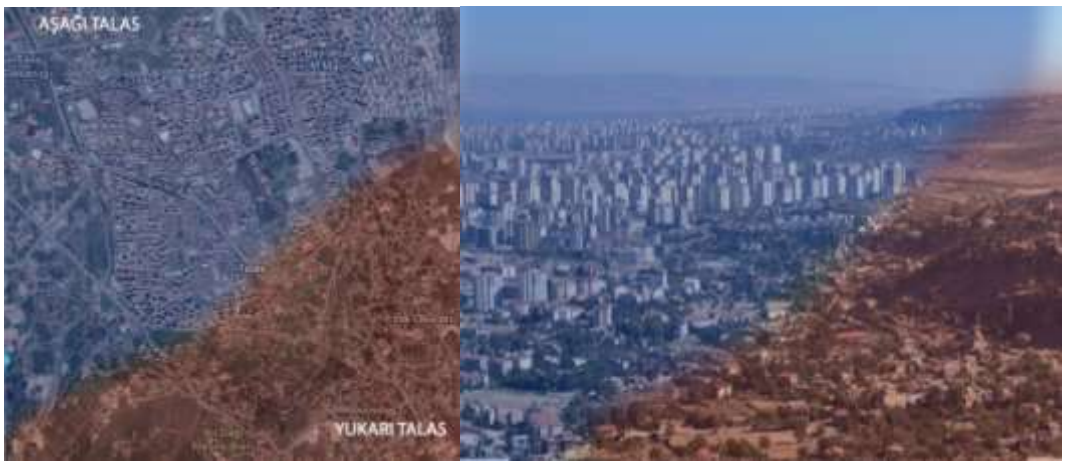

Resim 5.2. Aşağı Talas ve Yukarı Talas konumlanması, Google Earth, yazar Arşivi

Resim 5.3. Aşağı Talas ve Yukarı Talas Konumlanması 1898, Talas Belediyesi Kültür Yayınları 23- Talas 1860-1960 Geçmiş Zaman Yansımaları, yazar tarafından düzenlenmiştir.

Talas özgün bir topografyaya ve bu yönüyle özgün bir yerleşim ve kent dokusuna sahiptir (Resim 5.4.). Bu tarihi dokunun korunduğu Kentsel Özgün Sit Alanı ve ayrıca Kentsel Sit Alanı içinde bulunan 2. Derece Doğal Sit Alanı, Talas sınırları içinde yer almaktadır.

Resim 5.4. Yukarı Talas'ın ve Aşağı Talas'ın genel görünümü(1925), Talas Belediyesi arşivi, 1860-1960 Geçmiş Zaman Yansımaları

Talas; Kentsel Sit Alanı'nda yer alan özgün yerleşim dokusu, yer altı mağaraları, yer altı şehirleri, sivil geleneksel evler ve tescilli kültür varlıkları bulunmaktadır. Kentsel Sit Alanı içinde bulunan ve 1990 yılında tescillenen Doğal Sit Alanı, Aşağı Talas ile Yukarı Talas

arasındaki derin vadide yer alan zengin bitki örtüsüyle çevrili, ağaçlık ve kayalık alandır. Bu alanın doğusu ve güneyi kayalık, dik bir uçurum ile adeta doğal sınır görüntüsü oluşturarak yukarı Talas'a dayanmakta olup, batısı ve kuzeyi ise düzlük alan olan aşağı Talas'a kadar uzanmaktadır. Talas sahip olduğu Kentsel Sit Alanı ve Doğal Sit Alanı ile özgün bir ekolojik ve kentsel dokuya sahip olup, bünyesinde önemli potansiyeller barındırmaktadır (Harita 5.2)

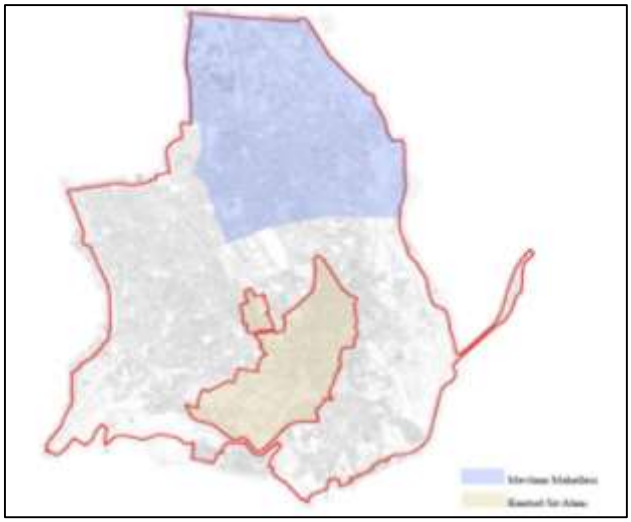

Harita 5.2. Mevlana Mahallesi ve kentsel sit alanı, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kentsel Sit Alanını ve içindeki 2. Derece Doğal Sit Alanını kapsayan bu bölge günümüzde Eski Talas olarak adlandırılmaktadır. Talas'ın yüksek katlı konut bloklarıyla yeni gelişen bölgeleri ise Yeni Talas olarak adlandırılmaktadır (Resim 5.5.).

Resim 5.5. Eski Talas-Yeni Talas, Kayseri Büyükşehir Belediyesi CBS

Kayseri'nin ticaret yolları üzerinde yer alması dolayısıyla tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan Talas'ta ki yerleşimin izleri M.Ö 4000'li yıllara kadar dayanmaktadır. Talas Osmanlı ve cumhuriyetin ilk döneminde Müslümanların ve Gayrimüslimlerin barış içinde bir arada yaşadığı yer olarak, çok katmanlı bir kültüre ve tarihsel belleğe sahip bir yerdir. Geçmiş medeniyetlerin izlerine, yeraltı şehirlerine, Osmanlı Döneminden miras kalan yerel, kesme taşlardan yapılan kagir evlere ve diğer kültür mirası yapılara sahip olan eski Talas bu özgün yerleşim ve kültürel dokusuyla önemli bir potansiyele sahiptir.

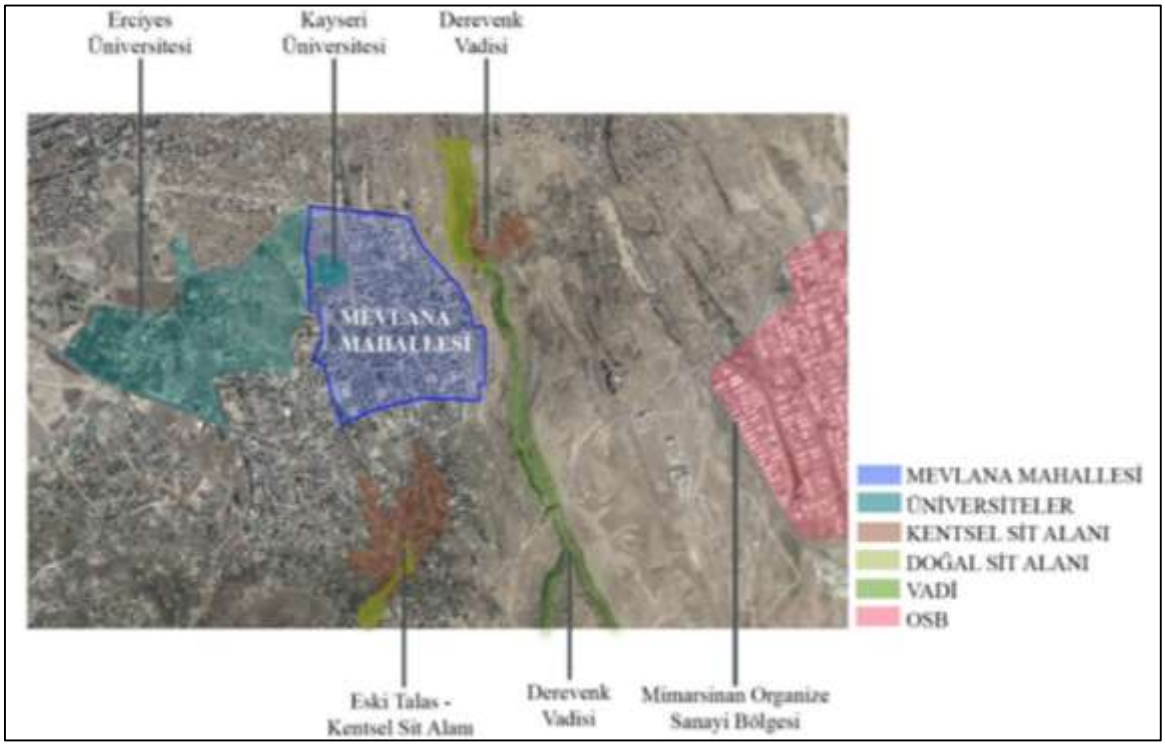

Harita 5.3. Mevlana Mahallesinin, üniversiteler, Eski Talas, Derevenk Vadisi ve Mimarsinan OSB ile ilişkisi, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Talas'ın, Melikgazi ilçesiyle sınırını oluşturan, Kapadokya bölgesinin uzantısı konumunda olan Derevenk Vadisi; jeolojik yapısı, ekolojik yapısı, vadi içinde kaya oyma yerleşim dokusu, kilise ve manastırlardan oluşan, özgün yerleşim dokusuyla, tarihi ve kültürel varlıkları ile bölgenin çok katmanlı yapısının ve kültürel belleğinin oluşumuna katkı sunan bir diğer önemli bir yerleşim yeridir (Harita 5.3).

Kayseri'de geleneksel kent dokusunun 1950'li yıllara kadar korunduğunu görüyoruz, bunun başlıca etmenleri ise Kayseri'de gayrimüslimlerin 1924'e kadar toplumun önemli bir kısmını oluşturan gayrimüslimlerin mübadele sonucunda göç etmeleriyle beraber çok sayıda boş

konut stoğu ortaya çıkmış ve 1950'li yıllara kadar konut ihtiyacında bir artış olmamış ve mevcut boş konutlar, konut ihtiyacının karşılanmasında yeterli olmuş ve bu konutların kullanılmasıyla geleneksel doku korunmuştur. Ayrıca Cumhuriyetin sanayileşme politikaları sonucunda kurulan sanayi alanlarının kent merkezinden uzakta olması ve burada istihdam edilen kişilerin bu alanlar etrafında oluşturulan yerleşim alanlarına yerleşmesi geleneksel kent dokusunun 1950'lere kadar korunmasının bir başka nedenidir. Kayseri'de 1950li yıllardan sonra kentin gelişmesiyle çeşitli kentsel ve mekansal değişimler yaşanmıştır. Bu değişimlerle birlikte yeni İmar planları yapılarak, yeni yerleşim alanları planlanmış, bunun sonucunda geleneksel doku tahribata uğramış geleneksel konut gibi sivil mimari eserler ve kültür varlıkları yok edilmiş, mahalle dokusu ve kültürü, kent belleği, tarihi süreklilik, zarar görmüştür (Cezaoğlu, 2010)

Kayseri'nin; sanayi, ticaret, eğitim ve turizm açısından günden güne gelişmesiyle birlikte artan göç ve nüfus nedeniyle, kentte konut ihtiyacı artmıştır. Bu minvalde yapılan imar planlarıyla yeni konut alanlarının oluşturulması ve kentsel dönüşümlerle birlikte, geri dönüşü olmayan imar sorunları beraberinde gelmiştir. Şehir nüfusunun artmasıyla konut ve barınma ihtiyacı doğru orantılı olarak artmış ve bu ihtiyacın karşılanmasına yönelik şehir merkezinin çeperinde konut yerleşim alanları oluşturularak konutlar yapılmıştır. Bu alanlarda; arsa stoğunun fazla ve dolayısıyla konut arazilerinin ekonomik olarak makul olmasıyla bölgede toplu konutlar öncesinde kooperatif yöntemiyle konut üretimi başlamıştır. Yapılaşma alanlarının şehir merkezinden dış bölgelere kaymasıyla kent çeperinde bulunan köyler ve kasabalar zaman içinde kentle bütünleşmiştir. Bunun en büyük örneği Talas'ın gelişimi sonucunda şehir merkeziyle bütünleşmesinde görülmektedir (Özdin, 2009).

Talas, Konumu, iklimi ve verimli toprakları ve yeşil dokusuyla geçmişten günümüze, kent içerisinde önemli bir yerleşim yeri konumunda olmuş ve tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır (Resim 5.5) Bu çok katmanlı kültürel yapısı ve kent merkezine yakınlığıyla tarihte her dönem ticaret ve yerleşim merkezi olarak önemini korumuş ve hızlı bir gelişim süreci yaşamıştır (Harita 5.3).

Resim 5.6. Talas'ın genel görünümü(1924), Talas Belediyesi arşivi, 1860-1960 Geçmiş Zaman Yansımaları

Günümüzde ise Talas ilçe sınırları içerisinde Erciyes Üniversitesi, Kayseri Üniversitesi ve henüz aktif durumda olmayan Abdullah Gül Üniversitesi kampüs alanı bulunmaktadır. Mimar Sinan Organize Sanayi Bölgesine ve kent merkezine yakın konumda olan Talas'ta, 2018 yılında Hulusi Akar Bulvarının açılması, 2019 yılında Hulusi Akar Bulvarını Derevenk üzerinden Malatya yoluna ve Mimar Sinan Organize Bölgesine bağlayan viyadüğün yapılması, hem Hulusi Akar Bulvarı üzerinden hem de Atatürk Bulvarı üzerinden 2 ayrı güzergahta hafif raylı sistem ulaşım sisteminin yapılması gibi önemli ulaşım yatırımları sonucunda Talas, hem raylı sistem hem de karayolu ulaşım olanaklarının gelişmiş olup sanayi alanları ve kentle olan bağı güçlenerek adeta birleşmiş bir görüntü vermiştir. Tüm bu potansiyeller dolayısıyla günümüzde de öğrenciler ve çalışanlar için barınma ihtiyaçları açısından elverişli bir konut alanına dönüşmüştür Bu minvalde Talas'a göç ve ilçe nüfusu her geçen gün artarken buna paralel olarak konut ihtiyacı da günden güne hızla artmış bunula beraber yerel yönetimler tarafından yapılan rant odaklı planlamalar sonucunda yetersiz konut alanları ve yetersiz konut arzı ortaya çıkmıştır.

5.2. Talas Demografik Yapısı

Talas çevresinde yaşam izleri M.Ö.4000'li yıllara dayanmaktadır. İlçe ve çevresinde Hitit, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait yaşamlara ait izler bulunmaktadır.

Talas'ın odak noktası haline gelmesi ilçe ve çevresinde gelişen ekonomik faaliyetlerle birlikte olmuştur. Ticaret merkezi olmasıyla bu ilçe farklı bireylerin, toplumların, kültürlerin bir arada bulunup etkileşimde olduğu bir ilçe olmuştur. Bu da etnik çeşitliliği arttırmıştır (Tuzcu,2017;1-3)

Talas pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Doğu roma imparatorluğuna bağlı bulunan ilçe Arap akınlarına uğramış daha sonrasında Türk topraklarına katılmıştır. Türklerin ilçeye yerleşmesi ile Danişmentliler bölgeye yerleşmiş sonrasında da Anadolu Selçuklu devletinin topraklarına katılmıştır (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Arşivi) Selçuklu devleti ve Osmanlı imparatorluğunun himayesine de katılmasıyla ilçe pek çok topluluğa ev sahipliği yapmıştır. Ancak bu süreç içerisinde ilçede Ermeniler ve Yahudiler de yerleşmiş ve ticari, toplumsal faaliyetler göstermişlerdir.

Talas ve çevresinin sahip olduğu verimli topraklar tarımın ve zanaatın gelişmesini ve üretimin artmasını sağlamıştır. Artan üretim ile birlikte ticaret gelişmiştir (Özdin, 2009)

5.3. Talas İmar Planları

1974 İmar Planı: Talas'ta 1974 yılında ilk imar planı yapılmıştır. Bu planlama sisteminde 2 katlı konut dokusu korunmuş geleneksel dokuya saygı gösterilmiştir. Bağ evi konumundaki az katlı konutlar Talas geneline yayılmıştır. Bu planda Merkez-sayfiye bölgesi-Kayseri yol aksı olarak Talas planı 3 aşamaya ayrılmıştır (Baydoğan, 2013: 113)

1976 Nazım imar planı:1976 yılında nazım imar planı tasarlanmıştır. 1977 yılında yürürlüğe giren bu tasarıda aşağı Talas bölgesinde daha çok alan gelişmeye açılmıştır (Baydoğan, 2013: 114).

1980 İmar planı:1976 imar planı revizyonu yapılmıştır.77-81 yılları arasında ortaya çıkan kooperatiflerin konut alanlarındaki sorunlarını çözmek için gerekli görülmüştür (Yılmaz, 2005)

İmar planı: Yenidoğan mahallesi ve Bahçelievler mahallesi gelişme alanı olarak imar planına eklenmiştir (Talas 1990 1/5000 ölçekli nazım imar plan notları).

İmar planı: İmar planı gelişme alanına Yukarı Talas ve Tablakaya mahallesi ilave edilmiştir (Talas 1990 1/5000 ölçekli nazım imar plan notları)

1990 imar planı: Talas ilçesinin tamamı revize edilmiş, ilçe bütün olarak ele alınmıştır (Baydoğan, 2013: 115)

1994 imar planı: Koruma planı olarak ortaya çıkmış, kentsel sit alanları, doğal alanlar, tescilli yapılar koruma altına alınmıştır (Baydoğan, 2013: 115)

2001 İmar Planı: Talas'ın bütünü ele alınmış, yeni halihazırlar hazırlanmıştır. Ancak 2002 yılından yürürlüğe girmiştir (Baydoğan, 2013:115)

2003 İmar Planı: Mevcut planların kuzey, kuzeydoğu, batı ve güneybatı yönlerinde genişlemesi öngörülmüştür (Harita 4.5) Güney kısımda bulunan kentsel sit alanları ve koruma alanları olduğu için bu yönde gelişme yapılması istenmemiştir (Baydoğan, 2013: 115), (Harita 5.5)

2009 İmar Planı: 2022 imar planı için revizyonlar hazırlanmıştır. (Baydoğan, 2013: 115)

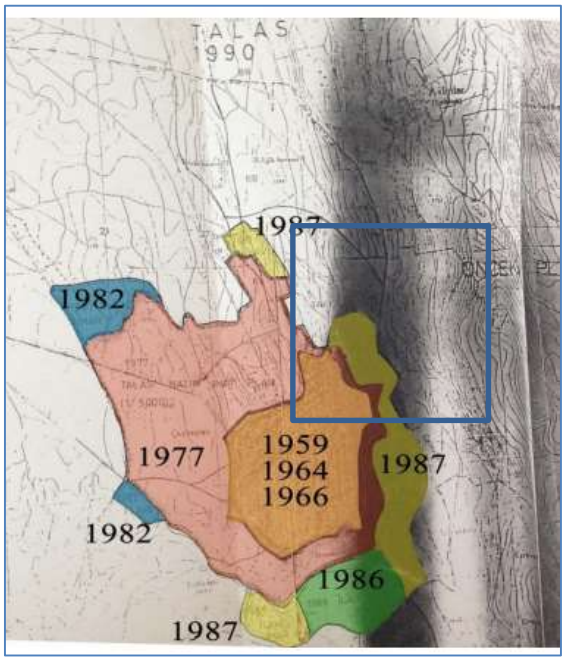

Harita 5.4. Yıllara Göre Talas Genişleme Bölgeleri, Talas Belediyesi Arşivleri

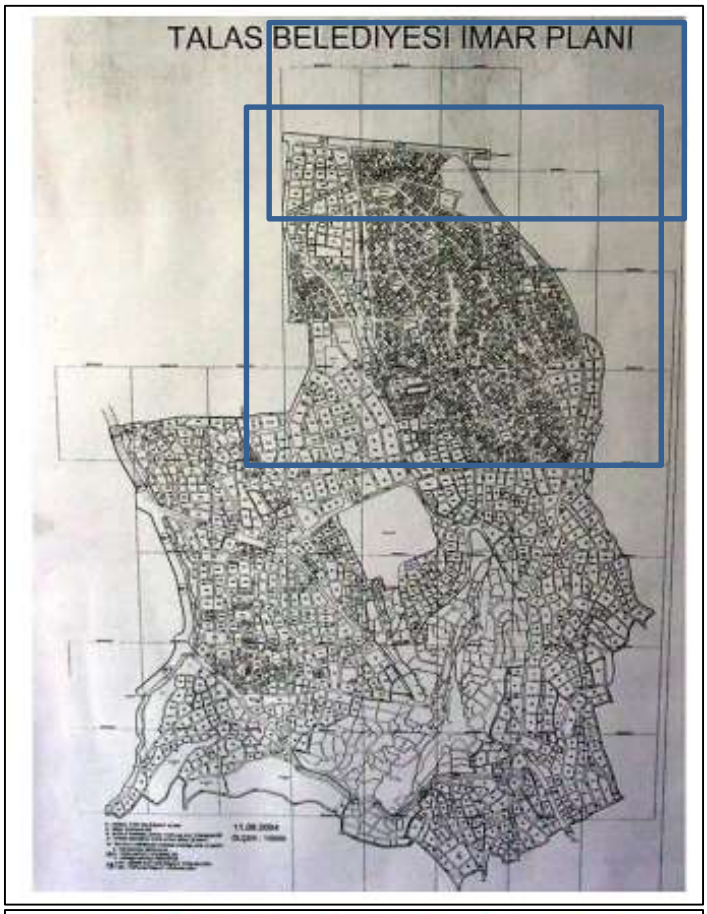

Harita 5.5. 2004 Yılı İmar Revizyon Kararları, Talas Belediyesi Arşivleri

5.4. Talas Mevlana Mahallesi'nin Konumu ve Tarihçesi

Talas ilçesinde 30 adet mahalle bulunmakta olup ilçe mahalleleri içerisindeki en çok nüfusa sahip olan mahalle Mevlana Mahallesidir (Harita 5.6) 2020 yılı nüfus verilerine göre Mevlana Mahallesinde 83.598 kişi yaşamaktadır. Görüldüğü üzere Talas ilçesinin 165127 kişi olan toplam nüfusunun 141.014'i Mevlana, Yenidoğan, Bahçelievler ve Kiçiköy Mahallelerinde ikamet etmektedir. Yarışma Alanı çevresinde nüfusun yoğunlaşması açık ve yeşil alan gereksinimini artırmaktadır. Günümüzde Mahalle nüfusunun büyük kısmını memur, öğrenci ve emeklilerden oluşmaktadır.

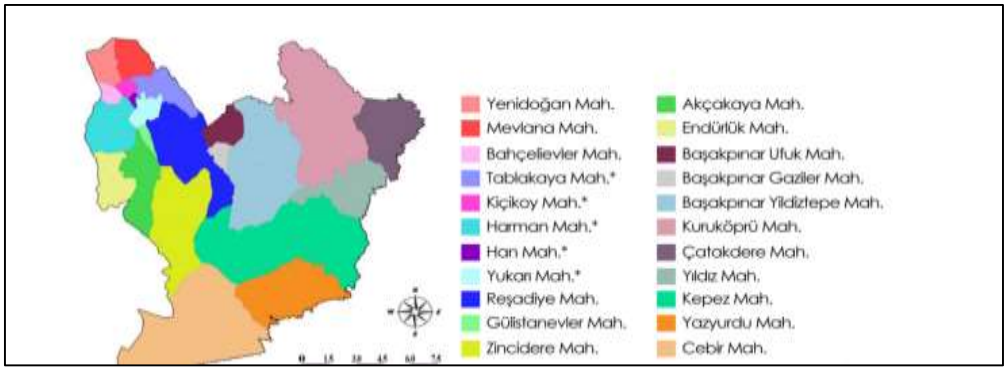

Harita 5.6. Talas İlçesi Mahalleleri

Mevlana mahallesi 1990li yıllara kadar plansız alan niteliğindedir. 1959 yılında başlanan imar çalışmaları Talas'ın kentsel gelişimini sağlamıştır. 1997 yılından sonra uygulanan imar planları ile yapılaşma başlamış ve halen devam etmektedir (Harita 5.7)

Harita 5.7. Talas Mevlana Mahallesi konumu ve çevresi, Google Earth, yazar tarafından oluşturulmuştur.

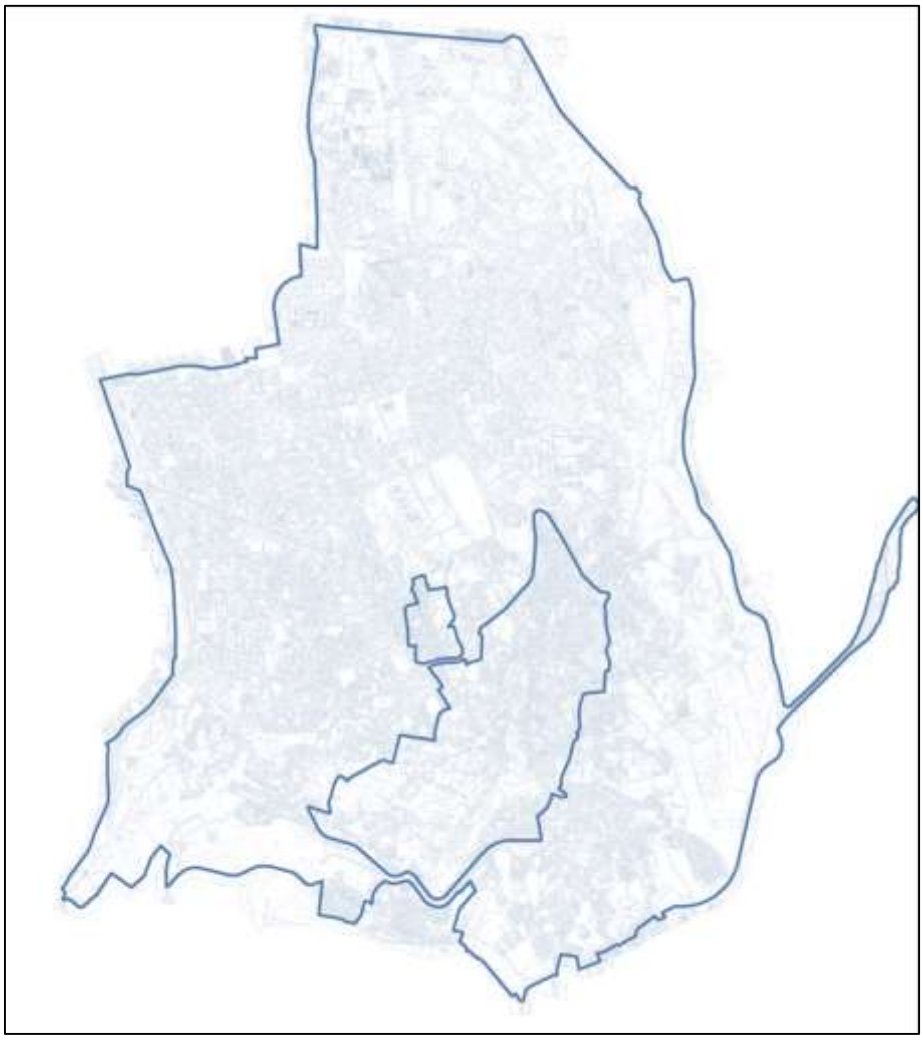

Harita 5.8. Talas Planlama Alanı Sınırı Ve Hâlihazır Harita, Talas Belediyesi Arşivleri

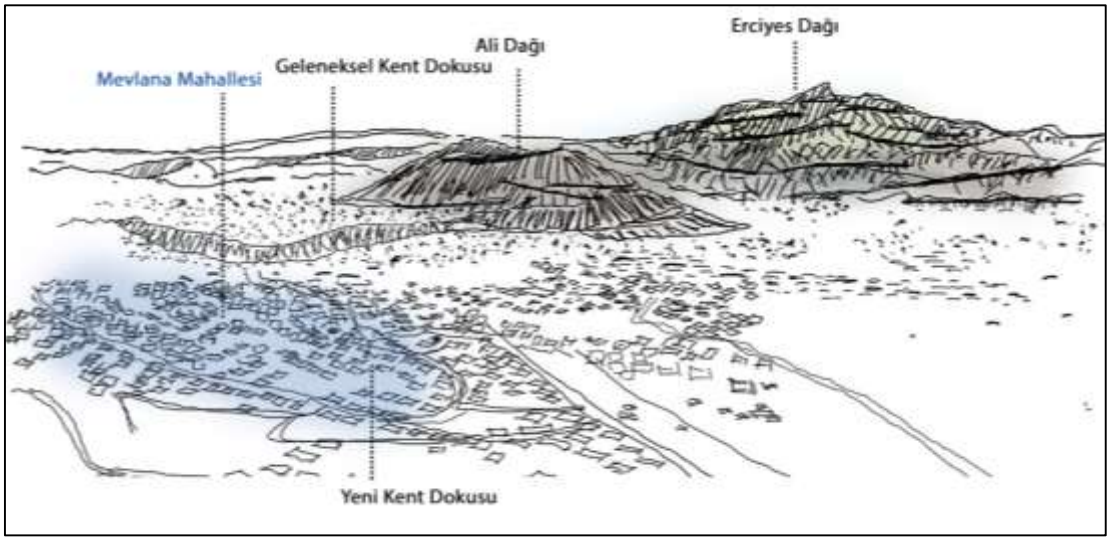

Resim 5.7. Mevlana Mahallesi ve çevresini gösterir eskiz ((İbrahim Eyüp, Arkitera, 2020), yazar tarafından oluşturulmuştur.

Resim 5.8. Talas Mevlana Mahallesi, 2023, yazar arşivi

Harita 5.9. Mevlana Mahallesi Sınırları, Google Earth, yazar tarafından oluşturulmuştur.

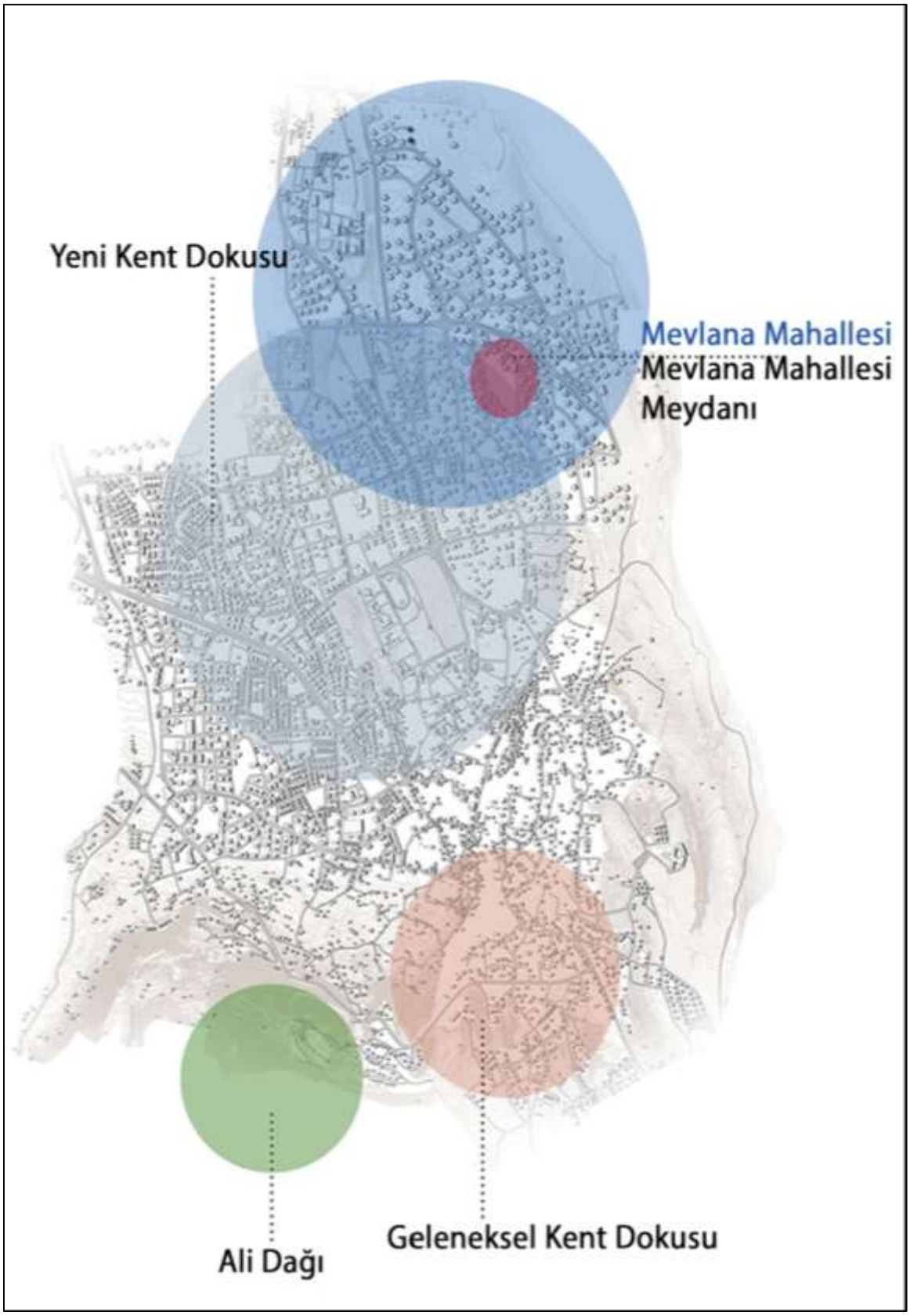

Harita 5.10. Mevlana Mahallesi ve çevresi, (İbrahim Eyüp, Arkitera, 2020), yazar

5.5. Talas Mevlana Mahallesi'nin Kentsel Sürdürülebilirliği

Talas Mevlana Mahallesi'nin kentsel sürdürülebilirliği mekansal kalite parametrelerinin ana göstergelerinden olan ölçek, form, sınırlar, bağlantı, kent dokusu parametreleri bağlamında değerlendirilerek sosyal sürdürülebilirliğe katkısı üzerinde durulmuştur. Ewing ve Clemente (2013), mekansal kalite parametreleri arasında kentsel sürdürülebilirliğe katkı sağlayan ölçek parametresini ele almış ve insan ölçeğini kentsel mekanın insan boyutlarına uygunluğu ve insan davranışlarına uyumlu olması biçiminde açıklamıştır.

Çizelge 5.2. Kentsel sürdürülebilirlik değerlendirme çizelgesi, yazar tarafından oluşturulmuştur.

		Yetersiz	Nötr	Yeterli	Referanslar
1. Kentsel Sürdürülebilirlik	1.1. Ölçek	x			Bkz. Sayfa 81 Resim: 5.8, Resim: 5.9
	1.2. Kentsel Donatı	x			Bkz. Sayfa 87, Harita 5.34
	1.3. Form, Sınırlar, Bağlantı	x			Bkz. Sayfa 86, Harita5.32, Resim 5.34.
	1.4. Kent Dokusu	x			Bkz. Sayfa 85, Harita 5.13.

Montgomery (1998)'e göre ise ölçek, bina yüksekliğinin sokak genişliğine oranı, göreceli mesafe, geçirgenlik ve mekanın ihtişam ya da samimiyet hissinin kombinasyonudur. Bu nedenle yoğunluk ile yakından ilişkilidir. Montgomery bu noktada Soho, Mayfair, Amsterdam, antik Roma ile San Francisco'yu karşılaştırmış ve kent yoğunluğu ile insan ölçeği arasında ilişki kurmuştur. Paris'in tek bir merkez etrafında değil benzer ölçek ve gelişim yoğunluğunu benimseyen çeşitli bölgelerin insan ölçeği ile ilişkisini vurgulamıştır. Montgomery'ye göre sokak genişlikleri arasındaki ilişkide, daha yüksek binaların daha geniş sokaklar ve doğal ışık ve havalandırma kurgusu için kesin kurallar olmamasına karşın; yaya ve yürünebilir bir ölçek elde etmek için, bina yükseklikleri, sokak genişlikleri, kavşaklar ve blokların en faydalı kombinasyonunun mil kare başına 250 kavşak ve 250 blok aralığında olmasını önermiştir (Montgomery, 1998:23)

Talas Mevlana Mahallesi, yapı boyutları açısından incelendiğinde; bölgenin neredeyse tamamı on beş katlı noktasal bloklardan oluşmaktadır. Bölgenin eğimli yapısı da bu yüksekliğe eklendiğinde yüksek katlı yapılar ile insan ölçeği arasında ölçeksizlik ortaya

çıkmaktadır (Resim 5.9), (Resim 5.10), (Resim 5.11) Montgomery'nin hesabına göre 1 blok için yaklaşık on bin m2 alan ihtiyacı varken Talas Mevlana Mahallesi'nde bir blok için ortalama üç bin m2 alan ayrılmıştır. Bu bağlamda Talas Mevlana Mahallesi'nin ölçek açısından kalite standartlarını sağlamadığı tespit edilmiştir. Mahalle'nin insan ölçeğinden uzak olması sosyal sürdürülebilirlik açısından negatif bir etken olup, toplumsal yaşam kalitesi, yere bağlılık ve aidiyet duygularına zarar vermektedir.

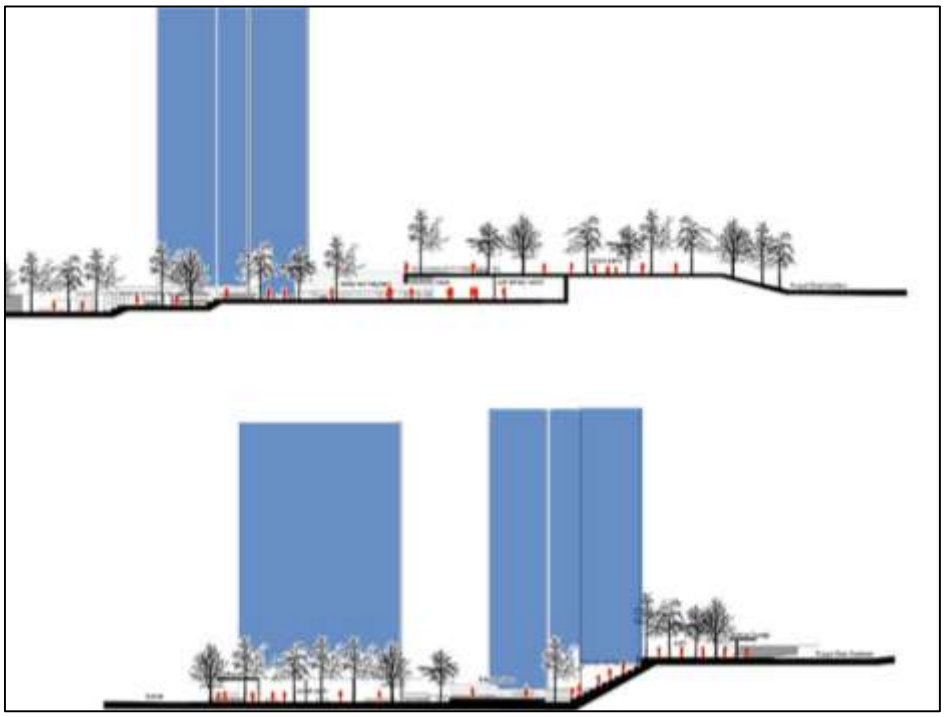

Resim 5.9. Mevlana Mahallesi Meydanı ve çevresi kesit (İbrahim Eyüp, Arkitera, 2020), yazar tarafından oluşturulmuştur.

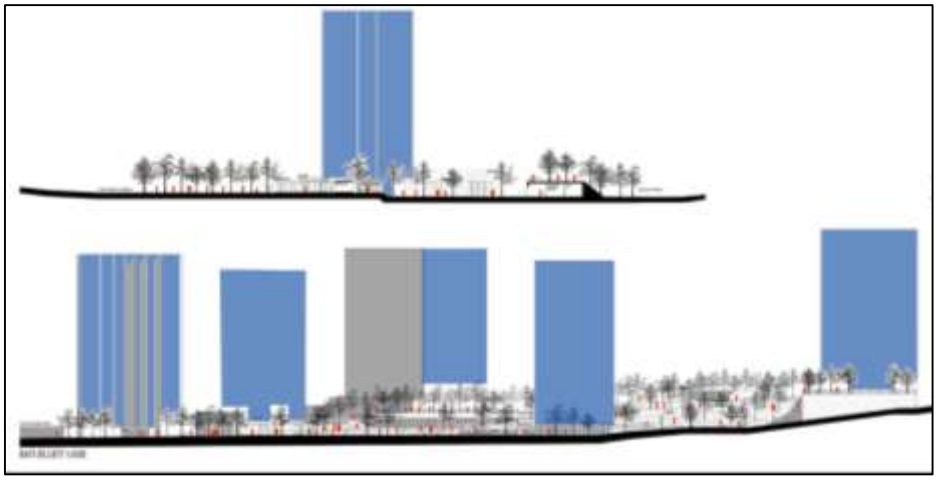

Resim 5.10. Mevlana Mahallesi Meydanı ve çevresi kesit (İbrahim Eyüp, Arkitera, 2020), yazar tarafından oluşturulmuştur.

Resim 5.11. Mevlana Mahallesi ve çevresi, yazar arşivi

Montgomery (1998), mekansal kalite parametrelerinden form parametresini; karma kullanıma yönelik imar, doku , yapı stoğunun uyarlanabilirliği, kent blokları ve geçirgenlik, sokaklar: temas/ilişki, görünürlük ve yatay doku vb. olmak üzere açıklamıştır. Form, başta toplumsal olmak üzere kültürel, fiziksel, ekonomik sürdürülebilirlikle şekillenen morfolojik bir kavramdır. Form kavramı kente ilişkin biçimsel okumlar sağlarken aynı zamanda sosyal sürdürülebilirlik, toplumsal yaşam biçimi, komşuluk ilişkileri vb. hakkında bilgiler sunmaktadır. Bölgenin sınırları, geçirgenliği, bağlantıları ve bölgelerin hiyerarşisi toplumsal sınırları, bağlantıları ve hiyerarşileri de nedensel bir biçimde okunaklı hale getirmektedir (Etike,2022) Bu kapsamda Talas Mevlana Mahallesi'nin dolu-boş oranlarını, kentsel doku örüntüsünü, morfolojik yapısını ortaya koymak, sosyal sürdürülebilirlik kapsamında kentsel doku parametresini değerlendirmek için Nolli haritası, yapı adaları ve büyüklükleri, kentsel geçirgenlik analizleri oluşturulmuştur (Harita 5.12)

Harita 5.11. Mevlana Mahallesi Nolli Haritası, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Nolli Haritasında görüldüğü üzere Talas Mevlana Mahallesi, kütle nizam konut parsellerinden oluşmaktadır. Bölgede süreklilik, sokak dokusu, devamlılık sağlanamamaktadır. Yoğun ve noktasal doku da sokak hayatı, sokak kullanımı, geleneksel sokakların sunmuş olduğu fırsatlar söz konusu değildir. Noktasal ve yoğun konut dokusu geleneksel dokudan izler taşımadığı gibi kamusal- özel ve yarı kamusal/özel alan hiyerarşisi de kurulmamıştır. Geleneksel dokuda süreklilik gösteren sosyal sermaye ve altyapı Talas Mevlana Mahallesinde görülmemektedir.

Çalışma alanındaki yapı adaları ve büyüklükleri incelendiğinde karma bir durum söz konusudur (Harita 5.12) Alanın büyük bir bölümü kütle nizam parsellerden oluşurken,

çalışma alanının çeperlerinde kütle nizam olmayan konut adaları bulunmaktadır. Yapı adaları arasındaki büyüklük farkları çalışma alanının bütünlüğünü ve uyumunu negatif yönde etkilemektedir. Sosyal sürdürülebilirlik açısından ele alındığında çevresel eşitlik, sosyal eşitlik, mahalle uyumu, yapı tipolojisi açısından mekanın sürdürülebilirliği ve kalitesi olumsuz bir biçimde etkilenmektedir.

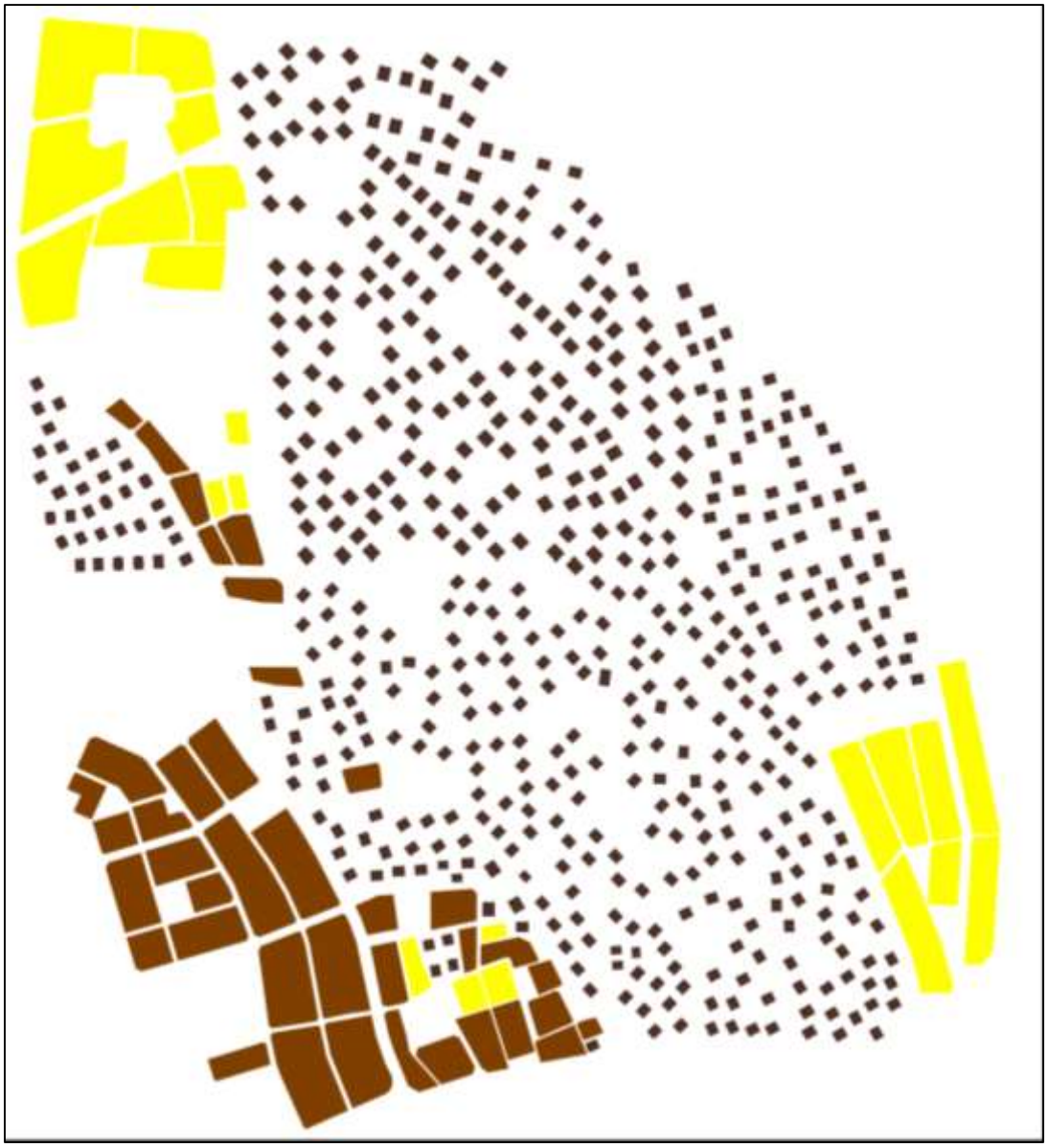

Harita 5.12. Mevlana Mahallesi yapı adaları, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Okunabilirlik parametresi kentsel mekanın, kentsel doku örüntüsünün, düzeninin kullanıcı zihninde anlaşılabilir olmasını, kullanıcının kentsel dokuyu kolayca kavrayabilmesi, zihin haritaları oluşturabilmesi anlamına gelmektedir. Talas Mevlana Mahallesinde okunabilirlik

Kevin Lynch'in (2018) kentin okunabilirliği ile ilgili araştırmalarında kullandığı parametreler bağlamında incelenmiştir (Şekil 5.3) Yollar parametresi, çalışmanın daha önceki bölümlerinde incelendiği üzere kentsel kullanıcı algısında okunabilir nitelikte olmadığı sonucu ortaya konmuştur. Bölgenin sınırları, yapı adası büyüklükleri, güçlü sınırlar açısından daha önceki bölümlerde incelenmiştir. Bu incelemeye göre kütle nizam konut bölgelerinde güçlü sınırların olmadığı aksine geçirgen dokusunun bölgeyi parçaladığı üzerinde durulmuştur. Mahallede yüksek yoğunluklu konut işlevi ön plandadır. Bu bağlamda karma kullanımlı bölgelerden söz etmek mümkün değildir. Mahallenin büyük bir bölgesi kütle nizam konut parsellerinden oluşmaktadır. Bütün mahalle biriminin on beş katlı kütle nizam parsellerden oluşması, her bir yapının mahallenin diğer yapıları ile aynı büyüklük, aynı pencere oranları, aynı kütle kurgusu olması binaların çevresinin otopark olarak benzer nitelikte olması dolayısıyla okunaklılıktan söz edilememektedir (Harita 5.13)

Harita 5.13. Mevlana Mahallesi kentsel imaj ögeleri, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kentsel İmgelenebilirlik, bir şehir veya mekanın görsel olarak nasıl algılandığı ve hatırlandığıyla ilgilidir. Bu kavram, insanların bir şehri veya bölgeyi nasıl gördüğünü, anılarını nasıl şekillendirdiğini ve bu imgelerin nasıl bilişsel haritalar oluşturduğunu inceler. Kentsel imgelenebilirlik, tasarım, mekan kullanımı ve insanların kentleri nasıl deneyimlediği üzerine önemli bir etkiye sahiptir (Lynch, 1960) Bir şehir veya mekanın imgelenebilirliği, güçlü imgeler içeren ve bu nedenle kolayca anlaşılabilir olan bölgelerde daha yüksektir. Bu durum kullanıcıların mekanda kolayca hareket edebilmesini, yön bulmasını ve konforlu bir kullanıcı deneyimi yaşamasını sağlar. Kentsel mekanın kalitesi ve sürdürülebilirliğini artırmak için imgelenebilirlik faktörünün göz önünde bulundurması önemlidir . Lynch'in tanımlamış olduğu bileşenler, insanların kent unsurlarını tanıyıp kategorize edebilmeleri, toplumsal hayatlarını daha kolay, kaliteli sürdürebilmeleri için önemlidir. Kent imgesi, okunabilir bir zihinsel harita oluşturarak, kullanıcılara önemli bir duygusal güvenlik hissi verir. Sosyal sürdürülebilirlik açsısından önemli olan güvenlik parametresi sadece fiziksel güvenlik değil aynı zamanda zihinsel güvenliği de kapsamaktadır. Aynı zamanda iletişim ve kavramsal organizasyon için ana çerçevedir ve gündelik hayat pratiklerinin derinliğini ve yoğunluğunu arttırmaktadır._Talas Mevlana Mahallesi'nde imgelenebilirlik parametresinin ölçümlenebilmesi için kullanıcıların sübjektif görüşleri ve Lynch'in (1960) odak noktaları ve işaret ögeleri bileşenleri kullanılmıştır (Harita 5.14)

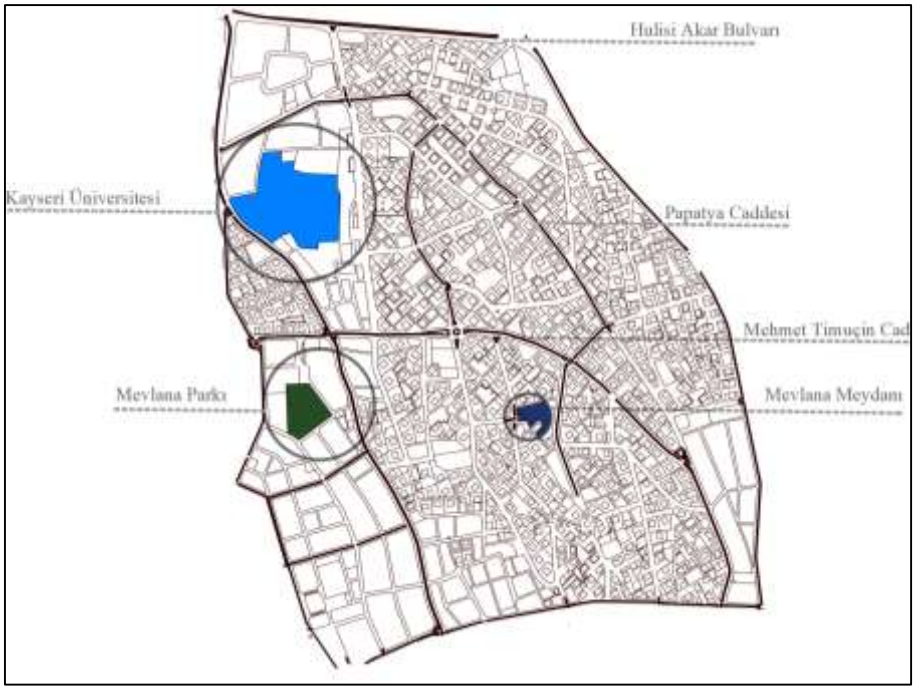

Harita 5.14. Mevlana Mahallesi kentsel odakları, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Talas Mevlana Mahallesinde işaret öğesi olarak bir Land Mark bulunmamaktadır. Çünkü mahallenin neredeyse tamamı on beş kat yüksekliğine sahiptir. Bu konut yapılarından daha yüksek bir yapı bulunmamaktadır (Resim 5.12)

Resim 5.12. Mahallenin kentsel imajı, yazar arşivi

5.6. Talas Mevlana Mahallesi'nin Ekonomik Sürdürülebilirliği

Mevlana Mahallesinin ekonomik sürdürülebilirliği, kentsel mekanın ekonomik kalite ana göstergelerinden arazi kullanımı, ekonomi, erişilebilirlik, yakınlık-uzaklık ilişkisi bağlamında değerlendirilerek sosyal sürdürülebilirliğe katkısı üzerinde durulmuştur.

Çizelge 5.3. Ekonomik sürdürülebilirlik değerlendirme çizelgesi, yazar tarafından oluşturulmuştur.

	Parametreler	Yetersiz	Nötr	Yeterli	Referans
1. Ekonomik Sürdürülebilirlik	1.1. Arazi Kullanımı	x			Bkz. Sayfa 90, Harita 5.14.- 5.20, Resim 5.11-5.19.
	1.2. Ekonomi		x		Bkz. Sayfa 89
	1.3. Erişebilirlik	x			Bkz. Sayfa 101, Harita 5.21- 5.27. Resim 5.20- Resim5. 22
	1.4. Yakınlık – Uzaklık		x		Bkz. Sayfa 108, Harita 5.29

Arazi kullanımı parametresi kentsel dokuda yer alan işlevlerin, mekansal karşılığını tanımlamaktadır. Arazi kullanımı toplumsal çevrenin işlevsel, mekansal gereksinimlerini karşıladığından dolayı önem arz etmektedir. Özellikle arazi kullanımında yoğunluk, karma kullanım faktörleri ön plandadır. Jane Jacobs'a göre kentsel arazi kullanımında iki tür karma

kullanım vardır (Jacobs 1961: 161-164). Birincisi insanları mekana çeken birincil kullanımlardır. Bu kullanımlar, ofisler, konutlar, ticari alanlar, eğitim, dinlenme ve rekreasyon alanları olarak sıralanmaktadır. Jacobs'a göre birincil kullanımlar ne kadar başarılı olursa olsun kentsel çeşitlilik ancak bu birincil işlevlerin karma bir biçimde bir arada olmasıyla ilişkilidir. İkincil kullanımlar ise birincil kullanımların çektiği kullanıcılara hizmet eden ikincil mekanlar olarak ifade edilmiştir. Bu ikincil mekanlara caddeler, sokaklar, kamusal alanlar örnek olarak verilebilir. Karma kullanımın başarılı bir şekilde işlemesi için üç koşuldan bahsedilmektedir. Bu üç koşul sırasıyla, insanların aynı sokakları ve alanları kullanması, aynı tesis/yapıların kullanılması, faaliyetlerin günün belli saatlerinde yoğunlaşmamasıdır. Montgomery'ye göre son dönemde yapılan imar planlarının neredeyse hepsi karma kullanımlar içermesine rağmen mekansal kalitesi düşük kentsel bölgeler oluşmuştur. Bunun nedeni ise benzer işlevlerin tek bölgede toplanması ve cadde/sokak kullanımının olmaması, buna uygun mekansal kaliteli çevrelerin üretilememesidir. Bu durumu yağ ve suyun birbirine karışamaması olarak örneklemiştir. (Montgomery, 1998:105). Yüksek yoğunluklu bölgelerde, karma kullanım ve bu kullanımı destekleyecek ikincil çeşitliliği barındıracak ve teşvik edecek şekilde mekanlar planlanmalıdır. Zemin katlarda aktif kullanımları sağlamak için dikey bölgeleme de uygulanabilir. (Montgomery, 1995b). Sadece çekirdek bölgelerde değil aynı zamanda orta yoğunluktaki konut mahallelerinde, alt merkezlerde de insan çekici stratejik odak noktaları oluşturulmalıdır. Sosyal sürdürülebilirlikle de doğrudan ilişkili olan arazi kullanımı parametresi konut alanları, yeşil alan kullanımı, ticari alanlar, eğitim yapıları, dini merkezler, sağlık tesisleri, meydanlar olmak üzere Mevlana Mahallesindeki yoğunluğu, çeşitliliği ve yer seçim kriterleri üzerinden analiz edilmiştir. Çalışma alanındaki arazi kullanımı incelendiğinde; bölgede yoğun olarak konut işlevi tespit edilmiştir. On beş katlı kütle nizam konut alanlarının kapladığı alan neredeyse arazinin yüzde seksen beşine denk gelmektedir. Alanda karma kullanımlı kullanılan sadece iki yapı tespit edilmiştir (Harita 5.15) Bu durumda alanın karma kullanımlı bir yaklaşımın olmadığını göstermektedir.

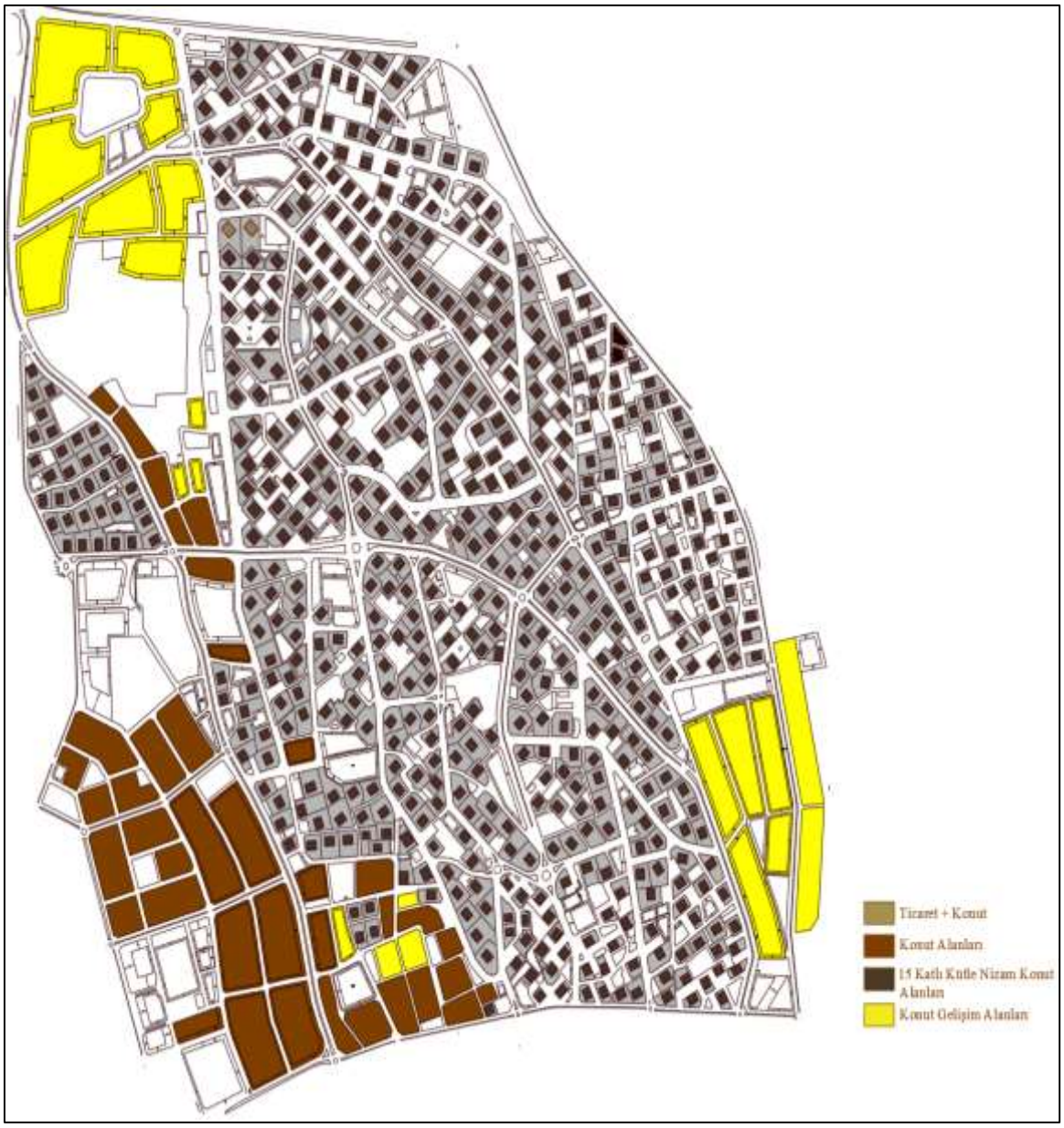

Harita 5.15. Mevlana Mahallesi konut alanları, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kamusal açık alanlar, aktif yeşil alanlar, kentsel kullanıcının toplumsal alışverişte bulunduğu, sosyal ağlar ördüğü, gündelik hayat pratiklerinin üretildiği, kentin rahatlama, dinlenme, sosyalleşme alanlarıdır. Pasif ve aktif yeşil alanlar, oyun alanları, spor sahaları, ,konser, festival, gezinme, kültürel etkinlikler, rekreasyon amaçlı kullanılırken aynı zamanda manzara ve peyzaj oluşturmaktadır. Yeşil alanlar kentle ve kullanıcı ile sık ve güçlü bağlantılar kurmalıdır. Talas Mevlana Mahallesi yeşil alanları incelendiğinde, bütüncül bir yeşil alan, yeşil aks yerine parçacıl ve tanımlanamamış yeşil bölgelerin olduğu tespit edilmiştir (Harita 5.16), (Resim 5.13) Büyüklük itibariyle de bu yeşil alanlar bölgedeki yoğunluğu karşılayamamaktadır. Bölgede yeşil alanın aktif olarak kullanıldığı tek yerden

söz etmek mümkündür. Mevlana Parkı, içerisinde yeme-içme mekanları, sosyal tesisin yer alması, yürüme ve koşma imkanları tanıması, oturma elemanları bulundurması, aydınlatma elemanlarının yer alması sebepleriyle bölge kullanıcısı tarafından tercih edilmektedir (Resim 5.15)

Harita 5.16. Mevlana Mahallesi park ve yeşil alanlar, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Resim 5.13. Mevlana Mahallesi Park örneği, 2023, yazar arşivi

Resim 5.14. Mevlana Mahallesi Park örneği, 2023, yazar arşivi

Resim 5.15. Talas Mevlana Parkı, 2023, yazar arşivi

Sürdürülebilir kaliteli mekansal çevrelerde karma kullanımlar desteklenirken Talas Mevlana Mahallesi konut işlevinin ağırlıklı olduğu ticaret mekanlarının az yoğunlukta olduğu bir bölgedir (Harita 5.17) Ticari faaliyetler hizmet sektörü etrafında gelişmektedir. Bölgede üretim tesisleri bulunmamaktadır. Bu da bölgenin gece- gündüz kullanımını etkilemekte çeşitlilik, güvenlik, sosyal sürdürülebilirlik, çekim noktası olma, sokak kullanımı, kamusal alan kullanımını minimuma indirmektedir. Bölgede yer alan ticari faaliyetler genellikle binaların zemin katlarında ve yer yerde bir iki katlı yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgede yer alan ticari faaliyetler; restoran, kafe, market, fırın, spor salonları, kuaför, berber, eczane, kuru temizleme, veteriner kliniği, çiçekçi, kırtasiye, hırdavat, özel yurt, düğün salonu vb. olarak sıralanmaktadır (Resim 5.16-17)

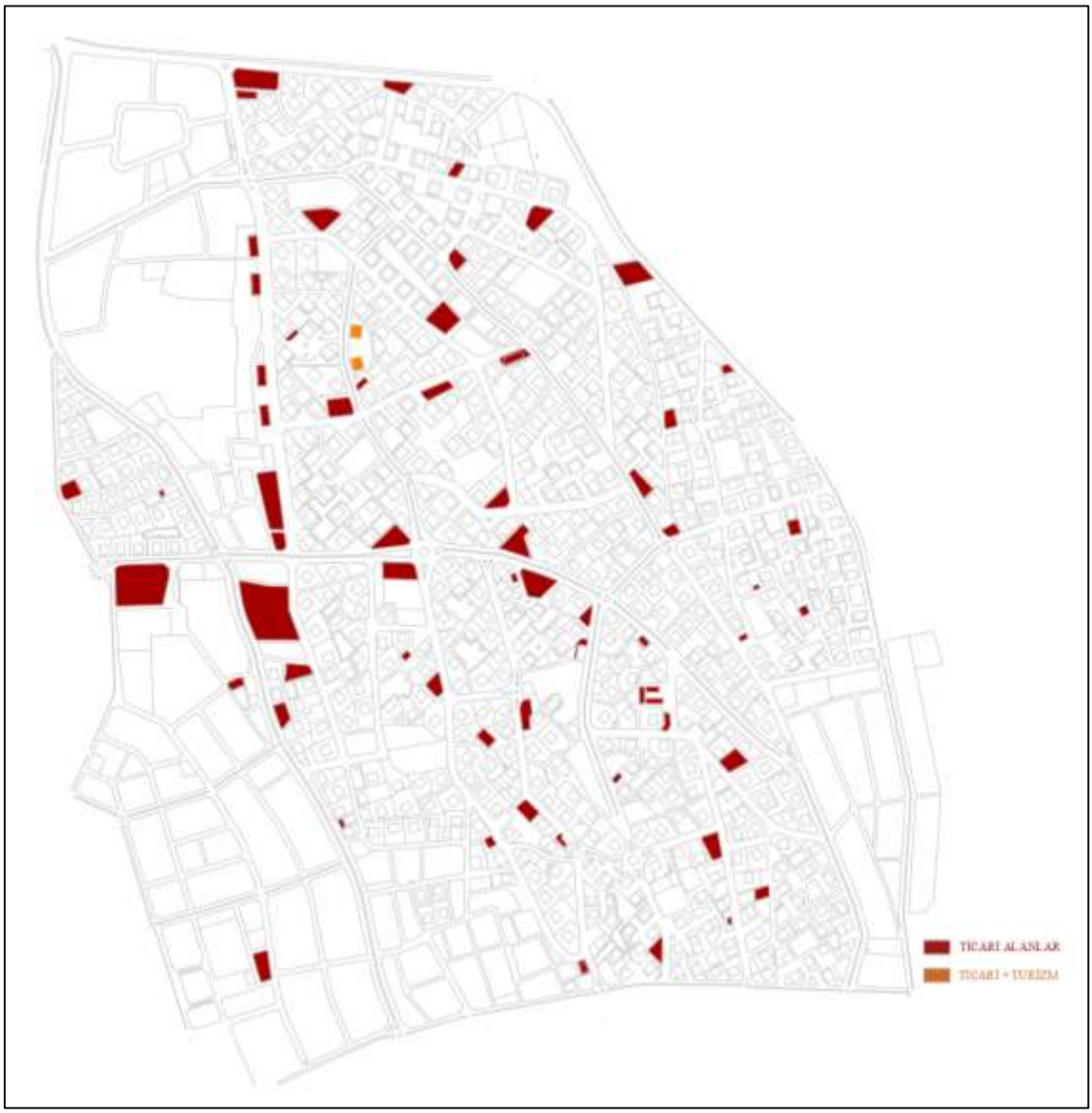

Harita 5.17. Mevlana Mahallesi ticari alanlar, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Resim 5.16. Talas Mevlana Mahallesi küçük ölçekli işletmeler, 2023, yazar arşivi

Resim 5.17. Talas Mevlana Mahallesi küçük ölçekli işletmeler, 2023, yazar arşivi

Mevlana Mahallesi içerisinde Kayseri Üniversitesi bulunmaktadır. Mahallede yükseköğretim yapısının bulunması, kentsel hafıza ve sosyal etkileşim mekanı oluştururken sosyal ağların güçlenmesine, sosyal sermayenin sürdürülebilirliğine destek vermektedir. Kayseri Üniversitesi ve bölgenin çeperinde yer alan Erciyes Üniversitesi çekim unsuru oluştururken bölgede hareketlilikte sağlamaktadır. Bu durum sosyal sürdürülebilirlik açısından olumlu bulunmuştur. Ancak bölgede yer alan ilk-orta ve lise eğitim mekanlarının sayısı bölge öğrenci nüfusuna oranla yeterli bulunmamıştır. Nüfus itibariyle Türkiye'nin yedinci büyük ilçesi olan Mevlana Mahallesinde beş ortaokul, altı lise, altı ilköğretim okulu üç adet okul öncesi eğitim mekanı bulunmaktadır (Harita 5.18) Sosyal eşitlik, adalet, sosyal sermaye, sosyal refah, yaşam kalitesi parametreleri bağlamında bölgenin sürdürülebilirliği sağlanamamaktadır.

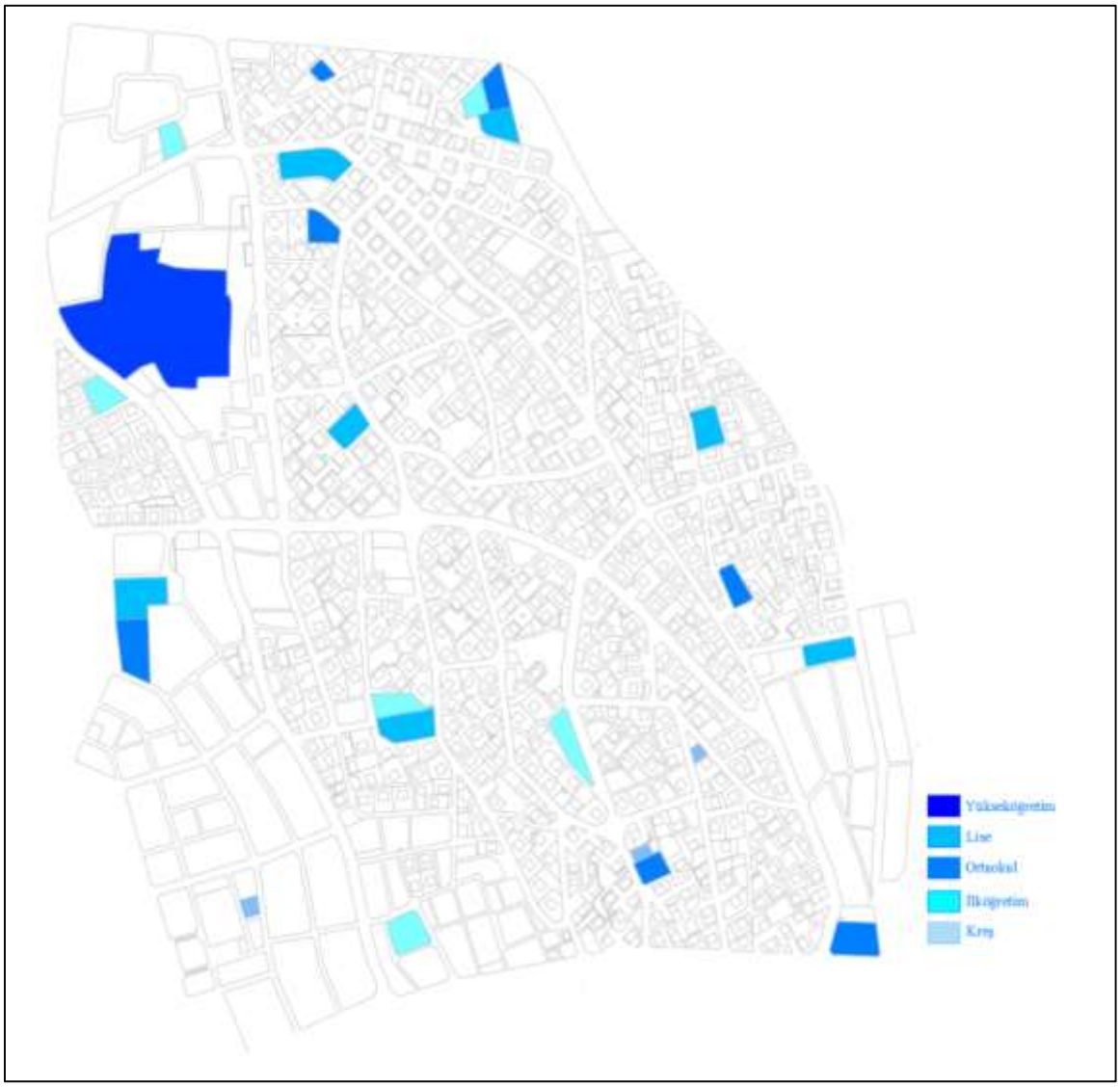

Harita 5.18. Mevlana Mahallesi eğitim alanları, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Resim 5.18. Talas Mevlana Mahallesi ilkokul örneği, ortaokul 2023, yazar arşivi

Talas Mevlana Mahallesinde on sekiz adet cami ve mescit yapısı tespit edilmiştir (Harita 5.19) Bölge nüfusuna oranla yeterli sayıda olan cami ve mescit yapıları, mekansal gereklilikler açısından yeterli düzeydedir. Ancak kozmopolit yapısı bulanan Talas Mevlana Mahallesi'nde farklı dinlere mensup kişiler için sunulmuş kilise, cem evi vb. ibadet mekanlarına rastlanmamıştır. Bu durumda yine aidiyet, sosyal eşitlik ve adalet, kapsayıcılık, bağlılık, yer duygusu parametreleri bağlamında eleştirilmektedir.

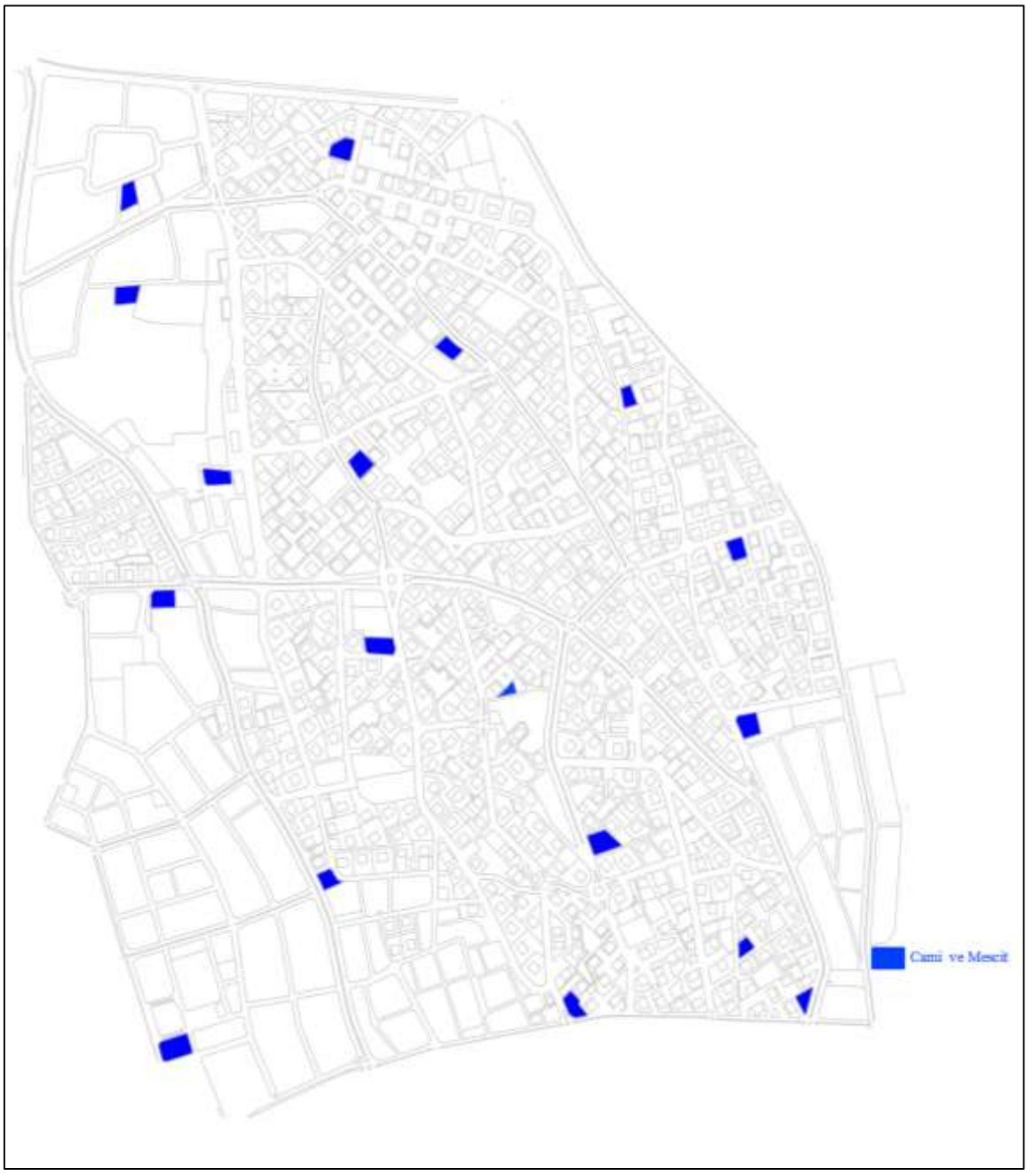

Harita 5.19. Mevlana Mahallesi Cami ve Mescit, yazar tarafından oluşturulmuştur.

İmar planında yer alan sosyal tesisler incelendiğinde, bölgede yedi adet sosyal tesis bulunmaktadır (Harita 5.20) Bu tesisler belediye tarafından işletilen kafe ve restoran, gençlik merkezlerinden oluşmaktadır. Alan, farklı sosyal grupların etkileşimde bulunacağı, vakit geçireceği çeşitlilikte ve sayıda sosyal tesis içermemektedir.

Harita 5.20. Mevlana Mahallesi sosyal tesis alanları, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Resim 5.19. Talas Mevlana Mahallesi Gençlik Merkezi (Gençlik ve Spor Bakanlığı resmi internet sayfası)

Sosyal sürdürülebilirliğin önemli parametreleri arasında yaşam kalitesi ve temel ihtiyaçlar parametreleri yer almaktadır. Arazi kullanım kararlarında bölgedeki sağlık tesisleri incelendiğinde yedi adet aile sağlık merkezi ve sağlık tesisi, üç adette özel sağlık tesisi bulunduğu tespit edilmiştir (Harita 5.21) Bölgenin yeni yapılaşmış ve yapılaşmaya devam eden bir bölge olması dolayısıyla sağlık alt yapısı yeterli düzeyde değildir. Bölgede aile sağlık merkezi inşaatları devam ederken, aile sağlık merkezlerinin büyüklük ve nitelik açısından mekansal kalite gerekliliklerini sağlayamayacağı düşünülmektedir (Resim 5.20). Yüksek yoğunluklu çevrede yürüme mesafelerinin uzak ve kaldırımların yeterli düzeyde olmadığı, sağlık birimlerinin kapasitesinin mevcut ve gelecekte artacak olan nüfusa hizmet edemeyeceği düşünülmektedir. Mevcut ve inşaat halinde olan sağlık merkezlerinin ölçek, form çevreye uyum, bütünlük, bağlantılılık gibi bir takım fiziksel ve sosyal açıdan eksikleri tespit edilmiştir.

Resim 5.20. Talas Mevlana Mahallesi Sağlık Merkezi, 2023, yazar arşivi

Harita 5.21. Mevlana Mahallesi sağlık alanları, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Meydanlar, kentlerin önemli hafıza mekanlarıdır. Sosyal sürdürülebilirlik kapsamında özellikle kamusal mekanlar arasında kentin, bölgenin kalbi olarak tarifleyebileceğimiz meydanlar, toplumsal davranışların temsil mekanlarıdır. Talas Mevlana Mahallesi'nde ismi Mevlana Meydanı olmak üzere bir adet meydan bulunmaktadır (Harita 5.22) Bu meydan Selçuklu Dönemi kümbeti etrafında zamanla gelişmiş, ağaçlarla çevrilmiş, kentli kullanıcının tercih ettiği yer olarak, meydan olarak tariflenen kentsel mekana dönüşmüştür. 2020 yılında Talas Belediyesi tarafından yarışmaya açılan meydan yenilerek, yerel halkın kullanımına, yerel izlere ve topoğrafyaya uygun bir proje tasarımı ile yenilenmiştir. Bölgenin sürdürülebilirliği bağlamında meydanın varlığı, mimari yarışma yoluyla

yenilenmesi, kolokyumun halka açık bir alanda gerçekleştirilerek halkın katılımının sağlanması sürdürülebilirlik açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir.

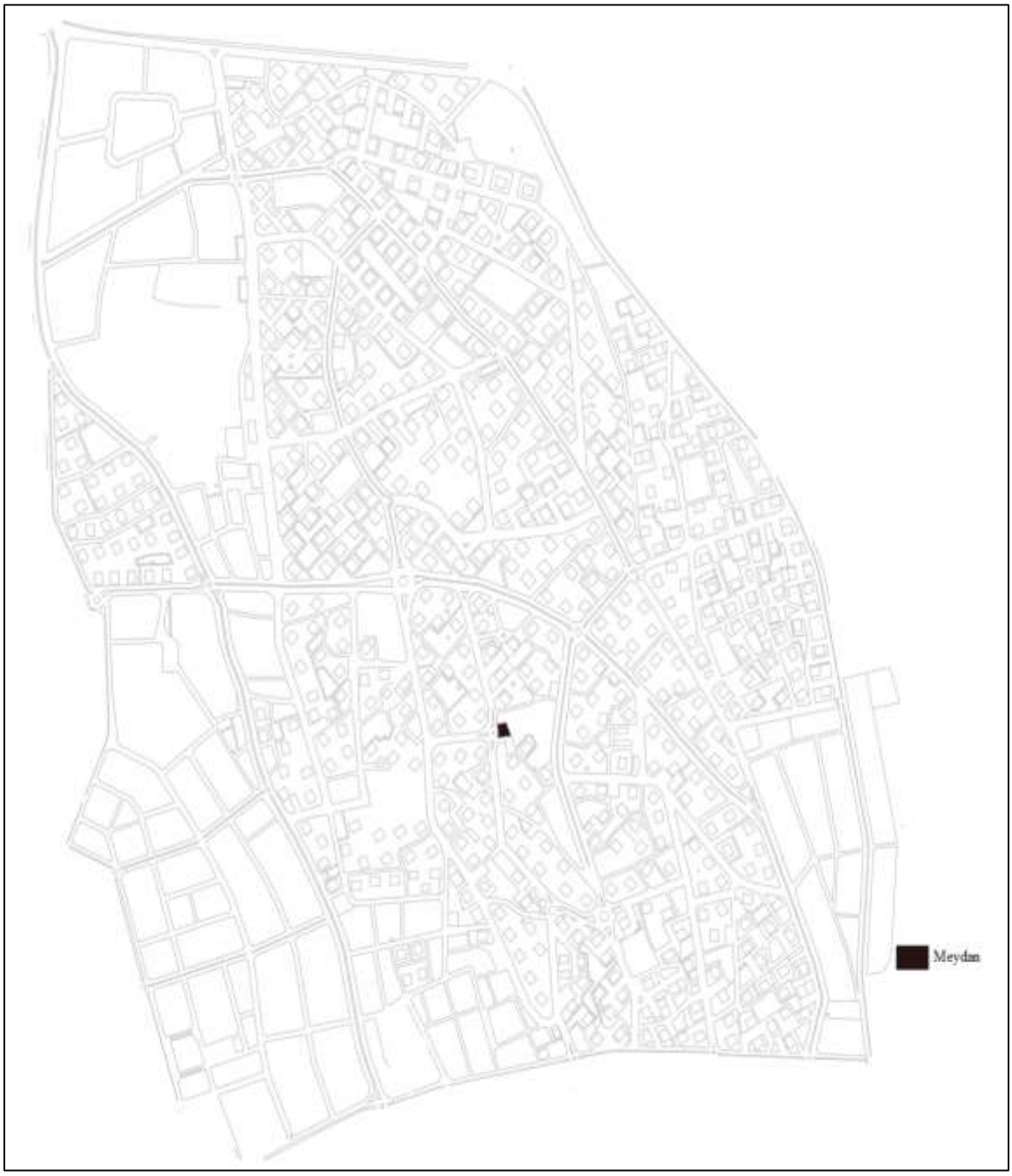

Harita 5.22. Mevlana Mahallesi meydan, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Erişebilirlik, kullanıcıların bölgeye, kentsel mekana ulaşım şeklini tariflemektedir. Kalitesi yüksek fiziksel çevrede kullanıcılar, çeşitli sosyal çevrelere kolay ve çeşitli seçeneklerle erişim sağlayabilmektedir (Gehl, J.,1987) Charkhchian & Daneshpour (2010)' a göre erişilebilirlik kamusal alanın ulaşım, yaya ve engelli erişimi, park yeri gibi konularda

kolaylık sağlamasıdır. Praliya ve Garg' (2019) çalışmalarında kamusal mekanın kalitesine yönelik erişilebilirlik ve bağlantıları, alanın görünürlüğü, toplu taşım, yaya, özel araç ile erişim olarak sıralamaktadır. Kentsel mekanda erişilebilirlik iki farklı perspektiften ele alınmalıdır. İlki çalışma alanına ya da kamusal alana nasıl ulaşım sağlandığı ikincisi ise kamusal alan, kentsel mekan, bölge içerisinde nasıl bir erişim mekanizmalarının olduğudur. Bu bağlamda Talas Mevlana Mahallesinde sosyal sürdürülebilirlikle ilişkili olarak kentsel mekanda kalite parametrelerinden, erişilebilirlik parametresi, toplu taşıma, yaya-kaldırım, özel araç- otopark yerleri, erişimde kolaylık, araç trafiği hakkında analizler içermektedir.

Talas Mevlana Mahallesi'ne Kayseri Kent Meydanı, Kayseri Otogarı, Erciyes Üniversitesinden hafif raylı sistem, halk otobüsleri, özel araç, taksi seçeneklerini kullanarak erişim sağlanabilmektedir. Yaya olarak kent meydanından mahalleye erişim yürüme mesafesini aşmaktadır (Harita 5.23), (Harita 5.24)

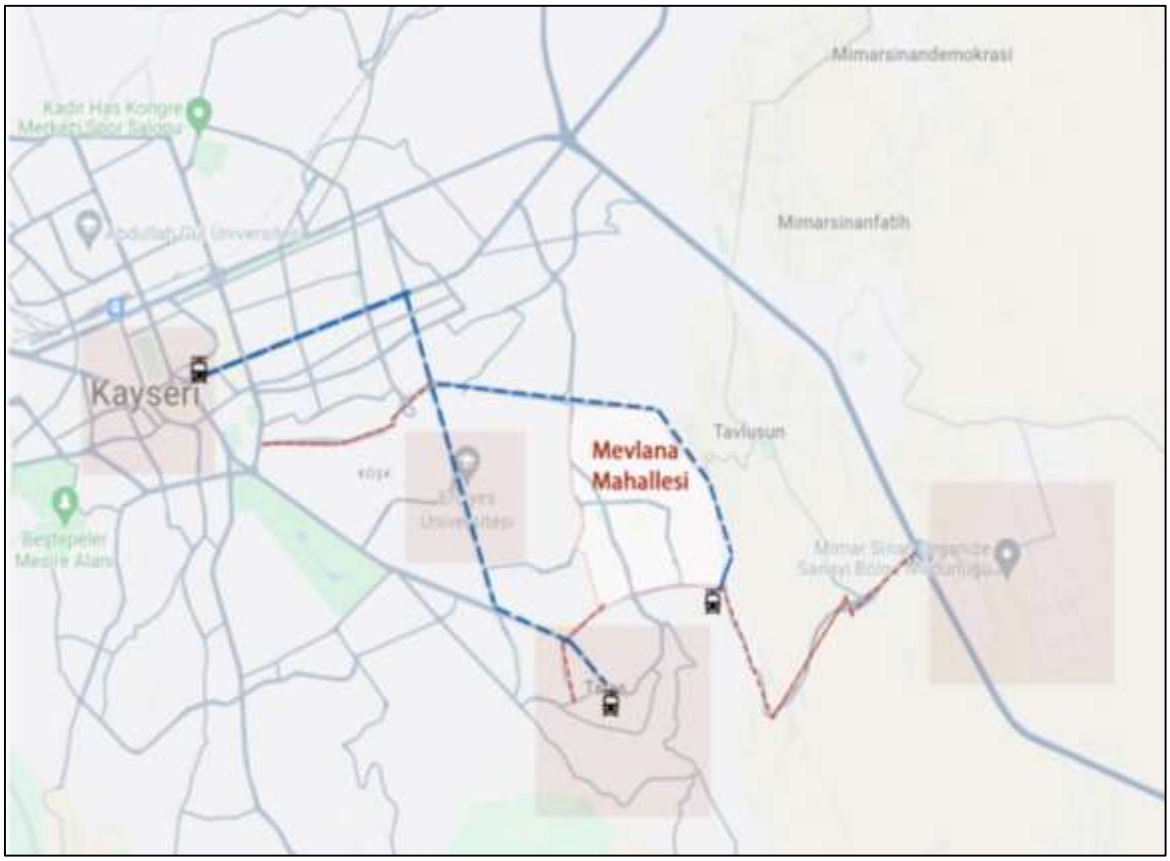

Harita 5.23. Mevlana Mahallesi erişim haritası, yazar tarafından oluşturulmuştur.

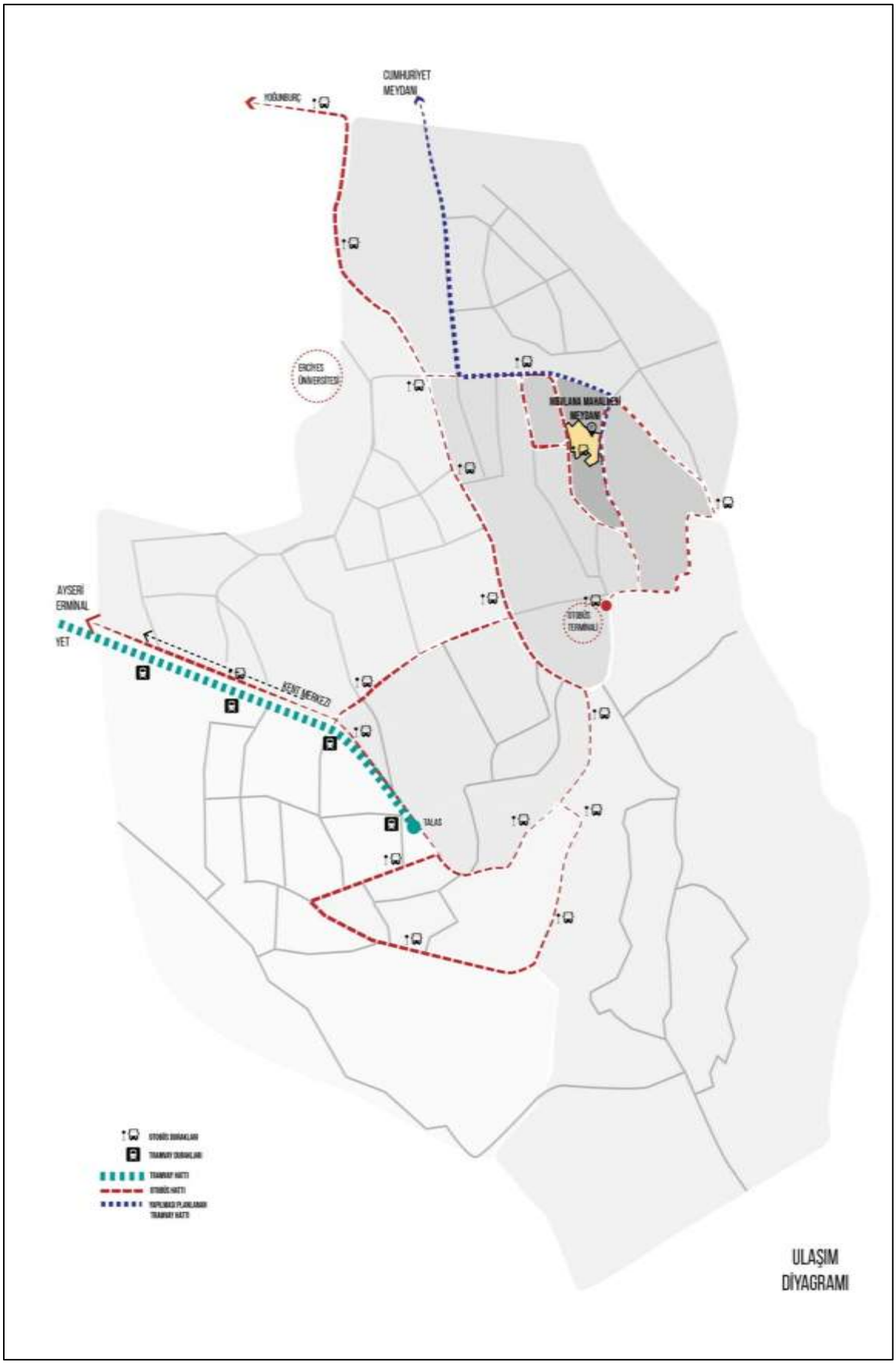

Harita 5.24. Mevlana Mahallesi erişim haritası (Arkitera, 2020)

Mevlana Mahallesi içerisinde erişim, toplu taşıma olarak halk otobüsleri ve yeni açılan tramvay hattı ile sağlanabilmektedir. Alanda yetmiş adet halk otobüsü durağı bulunmaktadır (Harita 5.25) Dolayısıyla toplu taşıma ile erişim sağlanabilmektedir. Alanda öğrenci nüfusunun fazla olması dolayısıyla beş adette mini terminal bulunmaktadır. Böylelikle mahalleden otogara erişim sağlanmaktadır.

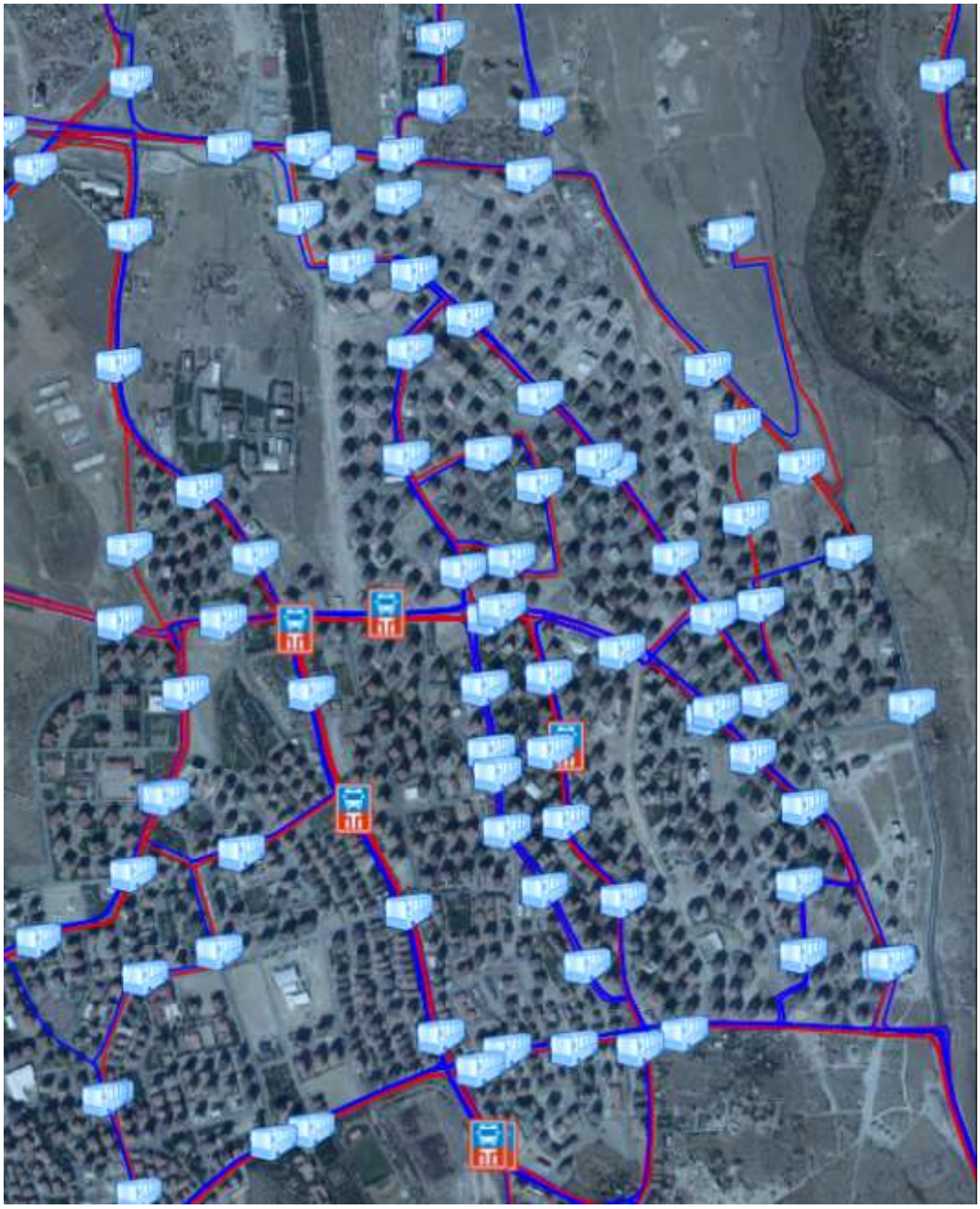

Harita 5.25. Mevlana Mahallesi otobüs ve mini terminal durakları, (Kayseri CBS)

Farklı saat dilimlerinde alınan trafik verilerine göre bölgede, trafik sıkışıklığı, trafik sorunu yaşanmamaktadır (Harita 5.26) Dolayısıyla trafik problemleri kentsel mekanda erişimde aksaklıklara neden olmamaktadır. Bu durumda mekansal kalite ve sürdürülebilirlik açısından bölgede pozitif bir sonuç ortaya koymaktadır.

Harita 5.26. Mevlana Mahallesi saat: 12.00 ve saat:19.00 trafik verileri, (Google Maps)

Mevlana Mahallesi toplu ve özel araç erişimi, bölgeyi kuşatan ana taşıt yolları ve bu yollara bağlanan tali yollar ve çıkmaz sokaklardan oluşmaktadır (Harita 5.27) Ana taşıt yolları süreklilik arz etmesine rağmen bölgede oluşan çıkmaz sokaklar ya da henüz inşa edilmemiş taşıt yollarının bulunması, kullanıcıya sürekli, konforlu bir erişim sağlamamaktadır.

Bölgede yer alan tekil bloklar ve etrafında kurgulanan otopark alanları bölgede trafik ve otopark sorununa neden olmamaktadır. Bu durum pozitif olarak değerlendirilse de alandaki sert zemin fazlalığı mekansal konfor ve sosyal hayatı negatif olarak etkilemektedir.

Harita 5.27. Mevlana Mahallesi yapı- yapı adaları- yol diyagramları, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Talas Mevlana Mahallesi'ni yaya erişimi açısından incelediğimizde bölge topografik yapısından kaynaklı olarak eğimlidir. Bu durum yaya ulaşımını olumsuz yönde etkilemektedir. Yaya erişimini kolaylaştırmak adına bölgede rampa, yaya yolları ya da buna uygun bir kentsel tasarım yaklaşımı geliştirilmemiştir. Henüz devam eden şantiye bölgeleri de yaya için tehlikelere neden olmaktadır. Özellikle herkes için tasarım yaklaşımının benimsendiği bir dönemde, her türlü kullanıcıya eşit erişim hakkı sağlamak önemli bir konudur. Buna karşın Talas Mevlâna Mahallesi'nde süreklilik arz eden bir yaya yolu, rampa sistemleri, alt geçit, üst, geçit, yürünebilirlik söz konusu değildir (Resim 5.21) Bölgede engelli kullanıcılar için uygun eğim düzenlemesi, zeminde kabartma uygulamaları ve uygun malzeme seçimi uygulamaları eksiktir. Ayrıca yaya yollarında korunaklı üst örtü vb. sistemlere yer verilmemiştir. Yüksek yoğunluklu yapılaşmadan dolayı da bölgede yaya için okunaklılık da sağlanamamaktadır (Harita 5.28), (Harita 5.29)

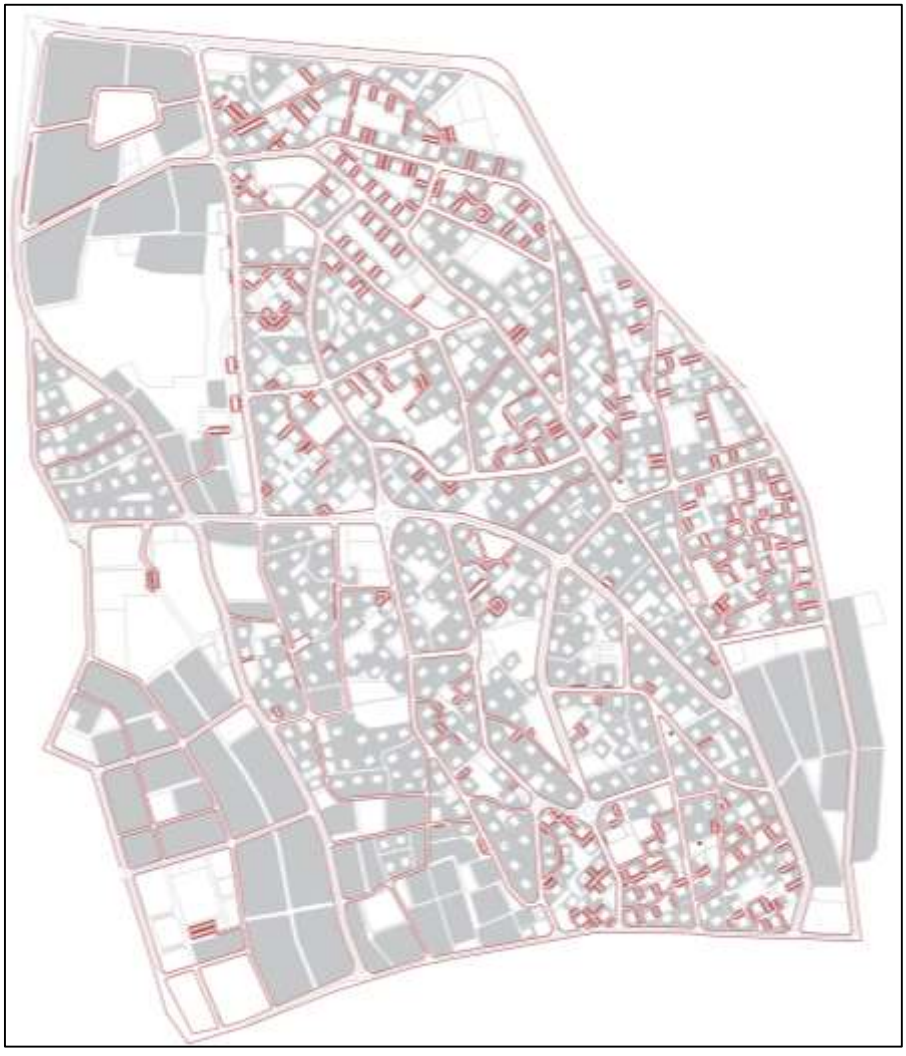

Harita 5.28. Mevlana Mahallesi kaldırım- yapı- yol, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Resim 5.21. Talas Mevlana Mahallesi yaya yolu eksikliği, 2023, yazar arşivi

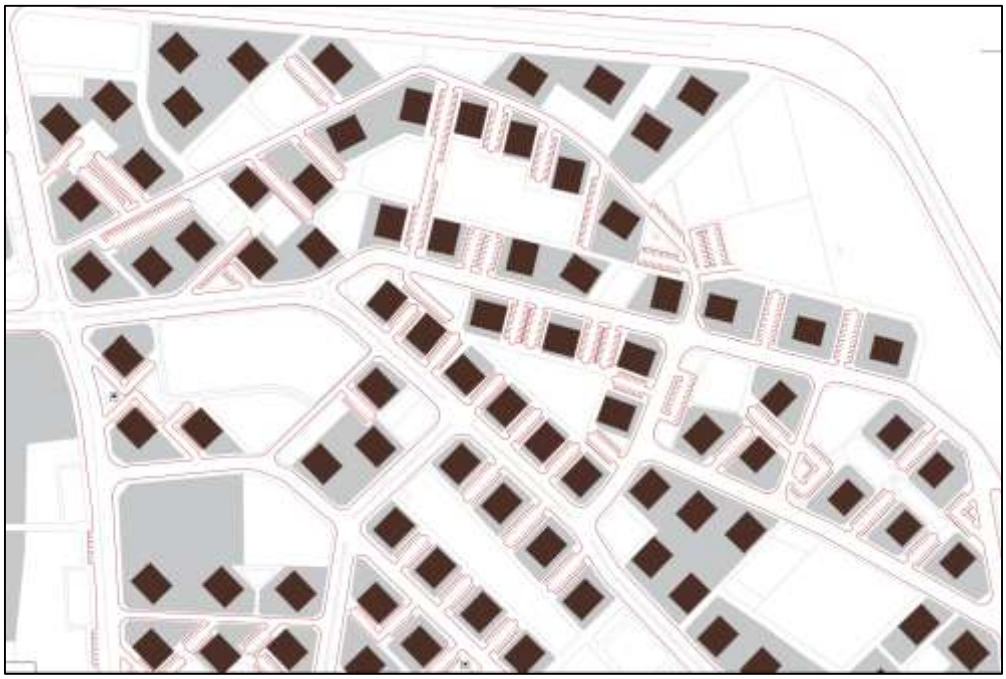

Harita 5.29. Mevlana Mahallesi otopark, yapı, kaldırım, yol ilişkisi, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yakınlık- uzaklık parametresi bölgenin kamusal alanlarının kentin diğer önemli kamusal alan ve aktivite merkezleri, nirengi noktaları arasındaki uzaklık ve yakınlık düzeyi ilişkisine atıf yapmaktadır. Yakınlık-uzaklık ilişkisi toplumun fiziksel veya algısal olarak değerlendirdiği bir parametredir. Bu parametre iki farklı ölçekte ele alınabilmektedir. Erişim parametresinde olduğu gibi ilki bölgedeki kamusal alanların kentin diğer kamusal alanları ile kurduğu ilişki ikincisi ise kamusal alan içerisindeki bölümlerin birbirleri ile kurduğu ilişkidir. Bu bağlamda alandaki karma arazi kullanım düzeyi, çeşitlilik, gerekliliklerin ne derecede sağlandığı bilgisi ya da ihtiyaçların ortaya konmasına destek olmaktadır. Çalışmada bölgenin tek meydanı olan Mevlana Mahallesi Meydanı ve kentin diğer öne çıkan kamusal alanları ve aktivite alanlarına olan yakınlık-uzaklık ilişkisi incelenmiştir (Harita 5.30) Mevlana Mahallesi Meydanı, Kayseri Kent Meydanı, Ali dağı yamaç paraşüt alanı, Ali Saip Paşa Sokağı vb. başta olmak üzere pek çok kamusal alanla toplu taşıma, özel araç, bisiklet ve yaya olmak üzere erişim mesafesindedir (Resim 5.22.-23.)

Resim 5.22. Mevlana Meydanı otobüs durağı, 2023, yazar arşivi

Resim 5.23. Mevlana Meydanı özel araç ile erişim, 2023, yazar arşivi

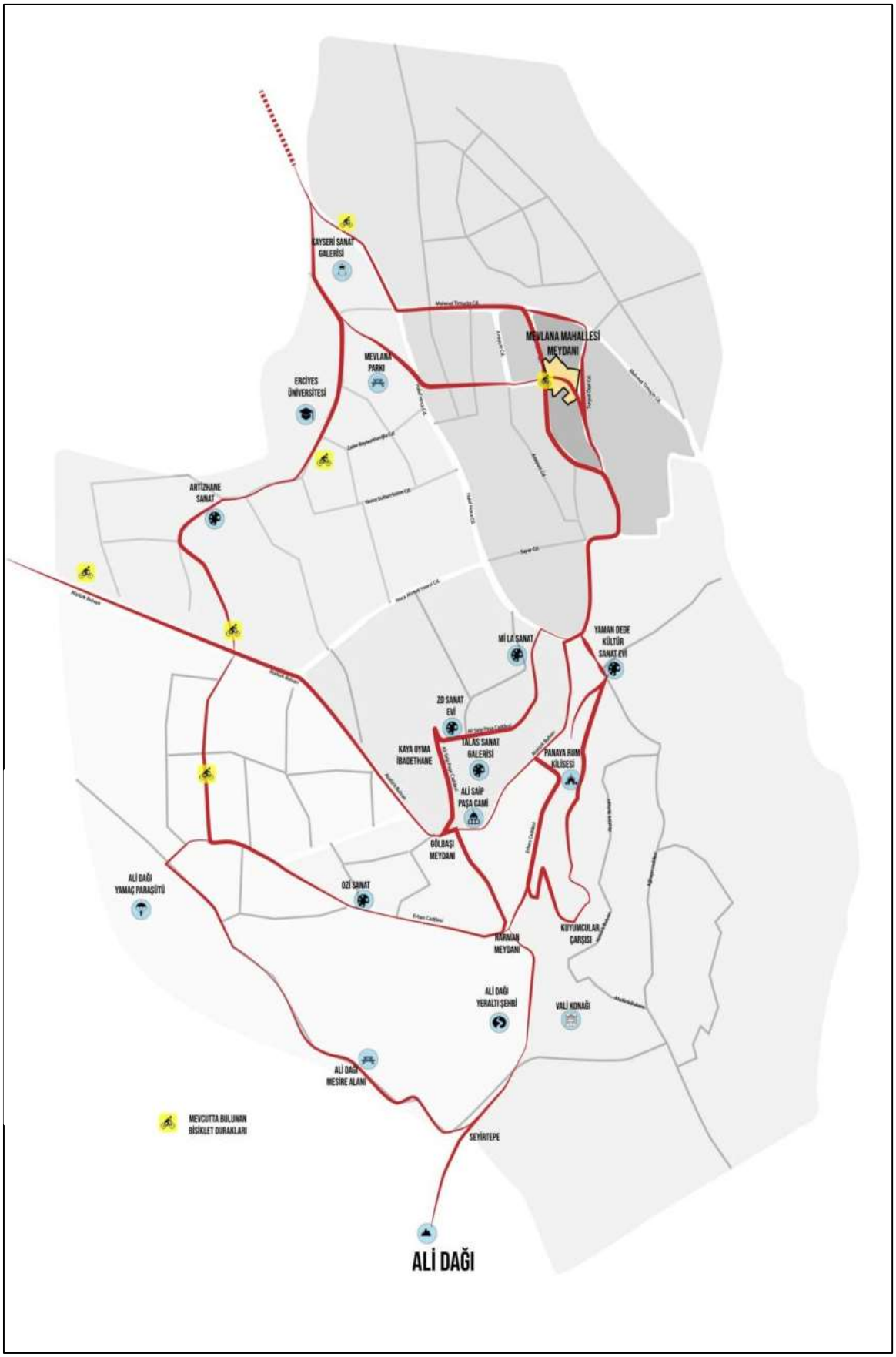

Harita 5.30. Mevlana Mahallesi Meydanı ve çevresi (Arkitera,2020)

5.7. Talas Mevlana Mahallesi'nin Tarihsel ve Doğal Sürdürülebilirliği

Talas Mevlana Mahallesi'nin sosyal sürdürülebilirliğinin değerlendirilmesinde bütüncül bir bakış açısı ile tarihsel ve doğal sürekliliğin incelenmesi kapsamında mekansal kalite parametrelerinden doğal etmenler, kimlik ve kültürel miras, çevre ana göstergesi incelenmiştir. Doğal etmenler, kentsel mekandaki doğal peyzaj unsurlarını içermektedir. Bu parametre bağlamında bitki örtüsü, doğal topografik oluşumlar, ağaçlandırma çalışmaları incelenmiştir.

Çizelge 5.4. Tarihsel ve Doğal sürdürülebilirliği değerlendirme çizelgesi, yazar tarafından oluşturulmuştur.

	Parametreler	Yetersiz	Nötr	Yeterli	Referans
1. TARİHSEL- DOĞAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	1.1. Doğal Etmenler Ve Doğal Peyzaj	x			112, Resim 5.23.
	1.2. Kimlik ve Kültürel Miras	x			114, Resim 5.28.
	1.3. Çevre	x			115, Harita 5.12., Resim 5.29-3.32.

Sosyal sürdürülebilirlik ve mekansal kalite araştırmalarında yapay çevrenin olduğu kadar doğal çevrenin niteliği, kalitesi, sürekliliği konuları da önem arz etmektedir. Özellikle milyonlarca yılda oluşan jeolojik oluşumların bulunduğu doğal oluşumların mekansallaştığı alanlarda, bu yapıların sürdürülebilirliği, kültürel mirasın korunması konuları ön plana çıkmaktadır. Yerel bitki örtüsü, var olan fauna ve floranın korunması sürdürülebilirlik için önemli parametrelerdir. Bu yaklaşımlar toplumun davranış ve yönelimleri üzerinde etkilidir. Mevlana Mahallesi, karasal iklimin hakim olduğu; yazları sıcak ve kurak, kışları kar yağışlı, gece ve günüz arasındaki sıcaklık farklarının fazla olduğu bir bölgedir. Kentte volkanik Erciyes Dağı'nın yer alması dolayısıyla bölgede kaya oluşumları yer almaktadır (Resim 5.24.-25) Toprak humuslu-kumlu yapıya sahiptir. Verimlilik açısından değerlendirildiğinde yaklaşık yüzde altmıştır. Çalışma alanında tabii zemin mevcut olup, andezitik ve bazaltik tüf birimleri de gözlemlenmektedir (Talas Belediyesi Mimari Yarışma Şartnameleri).

Resim 5.24. Alanın doğal bitki örtüsü, Talas Belediyesi Mimari Yarışma Şartnamesi

Resim 5.25. Alanın doğal bitki örtüsü, Talas Belediyesi Mimari Yarışma Şartnamesi

Resim 5.26. Yosunlaşmış Özgün Kaya Oluşumlar, mevcut durum, yazar arşivi

Talas ilçesinde bağ ve bahçe kültüründe çınar, at kestanesi, sedir, meşe, ıhlamur, ceviz ve karadut gibi ağaçlar yaygındır (Resim 5.27), (Resim 5. 28)

Resim 5.27. Alanın doğal bitki örtüsü, Talas Belediyesi Mimari Yarışma Şartnameleri

Resim 5.28. Alanın doğal bitki örtüsü, yapı ilişkisi, yazar arşivi

Geleneksel Talas kent dokusunda bu potansiyel özellikler korunurken yeni yapılaşan Talas Mevlana Mahallesi kent dokusunda doğal peyzaj, doğal izler, topoğrafya korunmamış, bütün bölgeye klonlanmış on beş katlı apartmanlar yan yana sıralanmıştır. Çalışma alanında olmayan ancak Talas Mevlana Mahallesi sınırları dışında kalan, mahalle ile görsel sürekliliklerin sağlandığı, Kapadokya Bölgesi'nin önemli bir parçası olan Derevenk Vadisi, jeolojik yapısı, vadi içlerine oyulmuş yerleşim alanları, kilise ve manastırlardan oluşan tarihi ve kültürel varlıkları ile bölgenin kalkınması için büyük potansiyeller taşımaktadır. Talas'ın Mevlana Mahallesi'ne sınır oluşturan Derevenk Vadisi hem kültür hem de ekolojik süreklilik için de önemli bir potansiyel oluşturmaktadır (Harita 5.31), (Resim 5.29).

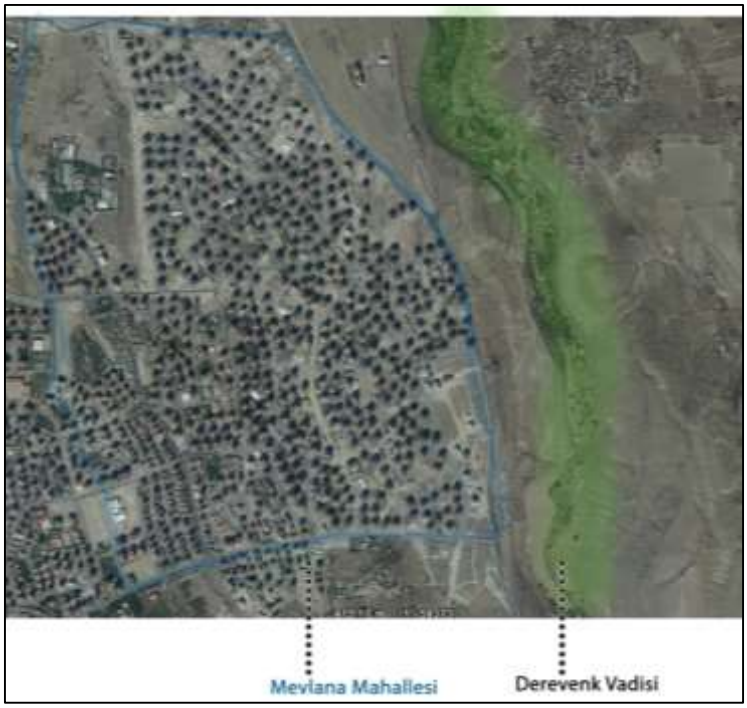

Harita 5.31. Mevlana Mahallesi ve Derevenk Vadisi'ni gösteren harita, yazar

Resim 5.29. Mevlana Mahallesi sınırından Derevenk Vadisi'ne bakış, yazar arşivi

Kentsel mekanın kalitesinde, kullanıcıların sahip oldukları duyusal boyutların verileri (işitsel, görsel, kokusal) etkilidir. Kullanıcıların mekansal deneyimlerinde özellikle manzara etmeni, aydınlık düzeyi, aydınlatma tasarımı, trafik ve gürültü, bölgedeki koku bileşeni mekansal algı düzeyini etkilemekte olup sosyal sürdürülebilirlik bileşenleri ile doğrudan ilişkilidir. Örneğin aydınlatma tasarımı, alanın gece kullanım düzeyini/sıklığını, bölge güvenliğini, suç ve şiddeti etkilemektedir. Manzara etmeni, bölgenin sahip olduğu hem doğal manzara hem de yapılı çevrenin sunmuş olduğu kent silüeti, sosyal uyum, bütünlük, mülk edinme noktasında etkilidir. Talas Mevlana Mahallesi manzara etmeni bağlamında incelendiğinde, Ali Dağı ve Erciyes Dağı, doğal topoğrafya, kaya oluşumlar, toprak ve çeşitli ağaçlar bölgenin doğal manzara unsurlarını oluşturmaktadır. Alandaki on beş katlı yüksek yapıların yan yana, yoğun ve sık bir biçimde yerleştirilmiş olması bu doğal unsurların tam olarak görünmesine engel teşkil etmektedir. Özellikle mahallenin iç bölgelerinde bu doğal manzara unsurları hiç görünmemektedir. Yapıların oluşturduğu yapay manzarada ise ancak diğer binaların cepheleri, yoğun apartman dokusu görünmektedir. Hatta bazı bölgelerde güneş dahi görünmemekte olup binaların birbiri üzerine düşen büyük gölgeleri izlenmektedir. Dolayısıyla bölgede manzara, kent silüeti mekansal kalite gerekliliklerini sağlamamaktadır (Resim 5.30.-33)

Resim 5.30. Mevlana Mahallesi manzara etmeni, yazar arşivi

Resim 5.31. Mevlana Mahallesi manzara etmeni, yazar arşivi

Resim 5.32. Mevlana Mahallesi manzara etmeni, yazar arşivi

Resim 5.33. Mevlana Mahallesi manzara etmeni, yazar arşivi

Mevlana mahallesinin aydınlatma verileri incelendiğinde, mahallenin ana cadde ve sokaklarında sokak lambaları bulunurken, mahallenin ara sokaklarında ve konutların çevresinde seyrek bir biçimde aydınlatma elemanları bulunmakta bu durumda geceleri mahallenin iç bölgelerinin karanlık olmasına neden olmaktadır (Harita 5.32) Mahallenin meydanında ise aydınlatma düzeyi yeterlidir (Resim 5.34)

Resim 5.34. Mevlana Mahallesi ve çevresi aydınlatma düzeyi, yazar arşivi

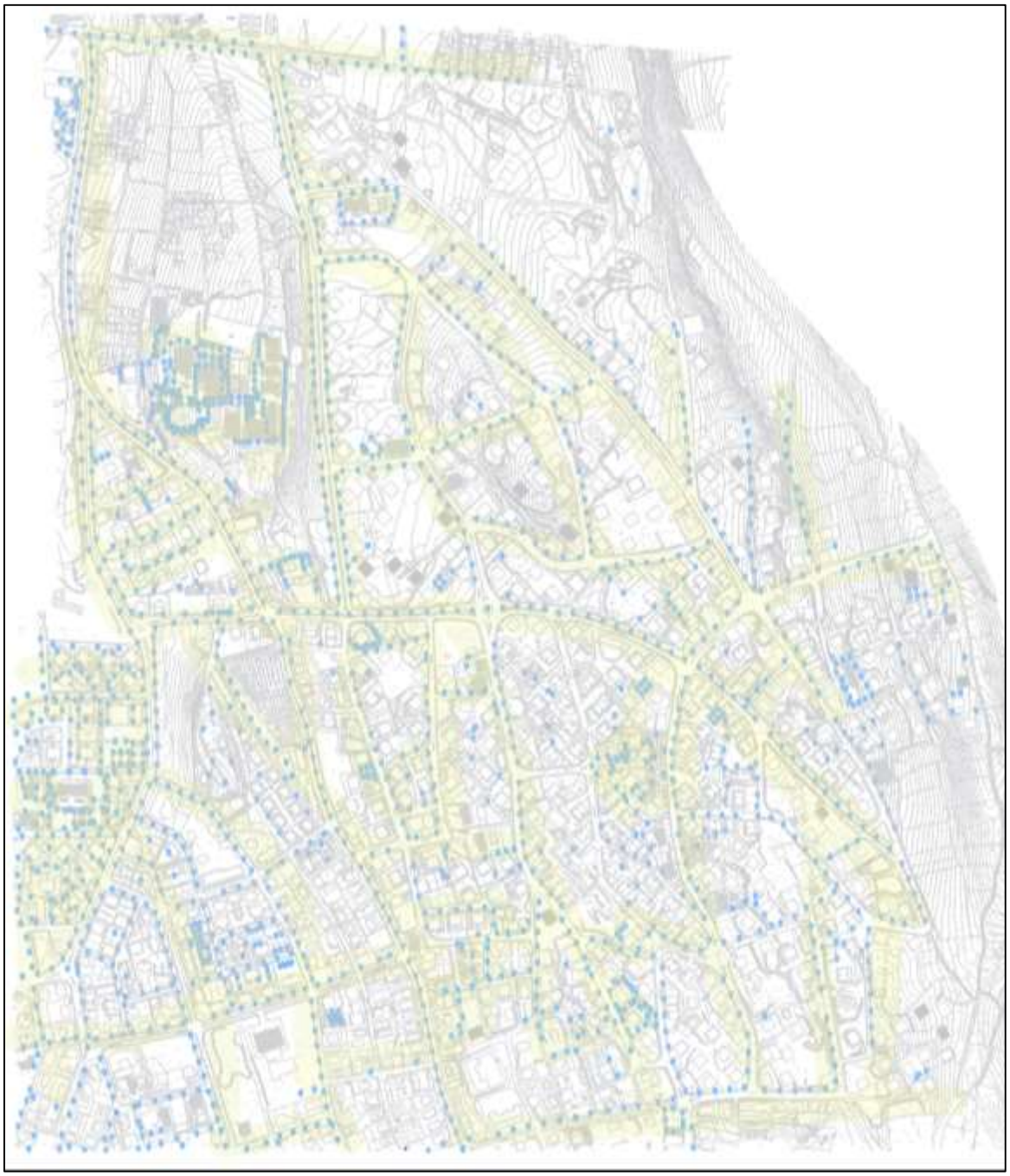

Harita 5.32. Mevlana Mahallesi sokak lambaları, yazar tarafından oluşturulmuştur.

5.8. Talas Mevlana Mahallesi'nin Sosyal Sürdürülebilirliği

Talas Mevlana Mahallesi'nin sosyal sürdürülebilirliği, süreklilik, devamlılık, güvenlik, sosyal bağlantı ve sermaye, yaşam kalitesi, katılım toplumun sürdürülebilirliği ve istikrarı ana göstergeleri çerçevesinde incelenmiştir.

Çizelge 5.5. Sosyal sürdürülebilirliği değerlendirme çizelgesi, yazar tarafından oluşturulmuştur.

	Parametreler	Yetersiz	Nötr	Yeterli	Referans
1. Sosyal Sürdürülebilirlik	1.1. Süreklilik Devamlılık	x			119- 121, Harita 5.28
	1.2. Güvenlik		x		
	1.3. Sosyal Bağlantı-Sermaye	x			119, Harita 5.31
	1.4. Yaşam Kalitesi, Temel İhtiyaçlar		x		123, Resim5.38.
	1.5. Bağlantılar	x			119-121, Harita 5.28 .
	1.6. Katılım Ve Demokrasi	x			121

Bu bölümde ele alınan sosyal sürdürülebilirlik parametreleri nitel öncüller olması bağlamında mekânsal kalite parametreleri ile desteklenerek açıklanmaya çalışılmıştır. Mekansal kalite parametrelerinden olan ve sosyal sürdürülebilirliğin de temel bileşenlerinden olan "Sosyal sermaye" kavramının ilk kullanımı Lyda Judsen Hanifan'a aittir. Hanifan, 1916 yılındaki "The Rural School Community Center" adlı çalışmasında, sermayenin ekonomik boyutu dışında kalan fakat ona katkı yapan, toplumsal bütünlüğü oluşturan bireyler ve aileler arasında, insanların günlük yaşamlarıyla ilgili, iyi niyet, arkadaşlık, sempati ve sosyal birtakım münasebetlerin varlığına dikkat çekmek için sosyal sermaye kavramını geliştirmiştir (Devamoğlu, 2008:4). Edward Banfield ise sermaye kavramını Güney İtalya'nın geri kalmışlığını açıklama ile ilgili çalışmasında kullanmış ancak çalışması ekonomik çevrelerde ilgi uyandırmamıştır. Kavram Homans tarafından 1961'de sosyal etkileşim teorisi ile ilgili bir çalışmada kullanılmıştır. (Homans, 2008:8). Putnam, sosyal sermaye kavramının bugünkü anlamında ilk kullanımının Jane Jacobs'ın 1961 tarihli "The Death and Life Great American Cities" adlı çalışmasında görüldüğünü söylemektedir. Jacobs, bu çalışmasında şehirlerdeki komşuluk ilişkilerinin güven, iş birliği ve kolektif eylemin temelini oluşturduğuna işaret etmek üzere sosyal sermaye kavramını kullanmıştır (Jacobs, 2010:10). Fukuyama'ya göre Jacobs, çalışmasında şehir komşuluğunda mevcut sosyal ağların kamu güvenliğini cesaretlendiren bir sosyal sermaye

biçimi teşkil ettiğini ileri sürmektedir (Fukuyama, 2002:33). Sosyal sermaye kavramını Mevlana Mahallesi üzerinden ele aldığımızda toplumu bir araya getirecek, karşılaşma mekanları üretecek, gündelik hayat rutinlerinin sürdürüleceği kamusal alanların yetersiz olduğu yapılan inceleme ve analizler sonucunda görülmektedir. Mevcut İmar düzeninin, yapılar arasında kalan boşlukların tanımsızlığı sosyal sermayenin önemli noktalarından olan komşuluk ilişkilerini güçlendirecek nitelikte olmadığı gibi yüksek yoğunluklu bölgede ki güvenlik açıklıkları da komşuluk ilişkilerinin güçlenmesi noktasında bir engel teşkil etmektedir.

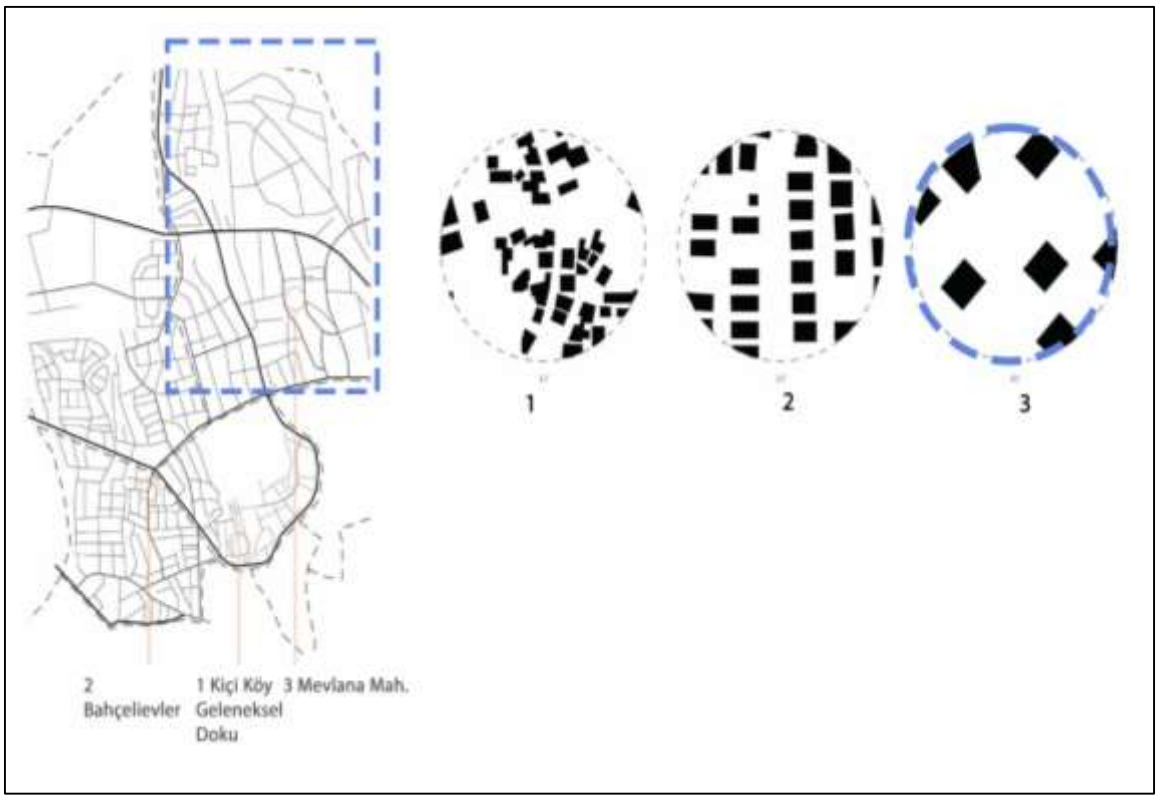

Harita 5.33. Talas'ın kentsel dokusunun değişimi

Talas Mevlana Meydanı ulusal yarışma projesi katılımcılarından olan Atak S., proje raporlarında bölgenin sosyal sermayesine atıfta bulunmaktadır:

'' Talas ilçesini incelediğimizde, tarihsel gelişimi boyunca alınan kentsel planlama kararları nedeni ile mahalleleri arasında oluşan farklı yapı tipolojileri ve kamusal alanlara rastlamaktayız. Bu değişim dönemin konut gereksinimleri, yapı teknikleri ve ekonomik sebepler ile açıklanabilir. Talas ilçesinin tarihine kıyasla yakın dönem merkezinden yeni kurulan mahallelerine doğru kamusal alanları analiz ettiğimizde sokak/meydan düzeninin ve

kullanımının değiştiğini ve son dönemde birincil kullanıcı olan insanın ikinci planda bırakıldığını görmekteyiz. Bu değişim doğrultusunda zaman içerisinde oluşmuş kentsel hafızanın belirli kırılmalara ve farklı tanımlara sahip olduğunu söyleyebiliriz. Kısaca yeni sayılabilecek ve aynı planlama esasları ile gelişmeye devam eden Mevlana mahallesini, Talas'ın diğer merkez mahalleleri ile herhangi bir bağlantısı olmayan, tarihi dokunun yakınında kurulu, herhangi bir mahalle olarak tanımlayabiliriz. Bu değerlendirme sonucunda proje alanını, kentlinin ortak belleğinde ilçenin geçmişi ile bağlantısı bulunmayan bir noktada konumlandırırsak, tarihi referanslar aramak tarihe ve gelişim sürecine karşı çıkmak ve aslında var olmayanı üretmek olacaktır'' diyerek bölgenin sosyal sürdürülebilirliğini eleştirel bir açıklama yapmıştır''.

Sosyal sermayenin doğrudan ilişkili olduğu "güven", toplumların daha sağlıklı bir şekilde var olabilmeleri, fonksiyonlarını yerine getirebilmeleri için elzem bir olgudur. "Luhmann'a göre, sosyal sistemler insanların faaliyetlerinden değil, onlar arasındaki iletişim süreçlerinden oluşur. Toplum sadece bireyler iletişim kurduklarında var olur" (Erdem ve Özen, 2003:53). "Sosyal sistemlerin özü iletişimle biçimlenir ve bunu gerçekleştiren en etkili araçlardan biri güvendir" (Erdem ve Özen, 2003:54)

Kentsel mekanda ''güven'' inşa edilmesi, sosyal ilişkilerin güçlendirilebileceği kentsel, mekânsal organizasyonlarla ilgili olduğu açıktır. Bu noktada sosyal sürdürülebilirliğin ve mekânsal kalite kavramlarının kesişiminde olan süreklilik, bağlantılılık kavramları tartışılabilir olmaktadır. Süreklilik, TDK'ye göre kesintisiz olarak sürüp gitme durumudur. Süreklilik kelimesi, sürdürülebilirliği de kapsayan geniş anlamlı bir kavramdır. Çalışmada özellikle kentsel dokudaki fiziksel süreklilikler ve bu süreklilik, devamlılık, geçirgenlik halinin kentsel kullanıcının kentsel mekandaki davranışları üzerinde etkileri bağlamında bir inceleme yapılmıştır. Arazi kullanımı, ölçek, form başlıkları altında yapılan incelemeler sonucunda Mevlana Mahallesi'nde parçacıl, sürekli olmayan, noktasal bir yerleşim, kütle, mekansal organizasyon söz konusudur. Bu noktada yapılı çevrenin görülebilirlik, geçirgenlik, görsel çevreleme ve görsel perspektifler kullanıcı deneyimi açısından incelenmiştir. On beş katlı Kütle nizam konut düzeninde görülebilirlik, yapıların güçlü sınırlar oluşturması nedeniyle sınırlı düzeyde kalmaktadır. Bölgede kütle nizam parsellerin çoğunlukta olmasına karşın uzun istinat duvarları, inşaat alanları, bahçe duvarları da bulunmaktadır. Bu unsurlarda görülebilirlik, geçirgenlik ve bölgesel sınırları etkilemektedir. Bu durumun kullanıcı davranışlarına yansıması ise, kullanıcıların belirli rotaları

kullanmalarına neden olmakta bölgede okunaklılık sağlanmamakta ve bölge hakkında bütüncül zihin haritaları çıkarılamamaktadır. Bu durumda bölgedeki güvenlik, sürdürülebilirlik ve sosyal sermaye konularını olumsuz olarak etkilemektedir.

Harita 5.34. Mevlana Mahallesi süreklilik, geçirgenlik analizi, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sosyal sürdürülebilirliğin ve mekânsal kalitenin bir diğer önemli parametresi ise katılım ve demokrasi'dir. Low vd. (2005) özellikle katılım konusuna dikkat çekmiştir. Fiziksel olarak kaliteli bir ortamın tasarlanmış olması sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi ya da fiziksel ortamın kentsel mekana dönüşmesi için tek başına yeterli değildir. Çünkü

kullanıcılara ait izlerin, kültürün, aidiyetin ve sosyal yaşımın da bu fiziksel ortamla entegre olması ve bu bileşenlerle bütüncül bir tasarım yaklaşımı geliştirilmesi gerekmektedir. Bu noktada kent sakinlerinin tasarım sürecinden itibaren yaşadıkları çevre ile ilgili düzenleme ve tasarımlarda söz hakkının olması, mümkünse mahalle konseyleri oluşturulması, kullanıcının yaşadığı mekanlar ile ilgili görüşlerinin alınması, tasarlanan mekanlar ile ilgili yarışmalar düzenlenmesi ve halkın oylamasına sunulması konusu sosyal kalite ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için önemli bir konudur. Betley'de kullanıcıların yerleri kişiselleştirmesini mümkün kılmak, katılıma teşvik etmeyi önermektedir. (Bentley vd., 1985: 11). Talas Mevlana mahallesinde etkin bir halk katılımının olduğuna dair bir yaklaşım, proje ya da çalışmaya rastlanmamıştır. Carr, Rivlin, Stone, Francis: "Kentsel mekanlar, ihtiyaca cevap veren, demokratik ve anlamlı olmalıdır. İhtiyaca yanıt veren mekanlar, kullanıcıların ihtiyaçlarına hizmet edebilen ve bu şekilde tasarlanan mekanlardır. Kamusal mekanda en öncelikli ihtiyaçlar rahatlık, dinlenme, aktif/pasif katılım, keşfetme ve insani ihtiyaçlarıdır. Demokratik mekanlar, kullanıcı grupların haklarını korur. Bu haklar, tüm gruplar tarafından kullanılabilir/sahip olunur ve hem hareket etme özgürlüğü hem de geçici iddia ve sahiplik/iyelik için imkân sağlar" demektedirler (Carr S., vd. 1992: 133) Bu noktada yaşam kalitesi, konfor ve eşitlik, adalet parametreleri de sürdürülebilirliğe katkı veren incelenmesi gereken parametreler olmaktadır.

Kentsel mekanın tasarımında konfor, insanların kentsel mekanlarda rahat ve huzurlu hissetmelerini sağlar. Kentsel mekanların konforlu olması, insanların kentsel mekanları daha sık kullanmalarını sağlar. Konfor, kentsel mekanların tasarımında birçok faktöre bağlıdır. Bunlar arasında, oturma alanları, yürüyüş yolları, aydınlatma, yeşil alanlar, su özellikleri, havalandırma, ses yalıtımı, sıcaklık, nem, vb. yer alır. Kentsel mekanların konforlu olması, insanların şehirdeki yaşam kalitesini artırır. Kentsel mekanların konforlu olması, insanların şehirde daha mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürdürmelerini sağlar . Konfor ve imaj; kentsel mekandaki bireyin konforuna ilişkin, güvenlik, temizlik vb. rahatlığı ve birey üzerin oluşturduğu görsel etkiyi ifade etmektedir. (PPS, 2020). Gehl'e göre konfor; yürüyüş olanakları, durmak ve kalmak için imkanlar, oturma için olanaklar, görüş için olanaklar, dinlenme/konuşma olanakları, oyun/göz önünde olması/ aktiviteler için olanaklar olmak üzere sınıflandırılmaktadır. Ölçek, iklimin olumlu özelliklerinden yararlanmak için olanaklar, estetik kalite/pozitif duyulanım ve deneyimler olmak üzere alt başlıklara ayrılmaktadır. Kamusal alanın iklim, gürültü, aydınlatma, mobilya gibi konularda kullanıcılarının rahatlığını sağlamasıdır. (Charkhchian, M., & Daneshpour, S. A. (2010),

(Eving ve Clemente, 2013) Whyte'a göre kamusal alanda bulunması gereken mekansal özellikler mekanı, cazip hale getiren, tercih edilebilirlik düzeyini artıran konforlu iyi bir imaj oluşturmaktadır (Whyte1980). Mekansal kalite parametreleri arasında bulunan kentsel donatı parametresi, kentsel mobilya elemanları, aydınlatma elemanları, çöp kovaları, güvenlik kameraları, satış birimleri vb. bileşenleri kapsamaktadır. Kentsel donatı elemanları, kentsel mekanın görsel kimliğini oluşturan, işlevsel ve estetik açıdan önemli yapısal elemanlardır. Bu bileşenler, kentsel mekanın dokusunu biçimlendirir ve insanların bireysel ve toplumsal yaşamlarını kolaylaştırır, sosyal sürdürülebilirliğe de katkıda bulunur.

Talas Mevlana Mahallesi'nde çöp kovaları ana caddeler, park alanları ve Talas Mevlana Meydanı'nda bulunmaktadır Papatya ve Halef Hoca Caddelerinde çöp kovaları otobüs durakları yanında yer almaktadır. Bu da yaklaşık 200 m aralıklara denk gelmektedir Mehmet Timuçin Caddesinde ise yaklaşık 150 m aralıklarla çöp kovası bulunmaktadır. Bölgenin birçok kamusal alan ve caddesinde çöp kovası bulunmamaktadır. Ayrıca bölgede devam eden çok sayıda inşaat alanlarının atıkları çevrede kirliliğe neden olmaktadır. Bu durumlar bölgenin kalitesini ve sürdürülebilirliğini negatif yönde etkilemektedir. Bölgedeki çöp kovası eksikliği ve inşaat alanlarının neden olduğu atık faaliyetleri haber kaynaklarında da olumsuz olarak yer almaktadır (Resim 5.35) Bu durum bölgenin kalitesini ve sürdürülebilirliğini negatif yönde etkilemektedir.

Resim 5.35. Çöp kovası bulunmayan alanlardaki kirlilik örneği, Kayseradar Haber Sayfası, yazar arşivi

Talas Mevlana Mahallesi kentsel oturma birimleri incelendiğinde, ana ve tali yollar üzerinde kentsel oturma elemanına rastlanmamıştır. Park alanları ve Talas Mevlana Meydanında oturma birimleri yer almaktadır. Talas Mevlana Mahallesi'nde araştırma konusu olan sosyal sürdürülebilirlik örneklerine rastlanmaktadır. Meydan mimari yarışma yoluyla 2020 yılında

yeniden tasarlanmıştır. Talas Belediyesi tarafından açılan Talas Mevlana Mahallesi Meydanı Ulusal Mimari yarışması bölgeye pek çok potansiyel özellik katmıştır. Meydanın eski ve yeni hali karşılaştırıldığında bölgenin yaşayan, sosyal bir alana dönüştüğü göze çarpmaktadır. Mevlana Meydanı bölgenin topoğrafyası gereği eğimli bir alanda bulunmaktadır. Eski Meydanda, meydan olmasına karşın alt ve üst iki bölgeyi birbirine bağlamada görsel ve fiziksel problemler varken günümüzde uygulanan proje ile görsel ve fiziksel süreklilikler, bağlantılar kurulmuştur (Resim 5.36.-39). Çalışmada eğimli arazi, geleneksel Talas kent dokusundaki gibi farklı kotlar kullanılarak değerlendirilmiş ve setler halinde erişim ve dolaşım sağlanmıştır. Bu setler yer yer oturma alanlarına dönüşürken yer yer otobüs bekleme alanı yer yer de amfi noktalarına dönüşmüştür. Mahallenin genelinde oturma, dinlenme, sohbet etmek için oturma elemanları yer almazken yarışma ile elde edilen Talas Mevlana Mahallesi Meydanında pek çok çeşitlilikte oturma elemanı tasarlanmıştır. Bu meydan hem mimari yarışmalar yoluyla elde edilmiş olması bakımından önemli hem de bölgede sosyal sürdürülebilirlik açısından pozitif olarak ele alacağımız neredeyse tek sosyal faaliyet alanı olmasıyla önem arz etmektedir (Resim 4.40)

Resim 5.36. Talas Mevlana Mahallesi Meydanı eski hali, yazar arşivi

Resim 5.37. Talas Mevlana Mahallesi Meydanı mimari yarışma yoluyla tasarlanan güncel hali, 2023, yazar arşivi

Resim 5.38. Talas Mevlana Mahallesi Meydanı kentsel oturma birimleri, 2023, yazar arşivi

Resim 5.39. Talas Mevlana Mahallesi Meydanı kentsel oturma birimleri, 2023, yazar arşivi

Mevlana Mahallesi meydanında yer alan ‘’Mevlana Mahallesi Gün Evi’, ‘’Gençlik Ofisi’’ ve kafeterya mahalle sakinlerinin bir araya gelmesine, karşılaşmalara, sosyalleşmelere imkan tanıdığı için sosyal faaliyetler açısından olumludur (Resim 4.40.-42)

Resim 5.40. Mevlana Meydanı Gün Evi, 2023, yazar arşivi

Resim 5.41. Mevlana Meydanı Genç Ofis, 2023, yazar arşivi

Resim 5.42. Mevlana Meydanı Genç Ofis, 2023, yazar arşivi

Talas Mevlana Mahallesi park ve kamusal alanlarında tuvalet ve abdesthaneler bulunmaktadır. Bu birimlerin varlığı sosyal alanların kullanımı açısından pozitif değerlendirilmektedir (Resim 5.43)

Resim 5.43. Kamusal Alanlardaki tuvalet/abdesthane yapıları örneği, yazar arşivi

6. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sosyal sürdürülebilirliğin mekânsal kalite parametreleri ile Mevlana Mahallesi üzerinden değerlendirildiği bu çalışmada; kentsel alanların sosyal sürdürülebilirliği ve mekansal kalite kavramlarını daha iyi anlamak, kentsel mekanların sosyal değerini ve kentle ilişkisini açığa çıkarmak için detaylı bir araştırma yapılmıştır. Yapılan literatür ve alan araştırmaları değerlendirmesinde Çizelge 6.1. elde edilerek yöntem ve konu tartışmaya açılmıştır.

Çizelge 6.1. Mevlana Mahallesinin Sosyal Sürdürülebilirliğinin Değerlendirilmesi Çizelgesi (yazar tarafından oluşturulmuştur).

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞE BÜTÜNCÜL YAKLAŞIM	SOSYAL-MEKANSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PARAMETRELERİ	DEĞERLENDİRME			REFERANS
		Yetersiz	Nötr	Yeterli	
1. Kentsel Sürdürülebilirlik	1.1. Ölçek	x			Resim: 5.8, Resim: 5.9
	1.2. Kentsel Donatı	x			Harita 5.34
	1.3. Form, Sınırlar, Bağlantı	x			Harita5.32, Resim 5.34.
	1.4. Kent Dokusu	x			Harita 5.13.
2. Ekonomik Sürdürülebilirlik	2.1. Yakınlık – Uzaklık		x		Harita 5.29
	2.2. Ekonomi		x		
	2.3. Arazi Kullanımı	x			Harita 5.14.- 5.20, Resim 5.11-5.19.
	2.4. Erişebilirlik	x			Harita 5.21- 5.27. Resim 5.20- Resim5. 22
3. Tarihsel- Doğal Sürdürülebilirlik	3.1. Doğal Etmenler Ve Doğal Peyzaj	x			Resim 5.23.
	3.2. Kimlik Ve Kültürel Miras	x			Resim 5.28.
	3.3. Çevre	x			Harita 5.12, Resim 5.29-3.32.
4. Sosyal Sürdürülebilirlik	4.1. Süreklilik – Devamlılık	x			121, Harita 5.28
	4.2. Güvenlik		x		
	4.3. Sosyal Bağlantı- Sermaye	x			Harita 5.31
	4.4. Yaşam Kalitesi, Temel İhtiyaçlar		x		Resim5.38.
	4.5. Bağlantılar	x			121, Harita 5.28 .
	4.6. Katılım Ve Demokrasi	x			

Literatür araştırmaları sonucunda pek çok aynı ve farklı sosyal sürdürülebilirlik parametresine ulaşılmıştır. Bu parametreler gruplanarak ve ayıklanarak sosyal sürdürülebilirlik ana göstergeleri oluşturulmuştur. Çalışmanın devamında kentsel alanda mekansal kalite parametreleri literatürden araştırılmış ve literatürde sıklıkla rastlanılan parametreler mekansal kalite ana ve alt göstergeleri olarak tablolaştırılmıştır. Hem sosyal

sürdürülebilirlik parametreleri hem de mekansal kalite parametreleri karşılaştırıldığında bu parametrelerin birbiri ile örtüştüğü dolayısıyla kurgulanan yöntemin tutarlı olduğu görülmüştür. Talas Mevlana Mahallesi'nin sosyal sürdürülebilirliğini tartışabileceğimiz ortak parametreler seçilmiştir. Bu kapsamda alanın sosyal sürdürülebilirliği kentsel, ekonomik, doğal-tarihsel ve sosyal boyutlarla sosyal sürdürülebilirliğin bütüncül bakış açısıyla değerlendirilmiştir. İncelemeler, halihazır haritalar, imar planları üzerinde ve uydu görüntüleri üzerinde işlenmiştir.

Çalışmanın sınırlılıkları arasında kurgulanan yöntemin nitel sosyal sürdürülebilirlik parametrelerini değerlendirmek noktasında sınırlı olduğu düşünülmektedir. Çalışmada bu kapsamda uzman görüşlerine ve literatürde öncü şehircilik anlayışlarına atıf yapılarak nitel görüşlerin desteklenmesi ihtiyacı hissedilmiştir. Çalışma Talas-Mevlana Mahallesi ölçeğinde sınırlandırılmıştır. Kent ölçeğinde yapılacak olan daha kapsamlı çalışmalarda değerlendirme sürecinde yöntemin sınırlı kalacağı ve anket çalışmaları ile desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çalışma alanı kent ve insan arasındaki oranların uyumuna göre mekansal kalite açısından incelendiğinde, bölgenin neredeyse tamamına yakınının on beş katlı kütle nizam konut parsellerinden oluşuyor olması, yüksek yoğunluklu bir bölge olması, insan ölçeği ve uyumu açısından uygun olmayan bir düzeyde olduğu, bu durumun sosyal sürdürülebilirliği; temel ihtiyaçlar, kent dokusu, uyum, bütünlük göstergeleri kapsamında olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Mevlana Mahallesi'nin incelendiği mimari yarışmaların proje raporlarında da yapılan analizlerde de benzer tespitlerden söz edilmektedir.

> ''Alınan üst tasarım kararı doğrultusunda proje alanı ve çevresini analiz ettiğimizde, otoparkların arasında kurulu çardaklardan ibaret olan halka açık alanlar ve yer yer yüksek duvarları andıran insan ölçeğinin çok üstünde bir binalar ormanı görüyoruz. Mahalleye, güçlü ve insanı ezen karakteristik özelliğini veren binalar arasında kalan proje alanına önerilecek yeni tasarım, var olana agresif olmalıdır' (Selim Atak, 2021, Mevlana Mahallesi Meydanı Yarışması Proje Raporu)''

Çalışma alanı form ana göstergesi altında: karma kullanımlar, sınırlar, bağlantılar, bölgeler, yapı adaları büyüklükleri, dolu-boş oranı, yapı stoğunun uyarlanabilirliği, kent blokları ve geçirgenlik, sokaklar: temas/ilişki, görünürlük ve yatay doku vb. olmak üzere mekansal

kalite açısından incelendiğinde, bölgede süreklilik, sokak dokusu, devamlılık sağlanamamaktadır. Yoğun ve noktasal doku da sokak hayatı, sokak kullanımı, geleneksel sokakların sunmuş olduğu fırsatlar da söz konusu değildir. Noktasal ve yoğun konut dokusu geleneksel dokudan izler taşımadığı gibi kamusal- özel ve yarı kamusal/özel alan hiyerarşisi de kurulmamıştır. Geleneksel dokuda süreklilik gösteren sosyal sermaye ve altyapı Talas Mevlana Mahallesinde sürdürülememektedir.

> ‘’Talas ilçesinin tarihine kıyasla yakın dönem merkezinden yeni kurulan mahallelerine doğru kamusal alanları analiz ettiğimizde sokak/meydan düzeninin ve kullanımının değiştiğini ve son dönemde birincil kullanıcı olan insanın ikinci planda bırakıldığını görmekteyiz. Bu değişim doğrultusunda zaman içerisinde oluşmuş kentsel hafızanın belirli kırılmalara ve farklı tanımlara sahip olduğunu söyleyebiliriz. Kısaca yeni sayılabilecek ve aynı planlama esasları ile gelişmeye devam eden Mevlana mahallesini, Talas'ın diğer merkez mahalleleri ile herhangi bir bağlantısı olmayan, tarihi dokunun yakınında kurulu, herhangi bir mahalle olarak tanımlayabiliriz'(Mimar Selim Atak, 2021, Mevlana Mahallesi Meydanı Yarışması proje raporu, Satın alma ödülü)

Çalışma alanı arazi kullanımı ana göstergesi altında sosyal alanlar, konut alanları, yeşil alanlar, eğitim yapıları, ticari alanlar, resmi alanlar, sağlık alanları, kamusal alanlar/meydanlar olmak üzere mekansal kalite açısından incelendiğinde; alanın büyük bir bölümünün konut işlevi olarak kullanıldığı, yeşil alanların parçacıl ve yetersiz nitelikte olduğu özellikle sosyal sürdürülebilirlik kapsamında sosyal ağ ve ilişkileri güçlendirecek, sosyal sermaye oluşturacak nitelikte bir arazi kullanımı olmadığı tespit edilmiştir. Mevlana Mahallesi'nin incelendiği mimari yarışmaların proje raporlarında da yapılan analizlerde de benzer tespitlerden söz edilmektedir.

> ‘’Bazı kentsel fonksiyonların dışa doğru hareketleri, uzaktaki yerlerin çekimine kapılmalarından değil, merkez tarafından itilmelerinden kaynaklanır. Talas da böyle bir planlama zemininde kendisini var edebilme çabası sonucunda, günümüzdeki halini almıştır. Jane Jacobs buradaki hakimiyeti ‘’mevcut kullanım havuzlarını körlemesine yıkıp otomatik olarak yeni rüyaların peşinden koşmanın düşüncesizce bir yan ürünü niteliğinde yeni durgunluk sorunları yaratan içler acısı planlama böyle bir şeydir’’diyerek tarifler. Talas özelinde bütünde yarattığı kaotik mimari inatçılık

> etkisi yavanlık sınırlarına çoktan ulaşmış durumda olan monotonluğun zararını göz önüne alırsak, bahsedilen planlama stratejilerindeki en önemli hatanın koca koca alanların tek bir kullanıma ayrılmasına müsaade edilmesi olduğu sonucuna varılabilir. Yarışma alanı bazında da semtin büyük bir çoğunluğunun iskana ayrıldığı tespit edilmiştir. Burada İskan, semti yaşatan öncül girişim olarak öngörülmüştür. Ancak iskan semtin canlılığının ispatı olmalıdır, sebebi değil '' (Mimar Gümüş Çimen, 2021, Mansiyon Ödülü, Mevlana Mahallesi Meydanı Yarışması Proje Raporu)

Çalışma alanı erişilebilirlik ana göstergesi altında kentin diğer önemli kamusal alanlarından mahallenin kamusal alanlarına erişim ve mahallenin kendi içerisindeki kamusal alanlara erişim olmak üzere, toplu taşıma, özel araç-otopark, bisiklet ve yaya erişimi bağlamında mekansal kalite açısından incelenmiştir. Hem Mevlana Mahallesi'ne erişimde hem de mahalle içerisindeki erişimde toplu taşıma olarak, otobüs, tramvay hatlarının varlığı, otopark ve trafik problemi olmayışı erişimi kolay hale getirirken yaya yollarının tanımlı olmayışı, bisiklet yollarının tanımlı olmayışı istenen niteliği karşılamamaktadır. Yaya erişiminin kısıtlı olması sokak, kamusal alan kullanımını doğrudan etkilediği için sosyal sürdürülebilirlik göstergelerinden yaşam kalitesi, sosyal eşitlik, sosyal adalet, kent dokusu açısından negatif etkilemektedir.

Çalışma alanı süreklilik ana göstergesi altında fiziksel ve görsel süreklilik, toplumsal davranış açısından incelendiğinde, Mevlana Mahallesi'nde parçacıl, sürekli olmayan, noktasal bir yerleşim, kütle, mekansal organizasyon söz konusudur. Bu durumun kullanıcı davranışlarına yansıması ise, kullanıcıların sadece belirli rotaları kullandığı ve bölge hakkında bütüncül zihin haritaları çıkarılamadığı tespit edilmiştir. Bu durumda sosyal sürdürülebilirliğin uyum, bütünlük, hoşgörü-güven, toplumun istikrarı, bağlılık duygusunu olumsuz etkilemektedir.

> '…Yeni yerleşim, tarihi yerleşim, Ali Dağı ve Erciyes Dağı aralarındaki hissel süreklilik ve ilişki. Yukarıda değindiğimiz konular geçmişten bugüne birbiri içine geçmiş ve birbirlerinden etkilenmişler. Tüm bu faktörler katmanlaşarak gizli bir çeşitlilik oluşturmuş. Kentin sosyo-kültürel donatı alanlarının ötesinde, aslında ve özünde yerelin ürettiği sosyo-kültürel hayatın mekansal ifadesi ve sosyal açılımları

> olarak kendini hep hissettirmiş. Ama günümüze kadar hiçbir zaman bu bakış açısıyla kente esaslı dokunuşlar yapılmamış.
>
> Biz özünde saklı olan bilgileri, aslında orada var olan ve tarihten gelen mekânsal duyguyu yeniden yorumlamaya ve bunu yakın çevresinde hissettirmeye çalıştık. Bir yöntem olarak bundan sonra Talas'a yapılacak müdahalelerde de bu duyguların ön planda tutulmasını ümit ediyoruz' (Mimar İbrahim Eyüp, Eşdeğer Ödül, Mevlana Mahallesi Meydanı Yarışması Proje Raporu).

Çalışma alanı yakınlık-uzaklık ana göstergesi altında kamusal alanların birbirlerine olan uzaklık algıları ve kamusal alan içerisindeki işlevlerin birbirine olan uzaklıkları bağlamında incelendiğinde, Mevlana Mahallesi'nin etkileşimde olduğu diğer kamusal alanlarla yakınlık ilişkisi kurduğu, mahalle içerisindeki kamusal alanların ise toplumsal algıda bölgenin okunabilirliği, erişim problemi ve imaj kaynaklı sorunlar nedeniyle uzaklık ilişkisinde olduğu bu durumunda sosyal altyapı ve aktivitelere erişimi etkilediği tespit edilmiştir.

Çalışma alanı doğal etmenler ve doğal peyzaj ana göstergesi altında, bitki örtüsü, doğal topografik oluşumlar, ağaçlandırma çalışmaları açısından incelendiğinde, Mevlana Mahallesinde özgün kaya oluşumları, yerel ağaç türleri bulunmasına rağmen mevcut yapılaşma doğal elemanlara uyumlu bir mimari dil sergilememektedir. Aksine var olan doğal etmenler yüksek yoğunluklu yapılaşma ile yok edildiği tespit edilmiştir. Bu durum kentsel hafıza, sosyal sürdürülebilirlik, doğal ve kültürel miras açısından negatif bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Çalışma alanı duyu verileri ana göstergesi altında, aydınlatma, manzara, gürültü, koku verileri bağlamında incelendiğinde; kullanıcıların duyusal algı boyutu gereksinimlerini karşılamadığı tespit edilmiştir.

Çalışma alanı okunabilirlik ana göstergesi altında, yollar, sınırlar, bölgeler, düğüm noktaları ve işaret öğeleri açısından incelendiğinde, mahalle biriminin on beş katlı kütle nizam parsellerden oluşması, her bir yapının mahallenin diğer yapılar ile aynı büyüklük, aynı pencere oranları, aynı kütle kurgusuna sahip olması ve binaların çevresinin otopark olarak benzer nitelikte kurgulanması dolayısıyla okunaklılıktan söz edilememektedir.

Çalışma alanı imgelenebilirlik-Land Mark ana göstergesi açısından incelendiğinde, Mevlana Mahallesinde işaret öğesi olarak bir Land Mark bulunmadığı, ayrıca kullanıcılar için okunabilir bir zihinsel harita çıkaracak kadar, imgelenebilir kaliteli bir mekansallaşma olmadığı tespit edilmiştir.

Talas Mevlana Mahallesinin sosyal sürdürülebilirliğinin mekansal kalite parametreleri ile değerlendirildiği bu çalışmada, kapsamlı literatür taramaları yapılarak hem sosyal sürdürülebilirlik hem de mekansal kalite ana göstergeleri araştırılmış ve sentezlenmiştir. Fiziksel çevrenin sosyal çevreyi, toplumsal davranışları etkilediği ve yönlendirdiği açıktır. Talas Mevlana Mahallesinde yapılan incelemeler sonucunda, mahalle ölçeğinde sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için gerekli mekansal kalite özelliklerinin sağlanamadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın sonucunda mahallenin sosyal sürdürülebilirliğine katkı sunabilmek için birtakım öneriler geliştirilmiştir.

Keskinok'a göre toplumsal gelişme ve refahın sağlanması, çeşitli önemli unsurları içeren karmaşık bir süreçtir. Bu sürecin etkili bir şekilde yönetilmesi için planlama ve politika oluşturma süreçlerinin birbirini desteklemesi ve uyum içinde olması gerekmektedir. Planlama kararlarının kamusal yarar açısından gerekçelendirilmesi ve her ölçekte süreklilik taşıması önemlidir. Bu, çevresel ve sosyal faktörlerin de göz önünde bulundurulduğu akılcı ve adil bir şekilde kaynakların kullanılmasını sağlamaktadır. Ayrıca, planlama süreçlerinin siyasi tercihlerden bağımsız olarak, kamusal yarar odaklı ve uzun vadeli olması gerekmektedir (Keskinok, 2022).

Tekeli'ye göre modern planlama düşüncesi, aydınlanmanın bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu düşünce, bilimsel bilgiye dayalı olarak toplumun daha iyi bir geleceğe doğru yönlendirilebileceğine inanır. Ancak, bu süreçte demokratik yönetişimin güçlendirilmesi ve yerel katılımın artırılması da önemlidir. Tekeli'nin üzerinde durduğu İzmir kent Modeli gibi örnekler, bu katılımcı yaklaşımın nasıl uygulanabileceğini göstermektedir. Tekeli'nin vurguladığı gibi, yönetişim anlayışıyla birlikte, merkezi ve hiyerarşik yapılar yerine daha yatay ve katılımcı bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu, bireylerin karar alma süreçlerine daha fazla katılımını sağlayarak, toplumsal refahın artırılmasına katkıda bulunabilir (Tekeli, 2018; 22)

Toplumsal gelişme ve refah için etkili bir planlama ve politika oluşturma süreci, kamusal yarar odaklı, çevresel ve sosyal faktörleri göz önünde bulunduran, demokratik ve katılımcı bir yaklaşımla şekillendirilmelidir. Bu, sürdürülebilir ve adaletli bir toplumun inşası için önemli bir adımdır (Tekeli, 2018; 22)

Hem yapılan analizler hem de literatüre geçmiş şehircilik anlayışları ve mahalle raporları kapsamında sosyal sürdürülebilirliğin: sosyal eşitlik, sosyal adalet, yaşam kalitesi ana göstergeleri kapsamında mahalle ölçeğinde yaya yollarının tariflenmesi, herkes için tasarım anlayışına uygun eşitlikçi, algılanabilir, basit ve sezgisel tasarıma sahip kaldırım, geçit vb. yol düzenlemelerinin yapılması önerilmektedir.

> ‘’Alanın Talas Kültür Yolu üzerinde bir düğüm noktası olma potansiyeli umut vaat edicidir. Derevenk Gölbaşı, Tablakaya, Han, Harman odak noktaları için bağlayıcı işlevi görebilir, yaya dolaşımı için referans bir bölge oluşturabilir. Aslında buraya yapılacak tasarım geniş ölçekteki kentsel işleyişi geliştirmek için bir araç konumundadır’’(Yüksek Mimar Alper Aksoy, 2021, 2. Mansiyon, Mevlana Mahallesi Meydanı Yarışması Proje Raporu)

Sosyal sürdürülebilirliğin: sosyal alt yapı, yönetişim ve mülk edinme, toplumun istikrarı, bağlılık, yer duyusu, kapsayıcılık ana göstergeleri kapsamında görsel kalitenin ve konfor eksiliğinin giderilmesi gerektiği, bölgeye daha fazla parçacıl, bütünlükten yoksun, yüksek katlı tekil blok inşa edilmemesi, komşuluk ilişkilerinin, sosyal ilişkilerin, güçlü bağların kurulabileceği kamusal alan hiyerarşisinin sağlandığı bir revizyon imar planı uygulanması önerilmektedir.

> ‘Mevcut imar planı üzerinde yapılan çalışma doğrultusunda alanı ikiye bölen 7 mlik yol mevcutta olduğu gibi yayalaştırılmıştır. Yapılaşma ve yapı yaklaşma sınırları ile ilgili bir değişiklik gerekli bulunmamıştır. Değişimin yayalaştırma, bisiklet yolları kullanımı gibi basit ama kent kimliğini değiştirici olması amaçlanmıştır’ (Kemal Güvenç, Satın Alma, Mevlana Mahallesi Meydanı Yarışması Proje Raporu)

Ayrıca kütle parsellerin dışında kalan kamusal alan niteliğinde olan alanların, otopark ve bahçe ihtiyaçları için duvarlarla çevrilerek bina kullanımlarına ayrıldığı gözlemlenmiştir. Bu işgal edilen kamusal alanların duvarlarla çevrelenmesi zaten çok yüksek yoğunluklu olan

bölgede, kamusal mekanda sıkışıklık, görsel geçirimsizlik, güçlü sınırlar ve güvensizlik hissi oluşturmaktadır. Bu bağlamda kamusal alanları çevreleyen bahçe duvarlarının kaldırılarak bütüncül, akışkan, erişilebilirliği ve kentsel okunaklılığı kolaylaştıran, görsel sürekliliği sağlayan, gündelik hayat rutinlerinin sürdürülmesini kolaylaştıran, etkileşimli, mekansal kalitesi yüksek sosyal kamusal alanlara dönüştürülmesi önerilmektedir.

Sosyal sürdürülebilirliğin çevre, kent dokusu, yaşam kalitesi, kapsayıcılık ve çeşitlilik ana göstergeleri kapsamında sokak hayatı ve sosyal ağların güçlendirilmesine katkıda bulunacak kamusal mekanların tasarlanması, oturma ve aydınlatma elamanlarının nitelik ve niceliğinin artırılarak kaliteli toplumsal mekanlar kurgulanması önerilmektedir.

Mevlana Mahallesinin sosyal sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için mevcutta bulunan gerek imar planlarının getirdiği sorunların gerekse de mekansal kalite sorunlarının giderilmesi ve gelecekte olası yapılacak olan imar planlarının mekansal kalite parametreleri ve sosyal sürdürülebilirlik göz önünde bulundurularak yapılması gerekmektedir. Bu noktada tez çalışmasının tespit ve önerilerini destekler nitelikte olan; Talas İmar Planı Önerisi için potansiyel taşıyan somut bir örnek olarak Gülle'nin çalışması verilebilmektedir.

> ''Geçmişi milattan önce 1500'lere dayanan Talas'ın arkeolojik ve tarihi çok katmanlı yapısının yanı sıra doğal anıt niteliğindeki Ali Dağı ve Derevenk Vadisi gibi doğal karakteristiği ile dikkat çekerken aynı zamanda coğrafi konumundan kaynaklı farklı özellikte kültürel miras öğelerini yerleşim içinde barındırmaktadır. Yarışmaya konu alanı da tüm bu çeşitliliğin odağında yer almaktadır. Proje kapsamında, yerleşimin çok kültürlü ve çok katmanlı ilişkilerine vurgu yapmak aynı zamanda kent yerleşiminin kırsal alanlar üzerinde kurduğu baskının yerel üretimi tehdit altında bırakmasının önüne geçmek adına, bu değer/varlık"ların ön plana çıkarıldığı ve iz"lerinin proje alanında kendini gösterdiği bir yaklaşım modeli geliştirilmeye çalışılmıştır.''(Öğr. Gör. Alper Gülle, 2021, 3. Ödül, proje raporu)

> "Talas'ın Kentsel Arayüzü" konumundaki yarışma alanı, yerleşimin kimliğine atıfta bulunan ve yarışma alanında fiziksel olarak birbirlerine temas eden dört öneri rotanın kesişimi üzerinde konumlanmaktadır. Bunlardan birincisi, mevcutta da var olan ve proje kapsamında proje alanı için de yer alan kültür merkezi ile entegre edilerek revize edilen 'Kültür Rotası' dır. Han Meydanı, Harman Meydanı, Tablakaya

Meydanı ve Gölbaşı Meydanı arasında bir ring olarak mevcutta izleri düşünülen bu rotaya proje alanı içinde tasarlanan “rotalar ve düğümler” ile ilişkisi sağlanarak millet bahçesi bu rotaya dahil edilmektedir.

Gerek uzman görüşleri gerekse yapılan incelemeler, literatürün bu konudaki öncü isimleri; İlhan Tekeli, Çağatay Keskinok ve Oğuz Işık’ın yaklaşımları günümüzde sürdürülebilir olmayan bölge için gelecekte bütüncül bir perspektif sunmuştur. Hem literatür araştırması hem de alan çalışmasının birlikte ele alınarak tartışıldığı bu bölümde bütüncül bir perspektif sunularak bilimsel çalışmalara örnek oluşturabilecek tartışma ve önerilerde bulunulmuştur.

Bu tür mekânsal kalite parametrelerinin mimarlık eğitiminde tasarım derslerine katkı koyacak şekilde derslerde verilmesi önerilmektedir böylece nitelikli bir çevre ve daha kaliteli yaşam alanlarının oluşturulmasına katkı sunulacaktır.

Hem literatür araştırması hem de alan çalışmasının birlikte ele alınarak tartışıldığı bu bölümde bütüncül bir perspektif sunularak bilimsel çalışmalara örnek oluşturabilecek tartışma ve önerilerde bulunulmuştur.

Harita 6.1. Talas 1/5000 Vaziyet Planı ve öneri rotalar (Alper Gülle, 2021, Arkitera)

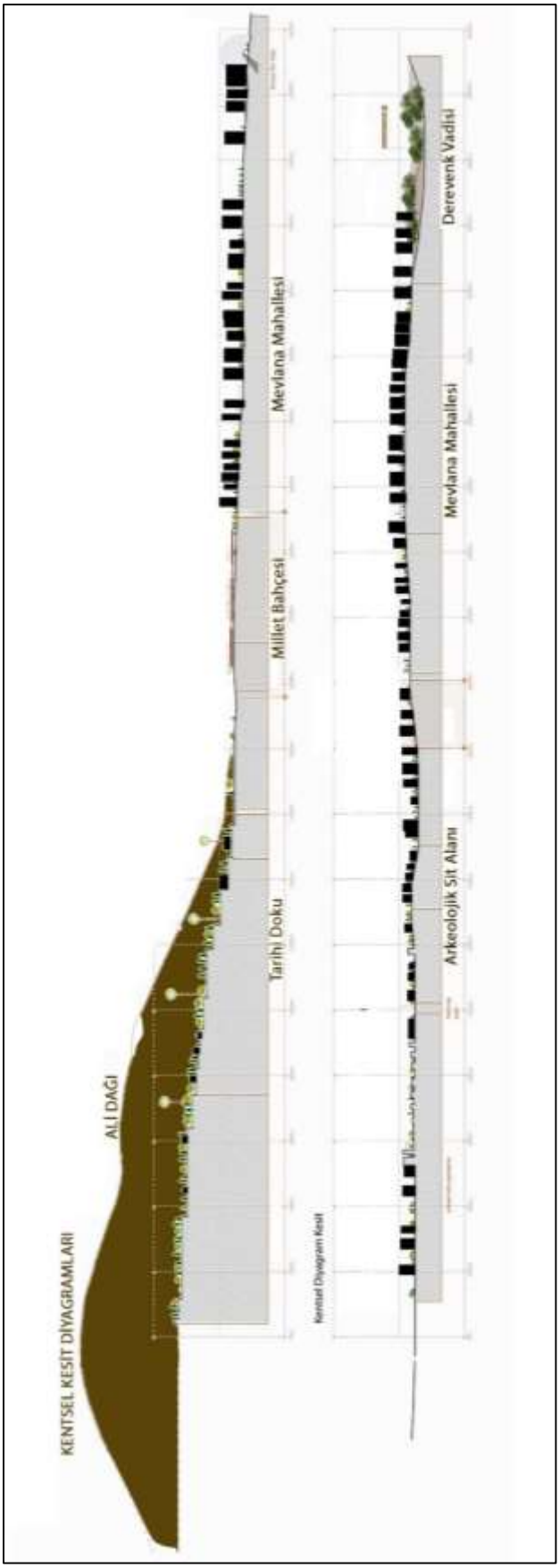

Şekil 6.1. Kentsel Kesit Diyagramları (Alper Gülle, 2021, Arkitera), yazar tarafından düzenlenmiştir.

7. SONUÇ

Kentsel mekanlar sadece fiziksel değil aynı zamanda sosyolojik, psikolojik, toplumsal bileşenlerin bütün olarak ele alındığı, gündelik hayat pratiklerinin üretildiği ve sürdürüldüğü mekanlardır. Kentsel mekan toplumu oluşturan bireylerin yaşamlarını simgeleyen, iz bırakabilecekleri ya da etkileşime girebilecekleri bir odak noktası olmasının yanı sıra kentlerin tanımlayıcı unsurlarıdır. Bu noktada kentsel mekanların kalitesi ve sürdürülebilirliği konusu önem arz etmektedir. Çalışma tam da bu noktaya temas ederek Kayseri kentinin önemli potansiyellere sahip Talas ilçesindeki Mevlana Mahallesi'ni mekansal kalite ve sosyal sürdürülebilirlik ilişkisinde incelemiştir. Talas İlçesi geçmişten günümüze kadar farklı kültürlerin etkisi altında kalmış ve bu durum bölge mimarisine pek çok katkı sunmuştur. Geleneksel dönemde insan ölçeğinde, açık- yarı açık- kapalı mekan hiyerarşisine sahip, yerel malzemenin kullanıldığı, topoğrafya ile uyumlu, sokak dokusunda sürekliliğinin ve okunaklılığın sağlandığı, komşuluk ilişkilerinin ve sosyalliğin güçlü olduğu bir yapılaşma söz konusu iken bölgede yaşanan kültürel değişim, doğal afetler, çevresel etmenleri ve kültürel belleği göz ardı eden, niteliksiz imar planları geleneksel kent dokusuna zarar vermiştir. Özellikle yeni yapılaşan bir bölge olan Talas Mevlana Mahallesi kentsel alanlarını, mekansal kalite parametrelerine göre incelediğimizde, bölgenin mekansal kalitesi düşük nitelikte bulunmuştur. İncelemeler sonucunda Talas Mevlana Mahallesi'nin geleneksel Talas mimarisi, dokusu ve kültürüne ait izler taşımadığı, mekansal kalite gerekliliklerini sağlamadığı bu bağlamda mahallenin sosyal açıdan sürdürülemediği görülmüştür.

Sonuç olarak sosyal sürdürülebilirliğin mekânsal kalite ölçütleri ile ölçülebilirliğini ele alan, bu çalışmada; Mevlana Mahallesi örneğinde olduğu gibi uygulanabilirliği ve tutarlı sonuçlar elde edilmesi ile sosyal sürdürülebilirlik ile ilgili çalışmalarda tezin yönteminin kullanılabilecek potansiyel ve dinamiklere sahip olduğu belirlenmiştir. Kurgulanan yöntem ile sosyal ve mekânsal kalite parametrelerinin temel ilkeleri ortaya konmuştur. Sosyal sürdürülebilirlikle ilgili kentsel tasarım ölçeğinde yapılacak çalışmalara katkı sağlanarak, günümüzde daha kaliteli yaşam alanlarının oluşmasının önü açılmıştır.

KAYNAKLAR

Ağın, S. (2014). *Bursa Hanlar Bölgesindeki Kentsel Dış Mekanların Kalite Açısından Değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Arendt, H. (2016). *İnsanlık Durumu*. (çev. B. S. Şener), İstanbul: İletişim Yayınları, 51-52.

Baydoğan, Ç. (2013). Talas'taki Kentsel Dönüşüme Eleştirel Bir Bakış. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35, 95-130.

Bentley, I., Alcock, A., Murrain, P., McGlynn, S., Smith, G. (1985). *Responsive Environments: A Manual for Designers*. Oxford: Butterworth Architecture, 10-12.

Bıyuk, M., K. (2020). *Konut Ve Sosyal Sürdürülebilirlik İlişkisinin Hanehalkı Çeşitliliği Üzerinden İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Burt, M. E. (1978). *A Survey of Quality and Value in Building*. Watford: Building Research Establishment.

Carmona, M., Heath, T., Oc, T., Tiesdell, S. (2003). *Public places urban spaces, the dimensions of urban design*. Oxford: Architectural Press, 1-384.

Carmona, M., Magalhães, C., Hammond, L. (2008). *Public space: the management dimension.* New York: Routledge, 272.

Carmona, M. (2010a). Contemporary public space: critique and classification, part one: Critique. *Journal of Urban Design*, 15(1), 123-148.

Carmona, M. (2010b). Contemporary public space, part two: Classification. *Journal of Urban Design*, 15(2), 157-173.

Carmona, M. (2014). The Place-shaping continuum: a theory of urban design process. *Journal of Urban Design*, 19(1), 2-36.

Carr, S., Francis, M., Rivlin, L. G., Stone, A. M. (1992). *Public Space*. Cambridge: University Press, 133.

Cezaoğlu, S. (2010). *Toplu konut alanlarında planlama ve kentsel tasarım ilkeleri: TOKİ Kayseri uygulamaları üzerinden bir inceleme.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Charkhchian, M., Daneshpour, S. A. (2010). Introduction to multiple dimensions of responsive public space: A case study in Iran. *Prostor,* 18(1), 218-227.

Çahantimur, A. (2007). *Sürdürülebilir kentsel gelişmeye sosyo-kültürel bir yaklaşım: Bursa örneği.* Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çetinkaya, D., M. (2013). *Kentsel dönüşüm alanlarında sosyal yaşam ve kentsel yeşil alanlar gereksiniminin Kayseri Yıldırım Beyazıt Mahallesi örneğiyle irdelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.

Çinçik, B. (2013). Toplu Konut Alanlarında Kentsel Dış Mekanların Kalite Açısından Değerlendirilmesi. *Kent Akademisi Dergisi*, 11(4), 4.

Du Plesis, C. (1998). *The Meaning And Definition Of Sustainable Development İn The Built Environment*. Master Thesis, University Of Pretoria Csır Building And Construction Technology, Pretoria.

Dyllick, T., Hockerts, K. (2002). Beyond The Business Case For Corporate Sustainability. *Business Strategy And The Environment*, 11, 130-141.

Ehnert, I. (2009). *Sustainable Human Resource Management: A Conceptual And Exploratory Analysis From A Paradox Perspective*. Physica-Verlag, 1-271.

Erkiletlioğlu, H. (2000). *Kayseri'nin Tarih Boyunca Uğradığı İstila Ve Afetler.* III. Kayseri Ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (06-07 Nisan), Kayseri, 157-159.

Etike, B., A. (2022). *Kamusal Alanlarda Sosyal Sürdürülebilirliğin Değerlendirilmesi İçin Bir Model Önerisi Adana Örneği*. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Florida, R. (2002). *The rise of the Creative Class: And how It's Transforming Work*, *Leisure, Community and Everyday life*. New York: Basic Books, 384.

Güner, B. (2010). *Heritage Conservation And Urban Regeneration: The İstanbul Experience.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Habermas, J. (2015). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*. İstanbul: İletişim Yayınları, 95.

Helle, H. J. (1996). *Kentlileşmiş insan, kent ve kültürü*. İstanbul: YPK Yayınları, 71-79.

Hoşkara, E. (2007). *Ülkesel koşullara uygun sürdürülebilir yapım için stratejik yönetim modeli.* Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Hürol, H., Y. (2014). *A Study on social sustainability: the case of Doğanbey urban renewal project in Bursa*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

İnceoğlu, M. (2007). *Kentsel Açık Mekanların Kalite Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul Meydanlarının İncelenmesi*. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

İnternet: Smailles, P., Hugo Graeme. (2003). *The Gilbert Valley*, South Australia. URL: https://www.researchgate.net/publication/285867415_The_gilbert_valley_south_australia, Son Erişim Tarihi: 20.04.2024.

İnceoğlu, M., Aytuğ, A. (2009). Kentsel Mekanda Kalite Kavramı. *Megaron, Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi e-Dergisi*, 4(3), 131-140.

İnceoğlu, M., Ulusu, T., Paker, G. (1995). *Ders Notları*. İstanbul: İTÜ.

Jacobs, J. (1993). *The Death and Life of Great American Cities*. NYC: The Modern Library, 161-164.

Lang, J. (1994). *Urban design: The American experience*. New York: Van Nostrand Reinhold.

Liao, T. Humphreys, L. (2014). Layar-ed places: Using mobile augmented reality to tactically reengage, reproduce, and reappropriate public space. *New Media&Society,* 1(18), 24.

Littig, B., Grießler, E. (2005). Social Sustainability. A Catchword Between Political Pragmatism And Social Theory. *International Journal For Sustainable Development*, 8(1), 65-79.

Llewelyn, D. (2006). *Quality of place: The North's residential offer*. London: Leeds City Region.

Low, S., Taplin, D., Scheld, S. (2005). *Rethinking Urban Parks: Public Space and Cultural Diversity*. Austin: The University of Texas Press, 196.

Lynch, K. (1984). *Good city form*. Cambridge Mass: MIT Press.

Madanipour, A. (1996). *Design of urban space: An Inquiry into a socio-spatial process*. England: John Wiley & Sons Ltd.

Marinkovic, A., Vasilevska, L., Miric, A., Peric, D. (2012). Functional and design potential of city squares related to social sustainability. *Technics Technologies Education Management*, 7(4), 1446-1461.

Meadowcroft, J. (1997). Planning for sustainable development: insights from the literatures of political science. *European Journal of Political Research*. 31(4), 427-454.

Metin, S. (2021). Kamusal mekan kalitesini yükseltmek için kentsel tasarım araçlarından nasıl faydalanabiliriz? *İdealkent Dergisi*, 12, 115-145.

Mengi, A., Algan, N. (2003). *Küreselleşme Ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme – AB ve Türkiye Örneği*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 250- 309.

McKenzie, S. (2004). Social sustainability: towards some definitions. *Hawke Research Institute Working Paper Series*, 27.

Mcquire, S. (2009). *Mobility, Cosm opolitanism and public space in the media city*. Amsterdam: Institute of Network Cultures, 45-64.

Montgomery, J. (1998). Making a City: urbanity, vitality and urban design. *Journal of Urban Design,* 3(1), 93-116.

Güneş, M. (2004). Y*erel gündem 21 "ulusal" kentlerden küresel" köylere*. Ankara: Detay Yayıncılık, 41.

Orhan, M. (2015). *Kentsel Kalitenin Geliştirilmesi Bağlamında Stratejik Bir Yaklaşım; Kentsel Tasarım Rehberi Kavramsal Model Önerisi.* Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Öcal, Y., Ercoskun, Ö. (2021). Kentlerde Ekolojik Üretim Ve Sosyal Sürdürülebilirlik: Ankara Mamak Kadın Kooperatifi (Makkop). *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(20),76-86.*

Öner, B. (2019). *Kayseri Talas Tarihi Kent Dokusunun Peyzaj Mimarlığı Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ordu.

Özaydın, G. (1983). *Kentsel tasarım kapsamında tarihi kentsel mekanlarda arayüzlerin düzenlenmesine sistemli bir yaklaşım*. Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özbek, M. (2004). *Kamusal alanın sınırları*, İstanbul: Hil Yayınevi, 19-90.

Özdin, H. (2009). *Kayseri'de modern konut örneği olarak sıra düzen evler.* Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Praliya, S., Garg, P. (2019). Public space quality evaluation: prerequisite for public space management*. The journal of Public Space*, 4(1), 93-126.

Rios, D.I.I. (2011). *Urban environments and new media: Redefining a fitness facility through a technologically mediated space*. Master's Thesis, University of Porto Faculty of Engineering, Porto.

Sachs, I. (1999). *Social sustainability and whole development: exploring the dimensions of sustainable development.* London: Zed Books.

Sennett, R. (1996). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. (çev. Serpil Durak). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 29-39.

Sınmaz, S. (2015). Gelişen iletişim teknolojilerinin kentsel yaşam ve kamusal mekanlar üzerindeki yansımaları*. Tasarım Kuram Dergisi*, 20: 63-75.

Spreiregen, P. (1975). *Roots of our modern concepts in urban planning theory*. Stroudsburg: Dowden, Hutchinson, Ross.

Simmel, G. (1996). Metropol ve Tinsel Yaşam. *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 8, 81-91.

Stren, R., Polese, M. (2000). *Understanding the new sociacultural dynamics of cities: comparative urban policy in a global context*. Toronto: The Social Sustainability of Cities University of Toronto Press*, (3-38).*

Smith, T., Nelischer, M., Perkins, N. (1997). Quality of an urban community: a framework for understanding the relationship between quality and physical form. *Landscape and Urban Planning*, 39(2-3): 229-241.

Taştan, H. (2016). *Yapılı Çevrede Sosyal Sürdürülebilirlik Bağlamında Kullanıcı Katılımı.* Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tanyeli, U. (2011). *Mimarlık Gündelik Yaşamla İlişkisini Nasıl Keser? Mimarlık ve Gündelik Yaşam.* Ankara Mimarlar Odası, Dosya 27, 41-45.

Tekeli, İ., (1984). Türkiye'deki Fiziki Planlama Olayına Genel Bir Bakış, Koruma Semineri, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, 21-23 Haziran 1984, Ankara.

Tekeli, İ. (2005). *Bir modernleşme projesi olarak Türkiye'de kent planlaması. Türkiye'de modernleşme ve ulusal kimlik*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Tekeli, İ. (2018). *İzmir Modeli. İzmir için demokratik bir belediyecilik önerisi.* İzmir. Dinç Matbaa, 22.

Tonguç, B., Özbayraktar, M. (2017). Sürdürülebilir okul öncesi eğitim yapılarının sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik açısından incelenmesi. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 2(1), 27-42.

Todorov, V. I., Marinova, D. (2009). *Models Of Sustainability*. 18th World Imacs / Modsım Congress, Cairns, Australia.

Uzgören, G., Erdönmez, E. (Ed) (2017). Kamusal Açık Alanlarda Mekan Kalitesi ve Kentsel Mekan Aktiviteleri İlişkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Megaron,* 12(1), 41-56.

Whyte, W. H. (2000). *The social life of small urban spaces in common ground? Readings and reflections on public space.* New York: Routledge, 32-39.

Yazar, H. K. (2006). *Sürdürülebilir kentsel gelişme çerçevesinde orta ölçekli kentlere dönük kent planlama yöntem önerisi.* Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Zamanifard, H., Alizadeh, T., Bosman, C., Coiacetto, E. (2018). Measuring experiential qualitis of urban public spaces: users' perspective. *Journal of Urban Design*, 24(3), 340-364.

Gazili olmak ayrıcalıktır